

Indholdsfortegnelse

1.	Indledning.....	3
2.	Generelt	4
3.	Bygningsmæssige forhold mv.....	6
	3.1 Stuerne	9
	3.2 Bade- og toiletfaciliteter	9
	3.3 Gangarealer	10
	3.4 Køkken.....	11
	3.5 Opholdslokaler	11
	3.6 Gårdtursarealer.....	12
	3.7 Arbejdspladser, undervisningslokaler og fritidslokaler	13
	3.7.1 Arbejdspladser/værksteder	13
	3.7.2 Undervisningslokaler.....	16
	3.7.3 Fritidslokaler.....	16
	3.8 Besøgslokaler/-lejligheder	17
	3.9 Kulturhus.....	20
	3.9.1 Købmand	20
	3.9.2 Bibliotek	20
	3.9.3 Kirke og bederum.....	20
	3.9.4 Sportshal.....	21
	3.9.5 Kondilokale	21
	3.9.6 Musiklokale	22
	3.10 Sygeafdelingen	22
	3.11 Isolationsafdelingen	23
	3.12 Udearealer	25
	3.13 Urinprøverum.....	25
4.	Beskæftigelse.....	26
	4.1 Arbejde.....	27
	4.2 Undervisning	33
	4.3 Særlige behandlingsprogrammer	37
	4.4 Fritid	41
5.	Møde med talsmændene	51
	5.1 Samtale med talsmændene for de almindelige fællesskabsafdelinger	52
	5.1.1 Fællesskab mellem afdelinger og etager.....	52
	5.1.2 Posten forsvinder eller er meget forsinket	52
	5.1.3 Bedre busforbindelser	53
	5.1.4 Kollektiv straf.....	55
	5.1.5 Tv-kanaler	56
	5.1.6 Lukkede telefonbokse	56
	5.1.7 Forskelsbehandling.....	57

5.1.8	Tidspunkter for udgang	58
5.1.9	Sagsbehandlingstid.....	59
5.1.10	Skift af kontaktperson og socialrådgiver	60
5.2	Møde med talsmændene for de indsatte på afdeling D	61
5.3	Møde med talsmændene for de indsatte på afdelingen for negativt stærke indsatte (afdeling E).....	65
6.	Andre forhold.....	65
6.1	Talsmandsordning	65
6.2	Købmandsordningen	66
6.3	Euforiserende stoffer, alkohol og mobiltelefoner	67
6.4	Vold og trusler.....	68
6.5	Information af indsatte	69
6.6	Bøger og aviser	70
6.7	Besøg.....	72
6.8	Personaleforhold.....	78
6.9	Særligt om afdeling E	81
6.10	Medicinudlevering.....	85
7.	Gennemgang af sager	85
7.1	Retsgrundlag	88
7.2	Kompetence.....	89
7.3	Partshøring	91
7.4	Begrundelse mv.....	93
7.5	Klagevejledning	97
7.6	Vilkår	97
	Opfølgning	97
	Underretning	98

1. Indledning

Som et led i ombudsmandens almindelige inspektionsvirksomhed (jf. § 18 i lov nr. 473 af 12. juni 1996 om Folketingets Ombudsmand) foretog jeg og fire af embedets medarbejdere den 9. og 10. oktober 2007 inspektion af Statsfængslet Østjylland. Til stede under inspektionen var blandt andre fængselsinspektøren og de to vicefængselsinspektører.

Inspektionen bestod af en indledende samtale med ledelsen, et møde med samarbejdsudvalget, møder med de indsattes talsmænd for henholdsvis de almindelige fællesskabsafdelinger (afdeling A1, B og C), behandlingsafdelingen og den stoffri afdeling (afdeling D) og afdelingen for negativt stærke indsatte (afdeling E), rundgang i fængslet og en afsluttende samtale med ledelsen. Mine medarbejdere og jeg havde desuden samtaler med adskillige indsatte der havde anmodet herom. De fleste har efterfølgende modtaget særskilt svar på det som de fremførte under disse samtaler. I breve af 27. november 2007 fulgte jeg endvidere op på de spørgsmål som talsmændene havde rejst. Jeg sendte fængslet kopi af brevene og anmodede om oplysninger og underretning mv. om nærmere angivne forhold. Jeg tilkendegav samtidig at fængslet naturligvis også havde mulighed for allerede da (inden udarbejdelsen af den foreløbige rapport) at fremkomme med oplysninger/bemærkninger vedrørende de forhold som jeg havde oplyst talsmændene om at jeg ville medtage i rapporten, men som jeg ikke udtrykkeligt havde anmodet om oplysninger mv. fra fængslet om, således at fængslets oplysninger/bemærkninger kunne medtages i rapporten. Jeg modtog herefter breve af 16. januar og 25. september 2008 hvori fængslet svarede på de spørgsmål som jeg udtrykkeligt havde bedt om en tilbagemelding på.

Det bemærkes at flere spørgsmål end de som indgår i denne rapport, blev drøftet under min inspektion af fængslet. Det bemærkes endvidere at nogle af de i rapporten berørte emner hovedsagelig bygger på en efterfølgende gennemgang af det skriftlige materiale som jeg har modtaget fra fængslet, og fra fængslets hjemmeside (www.ostjylland.info) og således ikke blev særskilt drøftet under selve inspektionen.

I forbindelse med inspektionen anmodede jeg om rapportmateriale til gennemgang, jf. nærmere under pkt. 7 nedenfor.

Denne rapport har i en foreløbig udgave været sendt til Statsfængslet Østjylland og Direktoratet for Kriminalforsorgen for at myndighederne kunne få lejlighed til at frem-

komme med de eventuelle bemærkninger om faktiske forhold som rapporten måtte give anledning til. Jeg har i brev af 10. februar 2009 fra direktoratet og i e-mail af 9. marts 2009 fra fængslet modtaget enkelte sådanne bemærkninger der er indarbejdet i denne rapport. Efter afsendelsen af den foreløbige rapport har regeringen afgivet svar til Europarådets Torturkomité i anledning af komitéens rapport af 24. juli 2008 om komitéens besøg i Danmark, herunder i Statsfængslet Østjylland, i februar 2008. Regeringens svar af 3. marts 2009 er ligeledes indarbejdet i denne rapport.

2. Generelt

Statsfængslet Østjylland ligger på Enner Mark ca. 10 km fra Horsens. Det er opført i perioden 2003-2006 og er det første nye fængsel der er blevet bygget i Danmark siden Statsfængslet i Ringe der blev taget i brug i 1976. Statsfængslet Østjylland er et lukket fængsel der erstatter Statsfængslet i Horsens. Det blev indviet den 2. oktober 2006 og modtog de første indsatte den 16. oktober 2006.

Statsfængslet Østjylland har plads til 228 indsatte, heraf 24 indsatte i arrestafdelingen der ikke var omfattet af inspektionen. Herudover har fængslet en syge- og isolationsafdeling der ikke indgår i fængslets kapacitet.

Fængslet har en lille kvindeafdeling (til seks indsatte) og modtager herudover udelukkende mandlige indsatte. I alt har fængslet ni belægningsafdelinger der foruden kvindeafdelingen og arrestafdelingen omfatter to almindelige fællesskabsafdelinger, en fællesskabsafdeling for mænd med styret fællesskab, en stoffri afdeling, en behandlingsafdeling, en afdeling for negativt stærkt styrende indsatte og en særligt sikret afdeling til særligt farlige og flugttruede indsatte.

De ni afdelinger er fordelt i fem belægningsbygninger hvoraf de fire rummer 48 pladser hver og den sidste 36 pladser og syge- og isolationsafdelingen. Afdelingernes nærmere placering i de enkelte bygninger er omtalt i pkt. 3.

Statsfængslet Østjylland har et meget højt sikkerhedsniveau der er tænkt ind i selve bygningskonceptet og indretningen af fængslet. Fængslet er fysisk sikret med bl.a. en knap 1.400 meter lang og seks meter høj betonringmur. På den udvendige side af ringmuren er der i en afstand af ca. 14 meter et finmasket hegn med en højde på 3 meter, og på den indvendige side af ringmuren er der i en afstand af 8 meter et finmasket hegn med en højde på 5-6 meter. Mellem muren og de to hegn er der alarmzoner der er overvåget af kameraer og bevægelsesfølere. Inde på selve fængselsområdet er der også kameraer og bevægelsesfølere der dækker alle vinkler mellem afdelingerne

og sender informationer videre til infrarøde projektører med bevægelige kameraer. I hele fængslet er der opsat i alt ca. 200 kameraer.

Der er endvidere mulighed for opdeling af de enkelte afdelinger i afsnit helt ned til seks indsatte.

Sikkerhedskontrollen ved indgangen til fængslet svarer til den kontrol der udføres i lufthavne. Alle, både indsatte, ansatte og andre med ærinde til fængslet, skal tømme lommer for nøgler, mobiltelefon mv. og passere en detektorkarm for at komme ind i fængslet, og al bagage scannes.

Yderdøre mv. låses op via et biometrisk system der ved hjælp af en kort- og fingeraftrykslæser sikrer at det kun er de rigtige personer der får adgang. Dette system havde dog vist sig at lide af en mangel idet det ikke virkede i vådt vejr. For at afhjælpe problemet var der monteret lukkede kasser rundt om systemerne, og nogle af låsene var omstillet til alene at kunne åbnes med kort. På inspektionstidspunktet manglede der dog at blive monteret enkelte kasser.

For en ordens skyld beder jeg om oplysning om hvorvidt det biometriske låsesystem nu virker helt som det skal.

Der havde også i øvrigt været en del fejl og mangler siden indvielsen i oktober 2006, jf. også avisartikler herom. Det gælder både bygningsmæssige fejl og fejl i teknikken. Der blev udfærdiget en lang liste over fejl og mangler, og på inspektionstidspunktet var der fortsat en del fejl og mangler der endnu ikke var blevet rettet. Det blev oplyst at det godt kunne tage lang tid at få udbedret det hele, men at det dog gik bedre nu. Det blev endvidere oplyst at disse fejl og mangler ikke kun berører de indsatte, men også arbejdsforholdene for de ansatte og giver anledning til frustration hos begge parter. Der skulle være en evaluering som kriminalforsorgen også kan drage nytte af i forbindelse med opførelsen af det nye fængsel i Østdanmark.

De bygningsmæssige fejl og mangler omfattede også værkstederne – og især et enkelt af disse. På inspektionstidspunktet var der stadig værksteder der ikke var kommet (ordentligt) i drift, men der var dog løsninger på vej på problemerne. Det drejede sig primært om møbelværkstedet hvor udluftningen viste sig at være underdimensioneret. I det lakeringslokale der findes på dette værksted, lugtede der af lak. Det blev oplyst at der ikke er tale om farlige dampe idet der benyttes vandbaseret lak, men at arbejdsopgaverne for de indsatte der var tilknyttet dette værksted (afdeling C), på grund af lugten indtil videre var ændret til småfag/montage. På inspektionstidspunktet havde værkstedet været lukket i ca. en måned. Arbejdstilsynet havde ikke besøgt værkstedet, men der forelå en rapport om problemerne fra COWI Consult.

Af en artikel i Nyt fra Kriminalforsorgen nr. 6, 2007 (fra december 2007), fremgår det at produktionsværkstedet (møbelværkstedet) nu er "kommet på plads".

Jeg går på denne baggrund ud fra at problemerne, herunder med hensyn til udsugningen, nu er løst på dette værksted. Jeg beder dog om at få oplyst om det er korrekt forstået, og om alle værkstederne nu fungerer efter hensigten.

Jeg beder endvidere om at få oplyst om der fortsat er fejl og mangler vedrørende andre forhold der endnu ikke er rettet, og i givet fald hvilke.

Den 1. oktober 2007 havde fængslet en belægning på i alt 200 indsatte, svarende til en kapacitetsudnyttelse på 87,7 pct. En af årsagerne til den lave kapacitetsudnyttelse var at der denne dag kun var 9 indsatte på afdelingen for negativt stærke indsatte der har i alt 24 pladser. Af rapporten af 24. juli 2008 fra Europarådets Torturkomité der som nævnt besøgte Statsfængslet Østjylland i februar 2008, fremgår det at der på tidspunktet for komitéens besøg i fængslet kun var 161 indsatte i fængslet. Det skyldtes bl.a. at afdeling A der indeholder arrestafdelingen og to andre afdelinger, var lukket som følge af et (generelt) fald i antallet af varetægtsarrestanter. (Under inspektionen blev jeg orienteret om den på dette tidspunkt forestående lukning af afdeling A og midlertidige flytning af afsonerne fra denne afdeling til fængslets øvrige afdelinger).

Arkitektfirmaet der har projiceret Statsfængslet Østjylland, modtog i 2007 den internationale pris International Architecture Award for sit projekt, og den 2. oktober 2008 tilfaldte Horsens Kommune kriminalforsorgen som bygherre og arkitektfirmaet som rådgivere præmiering for smukt byggeri.

3. Bygningsmæssige forhold mv.

Statsfængslet Østjylland er som nævnt et nyopført, lukket fængsel der blev taget i brug i 2006.

Fængslet ligger i et kuperet terræn, og muren omkring fængslet (der som nævnt er knap 1.400 meter lang og seks meter høj) følger terrænet. Da fængslet er bygget i en dal, er ringmuren næsten skjult fra hovedvejen. Indefra er det muligt at se ud over markerne omkring fængslet fra nogle af bygningerne.

Det samlede grundareal, inklusiv sikkerhedszone, er på 650.000 m², hvoraf ca. 125.000 m² er beliggende inden for ringmuren.

Fængslet består af spredt, lav bebyggelse, og fængslet er således opbygget på en anden måde end de øvrige lukkede fængsler. Fængslet består af i alt ni selvstændige bygninger hvoraf den ene som rummer personalefaciliteter, er beliggende uden for ringmuren. De øvrige bygninger omfatter de fem belægningsbygninger (til de i alt ni belægningsafdelinger) med tilknyttede værksteder, undervisningslokaler og fritidsfaciliteter mv., en besøgsbygning, et kulturhus og en portbygning/centralvagt. Det samlede bruttoetageareal udgør knap 29.000 m².

Mellem de otte bygninger der ligger inden for muren, er der stier, store græsarealer, sportsplads og en sø.

De enkelte bygninger omfatter mere præcist følgende:

Bygning A: Afdeling A der består af arrestafdelingen i stueetagen med 24 pladser og på 1. sal fællesskabsafdelingen for mænd med styret fællesskab med 18 pladser samt kvindeafdelingen med 6 pladser.

Bygning B og C: Almindelige fællesskabsafdelinger hver med 48 pladser, fordelt på to etager.

Bygning D: Afdeling D der består af den stoffri afdeling i stueetagen med plads til 24 indsatte der ønsker at afsone i et stoffrit miljø, og behandlingsafdelingen "Femmeren", også med plads til 24 indsatte, på 1. sal.

Bygning E: Afdeling E der består af afdelingen for negativt stærkt styrende indsatte med i alt 24 pladser og den særligt sikrede afdeling med i alt 12 pladser samt syge- og isolationsafdelingen. De 12 pladser på den særligt sikrede afdeling er pr. 29. august 2008 opdelt således at 6 pladser anvendes til varetægtsarrestanter og 6 pladser til afsonere.

Bygning F: Port- og centralvagten (administrationsbygning)

Bygning G: Besøgslokaler og besøgslejligheder.

Bygning H: Kulturhuset med fritidsfaciliteter, bibliotek, købmandsbutik, kirke og bederum mv.

Bygning I: Personalefaciliteter (uden for ringmuren).

Fire af belægningsbygningerne (A-D) er placeret i en halvcirkel i forhold til administrationsbygningen. Den femte belægningsbygning (E) der som nævnt huser afdelingen

for negativt stærkt styrende indsatte, den særligt sikrede afdeling og syge- og isolationsafdelingen, er beliggende afsondret fra de andre belægningsbygninger bag et ca. 5-6 meter højt hegn.

Besøgsbygningen ligger i umiddelbar forlængelse af administrationsbygningen og skråt herover for ligger kulturhuset.

Bygningerne er opført i gule mursten, og de ligger som nævnt spredt – og relativt langt fra hinanden. Fængslet har derfor indkøbt cykler som personalet kan benytte til transport mellem bygningerne.

Bygningerne A-D er identisk opbygget, dog har bygning C fire blokke til beskæftigelse mv., mens de øvrige bygninger/afdelinger kun har tre blokke. Bygning E adskiller sig i opbygningen fra de øvrige belægningsbygninger og har som den eneste egen besøgsafdeling.

De 48 pladser på afdeling A-D er som nævnt fordelt ligeligt på de to etager. Hver etage indeholder to fløje med 12 stuer hver, men fløjene kan som nævnt opdeles så der i stedet bliver to afsnit med seks stuer (som det er sket ved etableringen af kvindeafdelingen). Det sker ved hjælp af en væg på langs i midten af gangen. Der er derfor også to indgange til hver fløj.

Der er altaner/terrasser til afdeling A-D med tremmer for som de indsatte frit kan benytte når de er på afdelingen. De har således mulighed for at trække frisk luft og komme udenfor at ryge også uden for den tid hvor de indsatte har gårdtur. Rygning er dog kun tilladt på den ene af de to altaner der findes på hver fløj.

Fængslet er udsmykket med kunst med støtte fra Statens Kunstfond. Værkerne der er udfærdiget af fem forskellige kunstnere, optræder som identitetsskabende pejlemærker i de enkelte bygningsafsnit.

Min besigtigelse omfattede bygning A undtagen arrestafdelingen, bygning B, bygning E, besøgsbygningen og kulturhuset. Min samtale med talsmændene for afdeling D fandt sted i bygning D, men ellers besigtigede jeg ikke denne. Jeg fik endvidere forevist teknikrummet i centralvagtten. De personalefaciliteter der er beliggende uden for ringmuren, så jeg ikke under inspektionen.

3.1 Stuerne

De indsattes stuer er alle enestuer med eget toilet og bad som har et grundareal på 12,6 m². To stuer i hver af afdelingerne B, C og D er dog en smule større (ca. 16 m²) idet de er indrettet til at kunne modtage indsatte med (bevægelses)handicap.

Alle stuerne er indrettet med kriminalforsorgens nye standardmøblement (sovebriks med sengetøjsmagasin i ryglænet, sengebord på hjul, væghængt skrivebord, stol og dobbeltklædeskab), opslagstavle og køleskab. I alle de besøgtede stuer var der tillige et tv med indbygget dvd-afspiller. Stuerne fremstår velindrettede.

Vinduet er opdelt i to sektioner hvoraf den ene er et stort almindeligt vindue med hærdet glas der ikke kan åbnes, og den anden en mindre sektion med en plade med tæt-siddende huller yderst og en trælåge inderst der kan åbnes så der kan komme frisk luft ind. På den særligt sikrede afdeling er der lameller for vinduerne. Vinduerne på syge- og isolationsafdelingen kan ikke åbnes, jf. herom pkt. 3.10. Der er hvide gardiner.

Væggene er ligeledes hvide og brydes af farver på betrækket på sovebriksen og stolen, på klædeskabslågerne og udluftningslemmen i vinduet samt på linoleummet på gulvet. På væggen er der en kaldeknop. Belysningen i stuen kommer fra en loftslampe, en sengelampe og en skrivebordslampe.

Indendørs er det kun tilladt for de indsatte at ryge på egen stue hvilket enkelte af de besøgtede stuer bar præg af i form af kraftig lugt.

3.2 Bade- og toiletfaciliteter

Hver stue har som nævnt ovenfor eget (præfabrikeret) badeværelse som er indrettet med hvid sanitet (toilet og håndvask) og indmuret bruseniche. Over håndvasken er et spejl og en hylde. Rummet har hvide fliser på væggene, og grå fliser på gulvet.

Toilet- og baderummet på de stuer der er indrettet til at kunne modtage indsatte med handicap, er en smule større end de øvrige toilet- og baderum og har en bredere dør. Der er også her et dørtrin der dog er en smule mindre end på de andre stuer.

Jeg målte dørtrinnet i stue 131 (på afdeling A) – der ikke er en af de stuer der er indrettet til at kunne modtage indsatte med handicap, men som (af byggetekniske årsager) har samme størrelse som en sådan stue – til at være ca. 30 mm. Jeg så senere en af de stuer der er indrettet til at kunne modtage indsatte med handicap (stue 154 på afdeling B), men jeg foretog ikke en ny opmåling af dørtrinnet dette sted.

Ifølge pkt. 4.4.12 i DS 3028:2001 (Dansk Standard DS 3028 - Tilgængelighed for alle - der er udarbejdet af Dansk Standard bl.a. i samarbejde med det tidligere By- og Boligministerium og forskellige handicaporganisationer samt i henhold til anbefalinger fra Dansk Center for Tilgængelighed der nu er lukket) må dørtrin maksimalt være 25 mm høje. Dansk Center for Tilgængelighed anbefalede (helst) kun 15-20 mm, og at dørtrin udføres med affasede kanter. Centeret anbefalede desuden at dørtrin (bundstykker) udføres forsænkede med "fjedrende" dørtrin der trykkes ned af kørestolens vægt. *Jeg beder fængslet om at oplyse (opmåle) højden på dørtrinnet til de stuer der er indrettet til at kunne modtage indsatte med handicap. Hvis dørtrinnet er højere end det som det tidligere Dansk Center for Tilgængelighed har anbefalet, beder jeg direktoratet om en udtalelse vedrørende dette forhold. Jeg kan oplyse at det i forbindelse med inspektioner af handicaptilgængelighed i offentlige bygninger mv. er bemærket at en løsning af problemet med for høje dørtrin kan være at montere en permanent skråkile på hver side af dørtrinnet.*

På et af badeværelserne bemærkede jeg at vandet samlede sig på gulvet væk fra afløbet.

Jeg beder om at få oplyst om der er tale om et generelt problem (bygningsfejl).

3.3 Gangarealer

Afdelingerne er ligeledes ens af opbygning med hensyn til gangarealerne. Ved indgangen til belægningsfløjene er der to køkkener og spise- og opholdsafdelinger og i forlængelser heraf ligger de 12 stuer med 6 stuer på hver side af gangen der som nævnt kan adskilles af en væg i midten så fløjen bliver opdelt i to afsnit med hver seks stuer. Den bagerste del af gangen er to smalle gangarealer idet der i midten er etableret vaskerum mv., mens gangarealet mellem vaskerummet mv. og køkkenerne og spisefdelingen mv. er bredt. Dette brede gangareal forsvinder dog hvis der etableres adskillelse mellem afdelingerne som det var tilfældet i afdeling A mellem kvindeafdelingen (med seks indsatte) og en del af afdelingen for mænd med styret fællesskab (seks af de 18 pladser). Gangarealet på midten er dog stadig bredere end gangarealerne for enden og giver trods opdeling således plads til at der f.eks. kan stå et tørrestativ som det var tilfældet på inspektionsdagen på kvindeafdelingen.

I afdeling B hvor der ikke er nogen opdeling, og gangarealet derfor er større, fremstår gangarealet også lysere.

På de enkelte afsnit er der for enden af gangen på 1. sal udgang til en stor altan (hvor der må ryges), og i stueetagen er der udgang til et overdækket gårdtursareal. Se nærmere herom under pkt. 3.6.

3.4 Køkken

Hver fløj har to køkkener der som nævnt ligger som det første på gangen. Disse er også ens af indretning og opbygning. Der er tale om et åbent velindrettet køkken med tilhørende spiseplads og opholdsafdeling. Der er et spisebord, typisk med seks stole, en sofagrube med tre lænestole og et sofabord. Køkkenelementerne er hvide og bordpladen grå. Der er et højt køle-/fryseskab, kogeplader, ovn, mikroovn, opvaske-maskine og over- og underskabe. På væggen over køkkenbordet hænger køkkenknive i wire fastgjort til væggen. Der er en stor terrasse med udkig (gennem tremmer) til fængslets grønne arealer.

3.5 Opholdslokaler

Foruden de små opholdsafdelinger inde på selve belægningsgangene har hver etage i alle fem belægningsbygninger et opholdsrum der er fælles for begge fløje. Dette opholdsrum ligger i midten af huset og mellem de to fløje der ligger vinkelret ud fra opholdsrummet. I dette opholdsrum ligger også en vagtstue hvorfra personalet gennem en glastrude har udkig til såvel det fælles opholdsrum som gangene på de enkelte belægningsafdelinger hvortil der adgang via glasdøre.

Jeg besøgte som oven for nævnt bygningerne A, B og E. Fælles for opholdsrummene i disse tre afdelinger (for så vidt angår afdeling E opholdsrummet til afdelingen for negativt stærke indsatte) er at rummene i midten har et billardbord. Der er tillige en sofagrube med lænestole, to-personers sofaer og sofabord. I rummene er der også et bordfodboldspil, et elektronisk dartspil på væggen og på afdeling B tillige en kondicykel i hjørnet. På væggene er der to telefonbokse der kun er afskærmet i begrænset omfang. På afdelingen for negativt stærke indsatte var fængslet i færd med at flytte telefonboksene fra fællesrummet til belægningsfløjene.

To af væggene er murstensvægge hvoraf den ene væg i afdeling A og B er udsmykket med farverige malerier, mens afdeling E har fire søjlelignende malerier på den ene væg og to på tværvæggen. De to sidste vægge er malet hvide om de høje, brede vinduer med kig til gårdtursarealet. Der er gråt linoleum på gulvet.

Der var ikke noget tv i nogen af de fælles opholdsrum. Det klagede talsmændene for de indsatte på afdelingen for negativt stærke indsatte over. Jeg henviser til pkt. 4.4.

3.6 Gårdtursarealer

Ved indgangspartiet til afdeling A-D er der har et stort gårdtursareal. Belægningen er lyse fliser, og arealet er indhegnet med et mørkt trådhegn. På gårdtursarealerne er der borde og bænke og en stor grill (der er fremstillet i fængslet) som de indsatte kan benytte. Der er endvidere bede og skulpturer og basketball kurve.

Disse gårdtursarealer giver mig ikke anledning til bemærkninger.

Gårdtursarealet til afdelingen for negativt stærke indsatte er betydeligt mindre end gårdtursarealerne til afdeling A-D (der er ca. 225 m²). Ifølge brevet fra de negativt stærke indsatte er arealet 70 m². På indhegningen omkring dette gårdtursareal er der opsat mørke plader der forhindrer ind- og udkig. Der står et udendørs askebæger ved døren. Der er enkelte bænke i gården, men ingen udsmykning. Der er ingen overdækning der giver de indsatte mulighed for at stå i ly for regn og sne. Der er et ekstra hegn uden om afdelingen, og under inspektionen blev det oplyst at de indsatte har mulighed for at løbe på den "transportvej" der hermed er rundt om afdelingen.

Ledelsen oplyste under inspektionen at der ville komme yderligere møbler (borde) i gårdtursarealet, og at der ville blive etableret en delvis overdækning.

Jeg beder fængslet om at oplyse om der nu er kommet yderligere møbler, og om den delvise overdækning er etableret.

Dette gårdtursareal fremtrådte trist. Jeg beder fængslet om at overveje om det kan gøres mindre trist og meddele mig resultatet af disse overvejelser.

Med hensyn til hvilke aktivitetsmuligheder de indsatte – der ikke må benytte fængslets sportsplads – har mulighed for på gårdtursarealet, henviser jeg til pkt. 4.4.

Gårdtursarealet til den særligt sikrede afdeling – der af de indsatte kaldes Palmehaven – er lidt mindre end gårdtursarealet til afdelingen for negativt stærke indsatte. Dette areal er omgivet af betonmure uden udsmykning. I den ene mur er der etableret et stort "vindue" med både et bredmasket og et fintmasket trådnet. Hele arealet er desuden overdækket med både et bredmasket og et fintmasket trådnet. Der er opsat kameraer der ligner lamper.

I fortsættelse af mine bemærkninger om den manglende udsmykning af væggene under inspektionen beder jeg fængslet om at oplyse om det har været overvejet at ud-

smykke væggene. I benægtende fald beder jeg fængslet om at overveje det og meddele mig resultatet af disse overvejelser.

Der er ikke noget møblement på gårdtursarealet til den særligt sikrede afdeling. Det blev oplyst at det var på vej, og at der ville blive tale om inventar der skulle boltres fast.

Jeg beder om at få oplyst om dette inventar nu er sat op, og hvad det nærmere består af.

3.7 Arbejdspladser, undervisningslokaler og fritidslokaler

Som tidligere nævnt er der (i særskilte bygninger) knyttet arbejdspladser, undervisningslokaler og fritidslokaler til de enkelte belægningsafdelinger. Om beskæftigelsen disse steder henviser jeg til gennemgangen heraf under pkt. 4.

Afdeling A, B og D har som også tidligere nævnt tre blokke og afdeling C fire blokke med arbejdspladser og en bygning med skole og fritidslokaler. Der er små gårde knyttet til bygningerne hvor de indsatte har mulighed for at gå ud at ryge i pauserne.

3.7.1 Arbejdspladser/værksteder

Under min rundgang besøgte jeg værksteder/arbejdslokaler i samtlige afdelinger. I afdeling A så jeg møbelpolstringsværkstedet og systuen. I afdeling B så jeg det serviceværksted der er knyttet til afdelingens metalværksted. I afdeling C så jeg møbelværkstedet, et lakeringsrum og et montageværksted. I afdeling D så jeg kuvertværkstedet.

I bygning E så jeg dels et lokale til de indsatte i afdelingen for negativt stærke indsatte hvor arbejdet på tidspunktet for inspektionen bestod i at pakke klude, dels lokaler til de indsatte på den særligt sikrede afdeling der har en beskæftigelsesgang med fem mindre arbejdslokaler og to store arbejdslokaler med en hems hvor de indsatte også pakke klude og kan udføre andre montageopgaver. Endelig så jeg et af to mindre arbejdslokaler på isolationsafdelingen hvor de indsatte beskæftigelse på inspektionstidspunktet også bestod i pakning af klude.

Lakeringsrummet blev som nævnt under pkt. 2 ikke benyttet på grund af lugtgener.

Jeg går som nævnt under pkt. 2 ud fra at dette værksted nu fungerer efter hensigten.

Under min rundgang så jeg også to frokoststuer, herunder en frokoststue der er knyttet til møbelværkstedet på afdeling C. Det blev oplyst at frokoststuerne på afdeling C er mindre end frokoststuerne på de andre afdelinger (A, B og D), og at det har sammenhæng med at afdeling C i modsætning til disse andre afdelinger har fire beskæftigelsesblokke i stedet for tre. (På afdeling E er der ikke nogen frokoststuer i tilknytning til arbejdslokalerne; de indsatte går tilbage på deres afdelinger og spiser frokost).

De besøgte frokoststuer indeholdt et spisebord, i det ene tilfælde med seks stole, og et lille køkken med køleskab og opvaskemaskine mv. I det ene køkken var der en (ny) mikroovn og en minikogeplade. Det ene sted så jeg desuden et tilstødende rum med et spisebord og stole omkring.

Under min samtale med talsmændene for de almindelige afdelinger (herunder afdeling C) klagede talsmændene over for små frokoststuer, bl.a. på snedkeriet (møbelværkstedet), herunder at der ikke er nok stole i disse stuer. De klagede også over køleskabets størrelse, at der kun er to små varmeplader til opvarmning af mad, og at der ikke er nogen mikroovn. De oplyste at de kan være op til 16 indsatte i rummet samtidig.

Under rundgangen blev det oplyst at de indsatte har frokostpause samtidig, og at frokoststuen er beregnet op til højst 13 indsatte. Det blev endvidere oplyst at det er meningen at de indsatte skal smøre madpakker og ikke lave mad i frokostpausen (som er på ½ time).

Under min afsluttende samtale med ledelsen anbefalede jeg at der blev opsat mikroovne i alle spisestuerne – så opvarmning af mad ikke behøver at foregå på kogepladerne. Jeg orienterede talsmændene herom i mit opfølgende brev til dem hvor jeg også skrev at det ikke er tanken at de indsatte i frokostpausen skal foretage en egentlig tilberedning af varm mad. Jeg bad samtidig fængslet om at underrette mig om hvad min anbefaling havde givet eller gav anledning til.

Ved kopi af mit brev til talsmændene til ledelsen henledte jeg desuden ledelsens opmærksomhed på det som talsmændene havde anført om antallet af stole og køleskabets størrelse. Jeg bad om underretning om ledelsens overvejelser vedrørende disse forhold,

I det på side 3 nævnte brev af 25. september 2008 har fængslet henvist til en vedlagt udtalelse af 20. september 2008 med bilag fra beskæftigelseslederen. Heri er anført følgende:

”Der er til hvert arbejdsområde på afdelingerne A, B og D tilknyttet i alt 4 spisestuer. 2 af spisestuerne er på hver 13,7 m², de andre 2 er på 9,6 m². Hver af spi-

sestuerne er udstyret med 1 spisebord samt 8 stole. 2 af spisestuerne (13,7 m²) er endvidere hver udstyret med komfur med 2 kogeplader samt køleskab på ca. 450 liter. Det skulle således være muligt, at i alt 32 indsatte på samme tid skulle kunne sidde ned og indtage frokosten. Typisk vil der højst være omkring 26 – 30 indsatte beskæftiget på værkstederne ad gangen.

På afdeling C (snedkeriet) findes der ligeledes i alt 4 spisestuer på henholdsvis 11,7 m² og 6,7 m², 11,2 m² samt 9,9 m². De to største spisestuer er hver udstyret med 1 spisebord, 8 stole samt komfur med 2 kogeplader og køleskab på ca. 450 liter. De to mindste spisestuer er hver udstyret med 1 spisebord samt 8 stole. Typisk vil der ligeledes her være beskæftiget højst 26 – 30 indsatte.

Ombudsmandens anbefalinger hvad angår mikroovne samt udskiftning af køleskabe har ikke på nogen af afdelingerne A, B, C eller D givet anledning til ændringer, da det jo netop ikke er meningen med spisestuerne, at der skal foretages egentlig tilberedning af mad, men kun at der gives mulighed for at spise den medbragte madpakke eller evt. opvarme en rest fra dagen før. Det skal samtidig bemærkes at der ikke er tale om 16-mands stuer men kun om 8-mands stuer.

Plantegninger over værkstedsområdet på afdeling A samt C vedlægges. Værkstedsområdet på afdeling A er identisk med værkstedsområderne på afdelingerne B og D.

...”

Af de vedlagte plantegninger fremgår det at de fire frokoststuer i hver afdeling ligger to og to ved siden af hinanden med en dør imellem, og at de to sammenhængende lokaler omfatter henholdsvis en af de største og en af de små frokoststuer, førstnævnte med køleskab og komfur.

Jeg har noteret mig at de enkelte frokoststuer er beregnet til 8 indsatte og således hverken op til 13 eller 16 indsatte. Jeg går ud fra at lokalerne på grund af deres beliggenhed ved siden af hinanden med en dør imellem, og det forhold at der kun er køleskab og kogeplader i det ene lokale, (kan) opfattes som én frokoststue (til op til 16 indsatte).

Jeg har endvidere noteret mig at der er stole til alle de indsatte som rummet er beregnet til (hvis der ikke er fjernet stole fra rummet).

De mindste frokoststuer, og navnlig frokoststuen på 6,7 m² (afdeling C), er små og kan derfor virke noget trange hvis der er 8 indsatte samtidig. Hvis der er op til 16 indsatte i de to frokoststuer samtidig, og flere indsatte fra begge frokoststuerne ønsker at benytte køkkensektionen/kogepladerne, går jeg ud fra at det også kan virke trangt. Jeg har dog (også på baggrund af det oplyste om at der normalt ikke er så mange indsatte

samtidig) ikke grundlag for at foretage mig mere vedrørende klagen over størrelsen af frokoststuerne.

Da der kun er to kogeplader til rådighed for op til 16 indsatte, og alle de indsatte bør have samme mulighed for at opvarme mad hvis de ønsker det frem for at spise kold mad, er det fortsat min opfattelse at der i alle køkkenerne tillige bør være en mikroovn. Jeg henviser på ny dels til at flere indsatte ad gangen i så fald (hurtigt) kan opvarme mad, dels til at de så ikke har behov for kogeplader. Jeg beder derfor fængslet om på ny at overveje at opsætte en mikroovn i de køkkener der ikke har en sådan. Jeg beder om at blive underrettet om resultatet af disse overvejelser.

Som allerede nævnt i mit opfølgende brev til talsmændene, foretager jeg mig ikke mere i anledning af deres klage over for lidt plads i køleskabene. Jeg har således ikke som angivet af fængslet anbefalet at køleskabene udskiftes, men blot henledt opmærksomheden på at køleskabene efter talsmændenes opfattelse er for små (til den medbragte mad og drikkevarer). Da der kun er køleskab på det ene af de to sammenhængende frokoststuer, er de enkelte køleskabe beregnet til op til 16 personer.

3.7.2 Undervisningslokaler

Jeg besigtigede undervisningslokaler i afdeling A og afdeling E (hvor der begge steder er et stort og et lille lokale til undervisning). De er udstyret med hæve-/sænkeborde uden hjul, kontorstole og pc'er mv. Under besigtigelsen på afdeling A blev det oplyst at det lille lokale der er beregnet til undervisning af seks indsatte ad gangen, er lidt for lille. Det store lokale på afdeling E benyttes af de indsatte der er selvstuderende.

3.7.3 Fritidslokaler

Lokaler til fritidsaktiviteter findes dels på de enkelte afdelinger, dels i kulturhuset, jf. herom pkt. 3.9.

Lokalerne på afdelingerne omfatter foruden opholdsstuen der er beskrevet under pkt. 3.5, et motionslokale, et datalokale og et kreativt værksted/husflid (hvor der kan laves læder, smykker og keramik mv.) og i afdeling E tillige en lille hal. I motionslokalet er det kun muligt at kredsløbstræne idet vægttræning mv. der kun kan ske under vejledning af instruktører, skal foregå i det kondilokale der ligger i kulturhuset.

I motionsrummet på afdeling E der ikke har adgang til kondirummet i kulturhuset, er der dog vægte. Det blev oplyst at der desuden dette sted ville komme et løbebånd.

Jeg beder om at få oplyst om lokalet nu er udstyret med et løbebånd.

Jeg besøgte motionslokalet i afdeling A der er beliggende i stueetagen og er fælles for hele afdelingen. Det blev i den forbindelse oplyst at motionslokalerne i udgangspunktet er udstyret ens (når der ses bort fra vægtene på afdeling E). I lokalet var der forskellige redskaber til styrketræning. Der er toilet i tilknytning til lokalerne.

Der er vejledning i brugen af (nogle af) redskaberne både på redskaberne og separat. Det gjaldt dog ikke motionsrummet på afdeling E hvor det blev oplyst at den hænger på opslagstavlen på afdelingen.

Vejledninger i (korrekt) brug af motionsredskaber bør være tilgængelige i det rum hvor disse redskaber er. Jeg går på denne baggrund ud fra at fængslet vil flytte de nævnte vejledninger til selve motionsrummet på afdeling E.

Hobbyrummene på afdelingerne omfatter som nævnt læder- og smykkeværksteder mv. der kan benyttes af de indsatte efter tilmelding.

På afdeling E blev et af de rum der var beregnet til fritidsaktiviteter for de indsatte, benyttet til opbevaring af cykler til brug for personalet – der som tidligere nævnt har mulighed for at cykle mellem bygningerne. Jeg henviser herom til pkt. 4.4.

3.8 Besøgslokaler/-lejligheder

Fængslet har en særskilt besøgsafdeling (bygning G) hvor besøg til de indsatte på afdeling A-D foregår. De indsatte på afdeling E har som tidligere nævnt egne besøgsfaciliteter på afdelingen.

Indgang til besøgsafdelingen sker gennem en sluse, og herefter er der et venteværelse hvor de besøgende skal opholde sig indtil besøgslokalet er ledigt. Her er opsat skabe med linned mv. Der er desuden opstillet automater med sodavand og slik mv. der bestyres af købmanden.

Besøgsafdelingen består af en almindelig besøgsafdeling og to besøgslejligheder.

Den almindelige besøgsafdeling indeholder 10 besøgslokaler med toilet og bad. Halvdelen af besøgslokalerne har adgang til indhegnede terrasser med plastikhavemøbler. Stuerne har samme størrelse som de stuer der er indrettede til indsatte med handicap (ca. 16 m²), og er udstyret med briks, stol, bord og tv med dvd-afspiller. Kondomer var tilgængelige i et plastikbæger. Der var ingen udsmykning i rummene, men det blev oplyst at det ville der komme.

Jeg beder om at få oplyst om besøgslokalerne nu har fået udsmykning på væggene.

Af en skrivelse af 5. november 2004 om forbedring af besøgsforholdene som direktoratet har udsendt til kriminalforsorgens fængsler og arresthuse, fremgår det at besøgslokaler skal være indrettet med et skab med kondomer og engangslagner mv. der er tilgængeligt uden at den indsatte skal kontakte personalet.

Jeg henstiller på denne baggrund til fængslet at foranledige at der opsættes et skab med kondomer og lagner i besøgslokalerne. Jeg beder om underretning om hvad der sker i den anledning.

Et af besøgslokalerne er indrettet med en glastrude der på inspektionstidspunktet var dækket af låger. På afdeling E er der et tilsvarende lokale. Disse lokaler var således forberedt til besøg hvor den besøgende og den indsatte ikke har (mulighed for) fysisk kontakt, men har kun syns- og talekontakt under besøget. Sådanne besøg vil kunne anvendes som alternativ til et totalt forbud mod besøg. På inspektionstidspunktet havde der endnu ikke været afviklet sådanne besøg (hverken i den almindelige besøgsafdeling eller på afdeling E).

Jeg beder om at få oplyst om denne form for kontrolleret besøg nu har været afviklet. I givet fald beder jeg endvidere om at få oplyst hvor mange indsatte der har afviklet besøg på denne måde, og om en udtalelse om fængslets erfaringer hermed.

Der er desuden et stort familierum der er indrettet med sofaer, bord, lænestole og små skabe på den ene endevæg med legetøj. Der er desuden høje stole og skråstole. Der er meget plads i midten af rummet som børnene kan lege på. Til familierummet er også knyttet et lille køkken. Under inspektionen blev det oplyst at familierummet ikke blev benyttet.

Jeg beder om at få oplyst årsagen hertil, og om det nu benyttes.

Jeg erindrer ikke om der var legetøj i de almindelige besøgslokaler. Jeg beder fængslet om at oplyse herom, og jeg henviser igen til den nævnte skrivelse af 5. november 2004 fra Direktoratet for Kriminalforsorgen hvorefter der skal være et passende udvalg af legetøj der efter institutionens vurdering er egnet til at stimulere kontakten mellem den indsatte og den indsattes børn.

Som det første danske fængsel giver Statsfængslet Østjylland de indsatte der enten afsoner fængsel i over 8 år, er udvisningsdømte, har ægtefæller eller samlevende der bor i udlandet eller har andre specielle forhold, mulighed for at modtage besøg i op til 47 timer af gangen i indrettede besøgslejligheder. Der er som tidligere nævnt to sådanne lejligheder.

Der er indgang til disse lejligheder gennem et dobbelt personalekontor der ligger i direkte forlængelse af familierummet og venterummet. Herfra er der udgang til en flisebelagt gård hvorfra der til højre er indgang til de to besøgslejligheder. Det blev oplyst at der var planer om at etablere en legeplads på denne gård som børnene evt. kan opholde sig på under besøget.

Jeg beder om at få oplyst hvad der videre måtte være sket vedrørende disse planer.

Lejlighederne er indrettet med faciliteter svarende til et almindeligt hjem således at den indsatte og de besøgende i fællesskab kan udføre alle daglige gøremål. Lejlighederne indeholder en gang med adgang til et toilet og badeværelse som størrelses- og indretningsmæssigt ligner toilet- og baderummene på afdelingerne, et køkkenalrum med opholds- og spiseafdeling samt køkken, et forældresoveværelse og et børneværelse hvortil der er adgang gennem en skydedør. Børneværelset er udstyret med køjeseng og sække stol samt legetøj. Forældresoveværelset der ligger ved siden af køkkenet og modsat børneværelset, er indrettet med dobbeltseng, sengeborde og klædeskab. Der er desuden en terrasse omkranset af to murstensmure og et trådhegn. Terrassen er overdækket med trådnet. Der er et rundt plastikbord med fire stole.

Opholdsstuen er møbleret med en sovebriks/sofa, sofabord og to lænestole. Der er endvidere fjernsyn, dvd-afspiller og en reel. I modsatte side er der et spisebord med fire stole. I køkkenet er der en kaffemaskine, elkedel, komfur med to (små) kogeplader og et køleskab.

Der er hvide gardiner ved alle vinduer og terrassedøren.

De to besøgslejligheder fremstår funktionelle og lyse og gav et positivt indtryk.

Afdeling E har som tidligere nævnt egne besøgslokaler. Der er i alt tre besøgslokaler (hvor det ene som nævnt giver mulighed for afvikling af besøg hvor den indsatte og den besøgende ikke har mulighed for fysisk kontakt, men alene talekontakt og visuel kontakt gennem en glasrude). Lokalerne er indrettede på samme måde som de øvrige besøgslokaler. Der var et rullebord med kaffemaskine og elkedel, og der var kondomer tilgængelig i lokalet (der lå synligt fremme).

Jeg henviser til min henstilling ovenfor om opsætning af skabe til lagner og kondomer.

Også her var der på gangen uden for besøgslokalerne opsat en automat med sodavand mv. (der bestyres af købmanden).

3.9 Kulturhus

Kulturhuset – der er ligger over for besøgsbygningen – er bygget til forskellige formål. I kulturhuset findes der købmandsbutik, bibliotek, kirke og bederum, sportshal og kondi-/træningslokale. Aktiviteterne i kulturhuset kan benyttes af alle de indsatte bortset fra de indsatte fra bygning/afdeling E. Dog kan de indsatte fra afdeling E's afdeling for negativt stærke indsatte benytte købmandsbutikken.

3.9.1 Købmand

Fængslet har en købmandsbutik hvor de indsatte kan handle to gange om ugen med henblik på selvforplejning mv. Der er tale om en selvbetjeningsbutik hvor varerne er stillet på hylder langs butikkens fire vægge og i en lang reol i midten af lokalet.

Det blev af ledelsen oplyst at al transport af varer ind og ud af fængslet bliver foretaget af personalet af sikkerhedsmæssige hensyn.

Om købmandsordningen henviser jeg til pkt. 6.2.

3.9.2 Bibliotek

Bag ved købmandsbutikken er der et åbent område med akvarium, slikautomat og caféborde og -stole. Der er indkig i biblioteket gennem en glasvæg.

Biblioteket fremstår som et helt almindeligt (mindre) bibliotek med et stort udvalg af bøger og tidsskrifter mv., herunder bøger på andre sprog. Det er muligt via pc at finde bøger inden for forskellige genrer mv.

Det blev under inspektionen oplyst at biblioteket også bruges meget i undervisningen.

3.9.3 Kirke og bederum

Fængslets kirke ligger i den modsatte ende af bygningen i forhold til biblioteket. På gangen foran kirken står to hvide bænke med blå hynder.

I midten af selve kirkerummet står der i to sektioner træstole med sort betræk i tre rækker. På gulvet foran står der en prædikestol i lyst træ. Altertavlen er et stort indhak i den gule murstensvæg. Den er helt hvid med et gennembrud i midten i ydervæggen hvor der er fjernet mursten i en skrå formation og opsat et kors af jern. På den udvendige side er der en matteret glasplade med inskriptioner. Når solen står lige på muren, giver det et flot lysindfald, og korset kaster sin skygge ind i kirken. Selv om der ikke er hul ud til det fri, giver det dog samtidig problemer med kulde.

I det fjerneste højre hjørne er der et vinduesparti fra gulv til loft i ca. en meters bredde som ligeledes giver et godt lys. Foran vinduespartiet står døbefonden. Kirkens orgel – som tidligere tilhørte Allerød Kirke – står bag stolerækkerne til højre for indgangen, og lige ved indgangen til venstre er der et klaver.

Som et ekstra kunstnerisk præg i den meget moderne kirke er der i væggen til venstre for indgangen et aflangt vindue helt nede ved gulvet der er ca. en meter højt og tre meter langt med kig ud til en skulptur der står midt i et firkantet opmuret vandspejl/ bassin. Når solen spejler sig i vandet i bassinet, bidrager det til at gøre lyset i kirken specielt smukt.

Til muslimerne er der indrettet et bederum. Det ligger halvvejs nede af den førnævnte gang med bænke. Rummet er kvadratisk med hvide vægge, gråt stengulv og vinduer under loftet. Der er en lille reol med bl.a. Koranen og på et trin lavet af grå sten ligger der bedetæpper. Både på væggen og stillet op ad muren er der billeder af Mekka i gulddrammer. Det blev under inspektionen oplyst at bederummet kan benyttes hver fredag mellem kl. 14 og 15 og efter nærmere aftale.

3.9.4 Sportshal

Fra gangen til kirken er der ad en trappe nedgang til en sportshal på ca. 18 gange 36 meter. Væggene er hvide med træbeklædning, og der er vinduer under taget i den ene side. Loftet er skråt med en loftshøjde på 7,9 meter faldende til 6 meter. På den ene væg er der fem ribber, og i hver ende af hallen er der et håndboldmål. Der er endvidere basketballkurve som kan sænkes ned til spillehøjde.

I den lille gang ved trappen er der et toilet.

3.9.5 Kondilokale

Kondilokalet er udstyret med diverse redskaber og vægte der (kun) må benyttes under vejledning af instruktører. På inspektionstidspunktet havde fængslet imidlertid ingen instruktører (jf. herom pkt. 4.4). På de enkelte afdelinger er der som tidligere nævnt

motionsrum hvor der er redskaber der kan benyttes til almindelig kredsløbstræning uden tilstedeværelse af instruktører.

3.9.6 Musiklokale

Jeg fik også forevist et musiklokale som endnu ikke var taget i brug. Der var indkøbt og opsat musikinstrumenter i lokalet.

3.10 Sygeafdelingen

Sygeafdelingen ligger på 1. sal i bygning E og indeholder i alt 9 sygestuer, venterum (der er etableret ved inddragelse af to sygestuer), konsultations-/samtalerum til læger, sygeplejersker, psykolog mfl., tandklinik mv. Bortset fra at sengene på sygeafdelingen er almindelige hospitalssenge, svarer stuerne i størrelse og indretning til stuerne på belægningsafdelingerne. Den ene sygestue er større end de øvrige. På tidspunktet for inspektionen var der i alt tre patienter på afdelingen, heraf en patient i kørestol.

Der er en delvis overdækket altan hvor det er tilladt at ryge.

Vinduerne på sygeafdelingen kan som tidligere nævnt ikke åbnes. Disse vinduer har ikke den udluftningslem som vinduerne på de almindelige afdelinger har. Det samme gælder isolationsafdelingen, jf. herom pkt. 3.11. Talsmændene for de almindelige afdelinger klagede over at ingen af vinduerne på syge- og isolationsafdelingen kan åbnes, og under min rundgang på disse afdelinger blev det oplyst at temperaturen i nogle af de stuer der vender mod syd, på et tidspunkt i sommeren 2007 var blevet målt til 40 grader.

Folketingets Retsudvalg besøgte Statsfængslet Østjylland i september 2007 og stillede efterfølgende den 3. oktober 2007 justitsministeren flere spørgsmål, herunder et spørgsmål om hvorvidt det er korrekt at vinduerne på (bl.a.) sygeafdelingen ikke kan åbnes. Dette bekræftede den daværende justitsminister i svaret af 7. januar 2008 til Retsudvalget og oplyste at det skyldes sikkerhedshensyn. Justitsministeren anførte desuden følgende:

”... begrundelsen for, at vinduerne på statsfængslets sygeafdeling ikke kan åbnes, er sygeafdelingens placering. Afdelingen støder op til afdelinger, hvis klientel er omfattet af skærpede sikkerhedsforanstaltninger. Det drejer sig om en særligt sikret afdeling, en afdeling for negativt stærke afsonere, og en isolations- og strafafdeling. For at opretholde det påkrævede sikkerhedsniveau for disse afdelingers klientel er det nødvendigt, at mulighederne for at kommunikere, f.eks.

gennem åbne vinduer, begrænses også for den tilstødende sygeafdelings vedkommende.

Statsfængslet har herudover oplyst at der er fuld ventilation på området.

...”

I torturkomitéens rapport er problemet med manglende mulighed for at åbne vinduerne på isolationsafdelingen også nævnt. Det er desuden nævnt at problemet er blevet forelagt for fængslets rådgivende arkitekt og projektets ingeniør ifølge hvem ventilationsystemet i isolationsafdelingen tilvejebringer bedre luftcirkulation end ventilationsystemet i de øvrige rum. Det var derfor besluttet at udføre en test for at konstatere om ventilationsanlægget fungerer ordentligt. Komitéen har bedt om at blive underrettet om resultatet af denne test.

I regeringens svar af 3. marts 2009 til torturkomitéen som Justitsministeriet har fremsendt til Retsudvalget den 11. marts 2009, er det oplyst at et uvildigt konsulentfirma har foretaget en undersøgelse af udvalgte celler i straffe- og isolationsafdelingen. Undersøgelsen viste at det mekaniske ventilationssystemets kapacitet ikke blev udnyttet tilstrækkeligt, og det er som følge heraf aftalt med fængslet at ventilationssystemet skal justeres så luftindtaget øges.

Så vidt jeg forstod det oplyste under inspektionen, var ventilationen ikke god nok til at holde en rimelig temperatur i de stuer der vender mod syd, når det er meget varmt om sommeren. Jeg har noteret mig det der er oplyst i svaret til torturkomitéen, og idet jeg går ud fra at det vil afhjælpe problemet, foretager jeg mig ikke mere vedrørende dette forhold.

3.11 Isolationsafdelingen

Isolationsafdelingen ligger også i bygning E (i stueetagen). På isolationsafdelingen er der i alt syv stuer til indsatte der enten er udelukket fra fællesskab eller anbragt i strafcelle. Det blev oplyst at disse stuer altid er fyldt op, og at der på et tidspunkt har været en ventetid på tre dage for anbringelse i strafcelle. Ventetiden stiger normalt hen over weekenden. Stuerne bruges (derfor) ikke til indsatte der er frivilligt udelukket fra fællesskab.

Da alle isolationsstuerne var i brug, så jeg ingen af disse stuer.

Til afdelingen er der to gårdtursarealer på hver ca. 60 m² der er overdækket med trådhegn. Der er opsat bænke og askebægre i gårdene.

Der næst er der to observationsceller og en sikringscelle. De er beliggende for sig selv i den ene ende af isolationsafdelingen. Cellerne er placeret ud til en separat gang med adgang til og fra en lang gang der går gennem hele bygningsfløjen. Observationscellerne ligger ved siden af hinanden og mellem den ene observationscelle og sikringscellen er der et indhak/en arbejdsplads til brug for det personale der fører tilsyn med de indsatte i cellerne.

Både observationscellerne og sikringscellen er indrettet med en fastmonteret briks i stål der står midt på gulvet, Der var madras og rent lagen på briksene, og i sikringscellen var der remme klar til brug.

Jeg har ingen bemærkninger til det forhold at remmene er permanent påsat, men som anført i sagen vedrørende min inspektion af Statsfængslet i Horsens i 1998, anses det for mest hensynsfuldt hvis de fikseringsmidler der ikke anvendes i en given situation, fjernes, navnlig hvis den indsatte udtrykkeligt anmoder herom.

I hjørnet af observationscellerne er der desuden et fastmonteret (skråt) bord med bæk i træ.

Væggene er lysegrå, og gulvet mørkegråt. Der et vindue i hvert rum der er matteret så det ikke er muligt at kigge ind og ud.

Fra gangen, herunder indhakked mellem sikringscellen og den ene af observationscellerne, er det gennem en rude muligt (for personalet) at kigge ind i cellerne. I cellerne fremtræder disse ruder som spejle, og de indsatte kan derfor ikke se ud af ruden.

Cellerne oplyses af lamper der er indbygget i begge sider af loftet.

Der er rist i gulvet og kaldeknop. I sikringscellen virkede kaldeknappen ikke på inspektionstidspunktet.

Det er beklageligt. Jeg går ud fra at kaldeknappen blev repareret umiddelbart efter inspektionen, men beder for en ordens skyld fængslet om at oplyse herom.

Jeg beder om at få oplyst om det rutinemæssigt tjekkes at kaldeknapperne virker når der anbringes indsatte i cellerne.

Det blev under inspektionen oplyst at indsatte der skal anbringes i sikringscelle, transporteres til sikringscellen i en bus der er foret med madrasser. Ca. en tredjedel af de

indsatte der anbringes i sikringscellen, kommer fra arresthusene i denne del af Jylland.

3.12 Udearealer

Foruden de gårdturs- og græsarealer der findes ved de enkelte afdelinger, er der en sportsplads i fængslet hvor det er muligt at spille fodbold mv. Der er en løbebane rundt om sportspladsen. Om udendørs aktiviteter henvises til pkt. 4.4.

3.13 Urinprøverum

Under min samtale med talsmændene for de almindelige fællesskabsafdelinger klagede de over at der ikke er toilet og sæbe (men kun håndvask) i de lokaler der anvendes når der tages urinprøver. Dette blev bekræftet under inspektionen hvor det blev oplyst at urinprøverum ikke var tænkt ind i byggeprojektet. Det blev endvidere oplyst at fængslet eventuelt benytter en ledig stue, og at fængslet over for direktoratet havde rejst spørgsmålet i forhold til afdeling D hvor der tages særligt mange urinprøver. Som nævnt i pkt. 6.3 er Statsfængslet Østjylland – ligesom kriminalforsorgens øvrige fængsler – (i øvrigt) forpligtet til at tage et vist antal urinprøver om året som led i bekæmpelsen af euforiserende stoffer.

Jeg meddelte talsmændene at jeg havde anmodet fængslet om at underrette mig om resultatet af henvendelsen til direktoratet, og at jeg i øvrigt afventede justitsministerens svar til Folketingets Retsudvalg der efter Retsudvalgets besøg i fængslet i september 2007 også havde rejst spørgsmål om hvorvidt det er korrekt at de indsatte skal afgive urinprøve i et lokale uden toilet.

I justitsministerens svar af 7. januar 2008 til Retsudvalget er anført følgende:

”Direktoratet for Kriminalforsorgen har til brug for besvarelsen indhentet en udtalelse fra Statsfængslet Østjylland, som har oplyst, at der i hovedparten af afdelingerne ikke forefindes et toilet i det lokale, som benyttes til afgivelse af urinprøver. Det gælder dog ikke fængslets behandlingsafdeling, hvor der er inddraget en celle på hver etage til formålet, idet der som led i behandlingsprogrammet tages et forholdsvis stort antal urinprøver.

Statsfængslet har herudover oplyst, at lokalerne til afgivelse af urinprøver indeholder bækken, afløb og håndvask.

Direktoratet for Kriminalforsorgen har tilføjet, at forholdene vedrørende urinprøvetagning på Statsfængslet Østjylland er en afvigelse fra den generelle norm i Kri-

minalforsorgens institutioner, hvorefter urinprøver normalt tages i lokaler med toilet.

Baggrunden for denne særlige situation i Statsfængslet Østjylland er, at antallet af urinprøve var væsentligt lavere, da fængslet blev planlagt og projekteret, end tilfældet er i dag. Siden er det således besluttet, at antallet af urinprøver i væsentligt højere grad skal indgå som en måde at bekæmpe forekomsten af ulovlige stoffer i fængslerne på. Derfor er fængslets indretning ikke optimal i henseende til urinprøvetagning.

Statsfængslet Østjylland har ikke i samme udstrækning som de ældre fængsler separate toiletter uden for cellerne, som ville kunne bruges til urinprøvetagning, idet fængslet til gengæld har toilet og bad på alle celler. Toiletterne i cellerne vurderes dog uhensigtsmæssige til urinprøvetagning, da der her er risiko for at blive forstyrret af andre indsatte. Herudover ligger sygeafdelingen langt fra fællesskabsafdelingerne, hvorfor en benyttelse af denne afdeling heller ikke er hensigtsmæssig. På den baggrund har man vurderet, at benyttelse af mindre afdelingslokaler uden toilet til urinprøvetagning er den bedste løsning på hovedparten af fængslets afdelinger.”

Fængslet har i brevet af 25. september 2008 henvist til svaret til Retsudvalget.

Jeg har noteret mig at der på afdeling D er inddraget en stue på hver etage til urinprøverum – som jeg forstår er sket i forbindelse med den henvendelse til direktoratet for så vidt angår denne afdeling som fængslet orienterede mig om under inspektionen.

Efter min opfattelse bør afgivelse af urinprøver normalt foregå i et lokale med toilet – og med adgang til både vand og sæbe. Jeg har dog ikke grundlag for at henstille at der også inddrages stuer på de øvrige afdelinger (udelukkende) til dette formål. Jeg har i den forbindelse lagt vægt på at det vil betyde en (yderligere) nedgang i kapaciteten i fængslet, at de enkelte indsatte i gennemsnit relativt sjældent skal afgive (stikprøvevis) urinprøver, og at fængslet så vidt muligt søger at benytte en ledig stue når de indsatte skal afgive urinprøver. Jeg går ud fra at fængslet vil sikre at de indsatte altid har adgang til sæbe i det rum hvor der tages urinprøver.

4. Beskæftigelse

De indsatte kan i arbejdstiden være beskæftigede enten med arbejde, undervisning eller programvirksomhed. De indsatte beskæftiges som udgangspunkt i arbejdstiden på de afdelinger hvor de er placeret.

Jeg beder om at få oplyst hvilke erfaringer fængslet har med ordningen med at de indsatte som udgangspunkt er beskæftiget på deres egen afdeling. For så vidt angår undervisning, henviser jeg også til det anførte i pkt. 4.2 om ventelister som følge af opdelingen af afdelingerne i fængslet. Jeg beder i den forbindelse fængslet om at oplyse hvornår dette udgangspunkt kan fraviges, og hvordan og hvor ofte det sker i praksis.

I fritiden har de indsatte mulighed for at deltage i forskellige former for fritidsaktiviteter, både indendørs og udendørs.

Kvinderne kan arbejde og have fritid sammen med mændene hvis de ønsker det.

Jeg beder om at få oplyst om der er kvinder der ikke har ønsket at være sammen med mænd i arbejds- og/eller fritiden, og hvilken beskæftigelse der tilbydes kvinder der ikke ønsker et sådant fællesskab.

Mulighederne for beskæftigelse har som det fremgår af det følgende, ikke fungeret som det skulle i lang tid efter ibrugtagningen af fængslet hvilket har givet anledning til frustrationer, både hos de indsatte og de ansatte. Under inspektionen oplyste inspektøren at frustrationerne var værst i slutningen af 2006, og at det – ca. et år efter ibrugtagningen af fængslet – gik langt bedre selv om der stadig var forhold der endnu ikke var rettet op på.

4.1 Arbejde

Fængslet har som det også fremgår af pkt. 3.7.1, følgende værksteder: tekstilværksted, metalværksted, møbelværksted, kuvertværksted og montageværksted. Værkstederne kan beskæftige i alt ca. 160 indsatte fra afdeling A, B, C og D, bortset fra behandlingsafdelingen, og beskæftigelsen sker under kyndig vejledning af faglært personale/værkmestre. Værkstederne er nærmere beskrevet nedenfor (og tillige på fængslets hjemmeside).

Afdeling E har ikke et egentligt produktionsværksted, men har værksteder/arbejdslokaler på afdelingen, jf. omtalen heraf under pkt. 3.7.1. Talsmændene på afdelingen for negativt stærke indsatte klagede under min samtale med dem over dette forhold. Se nærmere herom nedenfor

Derudover har de indsatte mulighed for at være beskæftiget som gangmænd med rengøring mv. af fællesarealer og med pasning af udearealer. Af husordenen for behandlingsafdelingen fremgår det at der ugentlig udpeges en indsat fra hver afdelings-

gang (dvs. en fra hver af de to fløje) der foruden rengøring af køkkener og andre fællesarealer er ansvarlig for alt indkøb til morgen-, middags- og aftensmad. Personalet og de indsatte på denne afdeling spiser sammen, og alle indsatte skal være til stede ved måltiderne, dog er der ikke pligt til at deltage i morgenmad i weekenderne.

Af husordenen for den stoffri afdeling fremgår det af pkt. 9 (om selvforvaltning og selvforplejning) at der er fire køkken-/gangmænd der sørger for alt indkøb og madlavning til aftensmad og rengøring af køkkenet. Af husordenens pkt. 10 (om beskæftigelse) fremgår det at der til hele afdelingen er knyttet to gangmænd der arbejder en måned ad gangen, og som, foruden rengøring af fællesarealer og udendørs vedligeholdelse, står for indkøb og madlavning til fællesspisning hver aften på afdelingen. På denne afdeling har de indsatte pligt til at være med i en madgruppe med plads til seks indsatte som spiser aftensmad sammen.

Da der umiddelbart synes at være modstrid mellem det der er anført i punkt 9 og 10 i husordenen for den stoffri afdeling, beder jeg om at få oplyst hvor mange gangmænd der er i alt på denne afdeling.

Jeg beder endvidere om at få oplyst hvor mange gangmænd der er i alt på afdeling A, B, C og E.

Værkstederne/arbejdslokalerne er som nævnt knyttet til de enkelte afdelinger, dvs. at de indsatte der beskæftiges med arbejde, som udgangspunkt beskæftiges på det værksted der er tilknyttet den afdeling som de opholder sig på. De indsatte på behandlingsafdelingen arbejder dog ikke på værksted, men er beskæftiget på afdelingen med forskellige aktiviteter og programvirksomhed. På den særligt sikrede afdeling må der højst være to indsatte sammen i arbejdslokalerne ad gangen, men nogle af de indsatte fra denne afdeling må slet ikke være sammen.

Tekstilværkstedet er knyttet til bygning A og beskæftiger de indsatte fra kvindeafdelingen og afdelingen for mænd med styret fællesskab. Arbejdet består i møbelpolstring og syarbejde. Møbelpolstringen omfatter primært polstring af sæder og ryg til (nye og gamle) stole. Det blev under inspektionen oplyst at fængslet i 2007 foreløbig havde nypolstret ca. 1000 stole til kriminalforsorgen. I systuen er de indsatte beskæftiget med bl.a. syning af sengelinned, gardiner og muleposer. Tekstilværkstedet er et fleksibelt værksted der udfører både store og små opgaver, og som også kan fremstille nye produkter. Værkstedet kan beskæftige op til 24 indsatte, heraf 6 kvinder. På inspektionstidspunktet var 17 indsatte beskæftiget med møbelpolstring og 5 indsatte, primært kvinder, beskæftiget med syarbejde.

Metalværkstedet er knyttet til afdeling B og kan beskæftige ca. 16 indsatte. Der er tale om et moderne og tidssvarende metalværksted der kan udføre mange forskellige opgaver af høj håndværksmæssig kvalitet. Dette værksted var på inspektionstidspunktet kommet helt op at køre som det skulle. På værkstedet laver de indsatte tillige trækvogne til brug for deres egne indkøb hvor de trænes i at svejse. Som beskæftigelsesopgave har de tillige lavet en grill til deres afdeling. I et særskilt rum udføres der monteringsarbejde. Der er seks værkmestre på dette værksted.

Til metalværkstedet er der knyttet et serviceværksted der udfører reparationer mv. på fængslets egne maskiner.

Møbelværkstedet er knyttet til afdeling C og kan beskæftige ca. 20 indsatte. Arbejdet på dette værksted består i fremstilling af plademøbler, finérsyning, finérlimning, alle former for CNC (dvs. computerstyret) bearbejdning, lakering med vandbaseret lak (tæppelakering i højovn), kehleopgaver af enhver art og almindeligt forefaldende snedkeropgaver. Som tidligere nævnt havde der været problemer med driften af dette værksted, og på inspektionstidspunktet havde værkstedet været lukket helt i en måned.

Jeg henviser til mit spørgsmål under pkt. 2 om hvorvidt alle værksteder nu fungerer efter hensigten.

Montageværkstedet er ligeledes knyttet til afdeling C, og det kan beskæftige ca. 30 indsatte. Montageværkstedet løser mange forskellige montage- og pakkeopgaver, herunder enkeltstående opgaver. Det kan f. eks. være opgaver for virksomheder der pludseligt er kommet i en presset situation, og hvor det ikke lønner sig at ansætte personale, eller små nicheproduktioner som ikke kan beskæftige en ansat på fuld tid. Værkstedet råder over et stort lager og har både gaffeltruck, aflæsningsramper og en del forskellige små maskiner til pakkearbejde. Montageværkstedet samarbejder med flere fængsler og arresthuse i området, hvilket gør det muligt også at løse større opgaver inden for træ og metalfagene. Der er otte værkmestre tilknyttet dette værksted.

Kuvertværkstedet er knyttet til bygning D, men det er som nævnt alene de indsatte fra den stoffri afdeling der kan være beskæftiget på dette værksted. Ifølge fængslets hjemmeside kan værkstedet beskæftige op til 48 indsatte. Kuvertværkstedet har et salgsvarelager med standardkonvolutter og en omfattende produktion af mange forskellige slags specialkonvolutter, herunder f.eks. konvolutter til røntgenbilleder. Der er seks værkmestre knyttet til værkstedet.

Der er som nævnt ikke et egentligt produktionsværksted i bygning E, men arbejdslokaler både på afdelingen for negativt stærke indsatte, på den særligt sikrede afdeling og på isolationsafdelingen. Alle tre steder omfattede beskæftigelsen på inspektionstidspunktet sammenlægning og pakning af klude. På den særligt sikrede afdeling omfattede beskæftigelsen tillige bl.a. samling og pakning af toiletbørster.

I et brev af 24. september 2007 som jeg forud for inspektionen modtog fra talsmændene fra afdelingen for negativt stærke indsatte (afdeling E), klagede de over beskæftigelsesmulighederne for de indsatte på denne afdeling. De oplyste at to indsatte på det pågældende tidspunkt var beskæftiget i afdelingens værksted/arbejdslokale med at pakke klude. De indsatte er utilfredse med at de ikke – ligesom de indsatte på de øvrige afdelinger – har et egentligt produktionsværksted. Talsmændene mener at de indsatte på deres afdeling burde have bedre arbejdsmuligheder, særligt fordi mange af de indsatte på denne (sær)afdeling er langtidsindsatte der skal tilbringe mange år på afdelingen.

Jeg beder om fængslets og direktoratets bemærkninger til denne klage.

Ifølge torturkomitéens rapport blev det over for komitéen oplyst at kun få af de indsatte på den særligt sikrede afdeling har fordel af muligheden for arbejde i afdelingens arbejdslokaler. Det var komitéens indtryk at personalet anstrengte sig for at engagere de indsatte i aktiviteter og tilskynde dem til at opholde sig mere uden for deres stuer. Komitéen bemærkede at de sikkerhedsmæssige forhold kan udelukke mange typer af arbejdsopgaver, men nævnte samtidig at dette dog ikke burde betyde at de indsatte kun fik tilbudt kedeligt arbejde.

I svaret af 3. marts 2009 til torturkomitéen er der oplyst nærmere om beskæftigelsen af de indsatte på den særligt sikrede afdeling. Det er oplyst at alle indsatte ved anbringelsen på afdelingen får tilbud om beskæftigelse, og at der er flere forskellige tilbud om beskæftigelse der omfatter samlearbejde, undervisning som selvstuderende på deltid, deltagelse i behandling mod misbrug, rengøring og arbejde i køkkenet. Der foretages en vurdering af de enkelte indsatte hver uge der omfatter beslutning om mulighederne for beskæftigelse og aktivering.

Jeg har noteret mig det der er oplyst over for torturkomitéen, men jeg beder fængslet om at oplyse i hvilket omfang de indsatte faktisk er beskæftiget på denne afdeling.

Jeg har ingen bemærkninger til (arten af) de arbejdstilbud som i øvrigt findes i Statsfængslet Østjylland.

Ifølge resultatkontrakten med direktoratet skal flest muligt indsatte i Statsfængslet Østjylland være beskæftiget i dagtimerne med arbejde, undervisning eller anden godkendt aktivitet, og for 2007 var der krav om en beskæftigelsesgrad på mindst 85 pct. (målt i forhold til den faktiske belægning). Som nævnt ovenfor havde der på inspektionstidspunktet igennem længere tid været problemer med værkstedsdriften på især møbelværkstedet. Som det fremgår af pkt. 4.2 nedenfor, har der også været problemer med hensyn til undervisning.

Jeg beder om oplysning om beskæftigelsesgraden i henholdsvis 2007 og 2008, og hvilket krav der er til beskæftigelsesgraden i resultatkontrakten for henholdsvis 2008 og 2009.

Af alle husordenerne fremgår det at en indsat der tilsidesætter beskæftigelsespligten (jf. straffuldbyrdslovens § 38, stk. 1), den første dag vil blive låst inde på sit eget opholdsrum i arbejdstiden og miste sin dagdusør. Hvis den indsatte fortsat arbejdsvægrer, må den pågældende forvente en disciplinærstraf i form af bøde, og eventuelt tillige/herefter blive isoleret på afdeling E. Gentagne tilfælde af arbejdsvægring på enkelte dage vil desuden kunne medføre isolation på afdelingen allerede den første dag. I husordenen for afdeling A (styret fællesskab) er det anført at der i tilfælde af arbejdsvægring kan ske isolation på afdeling E fra den tredje dag. I husordenerne for afdeling B og C og behandlingsafdelingen er det anført at det kan ske den anden dag i træk som den indsatte arbejdsvægrer. I husordenen for den stoffri afdeling er det anført at der vil ske isolation på afdeling E den første dag som den indsatte arbejdsvægrer – og at yderligere arbejdsvægring derefter er grundlag for afbrydelse af det fortsatte ophold på afdelingen. På inspektionstidspunktet var der endnu ikke udarbejdet en husorden for afdeling E, men det blev oplyst at det ville der blive.

Jeg går ud fra at der nu foreligger en husorden for afdeling E og beder om at få en kopi heraf. Jeg beder tillige om at få oplyst om der er eller vil blive udfærdiget en husorden for kvindeafdelingen. I bekræftende fald beder jeg også om en kopi af denne husorden.

I sagen om ombudsmandsembedets inspektion af Statsfængslet ved Sdr. Omme har direktoratet udtalt følgende:

” ...

Der er ikke efter reglerne i beskæftigelsesbekendtgørelsen hjemmel til at ikende strafcelle i forbindelse med tilsidesættelse af beskæftigelsespligten. Derimod kan institutionen ved længerevarende beskæftigelsesvægring udelukke en person,

der har beskæftigelsespligt [...] fra fællesskab, jf. straffuldbyrdeslovens § 63, stk. 1, nr. 3' (jf. beskæftigelsesbekendtgørelsens § 20, stk. 1).

Ifølge beskæftigelsesvejledningens punkt 17, 2. afsnit er en beskæftigelsesvægning i praksis anset for længerevarende, hvis den har varet længere end to dage.

Under hensyn til muligheden for at modvirke risikoen for omgåelse af den i beskæftigelsesvejledningen beskrevne praksis, hvorefter længerevarende beskæftigelsesvægning er defineret som vægning af mere end to dages varighed, bør også (ofte) gentagne beskæftigelsesvægringer efter direktoratets opfattelse imidlertid efter omstændighederne (undtagelsesvist i åbne fængsler) kunne medføre udelukkelse fra fællesskab, selv om de enkelte tilfælde af beskæftigelsesvægning ikke har haft en varighed på mere end to dage.

Det følger heraf, at såfremt fængslet vurderer, at der i en given sag er tale om så grove og hyppige tilsidesættelser af beskæftigelsespligten, at det hensyn, som efter praksis kan begrunde udelukkelse fra fællesskab ved beskæftigelsesvægning i mere end to dage, gør sig gældende på tilsvarende vis, bør der efter direktoratets opfattelse (undtagelsesvist i åbne fængsler) kunne ske udelukkelse fra fællesskab i overensstemmelse med beskæftigelsesbekendtgørelsens § 20, stk. 1, jf. straffuldbyrdeslovens § 63, stk. 1, nr. 3."

Jeg går ud fra at der med "isolation" på afdeling E menes udelukkelse fra fællesskab efter straffuldbyrdeslovens § 63, stk. 1, nr. 3 om "grov eller oftere gentagen utiladelig adfærd".

Da udelukkelse fra fællesskab efter denne bestemmelse efter praksis (og forarbejderne til bestemmelsen) først kan ske hvis beskæftigelsesvægningen har varet mere end to dag (eller der er tale om (ofte) gentagne beskæftigelsesvægringer), beder jeg fængslet om en udtalelse om reglen i husorderne for afdeling B, C og behandlingsafdelingen hvorefter der kan ske isolation (udelukkelse fra fællesskab) på afdeling E allerede anden dag den indsatte arbejdsvægrer, og reglen i husordenen for den stoffri afdeling hvorefter der sker udelukkelse fra fællesskab på afdeling E allerede fra første dag.

Arbejdsvægrende skal efter straffuldbyrdeslovens § 64, stk. 1, nr. 2, opholde sig i eget opholdsrum eller på andet anvist sted. Det fremgår af forarbejderne til bestemmelsen at anvendelsen af et særligt opholdssted kun kan ske af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn, f.eks. fordi der ikke er personale på afdelingerne i arbejdstiden. Jeg henviser til Folketingstidende 1999-2000, tillæg A, sp. 3632 ff.(pkt. 5.6.8.2).

Udelukkelse fra fællesskab gennemføres på samme måde som strafcelle, jf. straffuldbyrdelseslovens § 70, stk. 2, dvs. i særlig afdeling, eget opholdsrum eller arresthus. Hvor udelukkelsen skal gennemføres, afhænger af de bygningsmæssige forhold i den enkelte institution. Statsfængslet Østjylland har en isolationsafdeling der bl.a. anvendes til udelukkelse fra fællesskab.

I Statsfængslet Østjylland kan de indsatte opholde sig på egen stue den første dag (og indsatte på afdeling A 1 tillige den anden dag), men for låst dør. Hvis den indsatte fortsat arbejdsvægrer, vil der ske udelukkelse fra fællesskab på isolationsafdelingen.

Jeg beder om at få oplyst om årsagen til at der sker indelåsning af de indsatte der arbejdsvægrer, på deres stuer den første dag (på afdeling A 1 tillige den anden dag), er at der ikke er personale på afdelingen i arbejdstiden (og normalt ikke er plads på isolationsafdelingen, jf. pkt. 6.9).

Jeg beder endvidere fængslet om at oplyse om omfanget af arbejdsvægring blandt de indsatte i 2008.

4.2 Undervisning

Undervisningen i fængslet er tilrettelagt som enkeltfagsundervisning og omfatter følgende undervisningstilbud: forberedende voksenundervisning (FVU), dansk, matematik, engelsk, dansk og engelsk for fremmedsprogede samt selvstudium. Under inspektionen blev tillige oplyst at der undervises i 4.-7. klasses niveau (forberedende voksenundervisning) og i 9.-10. klasses niveau (almen voksenuddannelse – AVU), og at sidstnævnte omfatter undervisning i dansk, samfundsfag og tysk.

Der er desuden mulighed for selvstudium.

Fængslet kan beskæftige i alt ca. 50 indsatte med undervisning. Af torturkomitéens rapport fremgår det at ca. 50 indsatte på tidspunktet for torturkomitéens besøg i fængslet modtog undervisning.

Folketingets Retsudvalg har i spørgsmål nr. 368 af 25. juni 2007 bedt om at få oplyst hvilke overvejelser en rapport om uddannelse og uddannelsesønsker hos indsatte i de danske fængsler, der er udarbejdet af Peter Koudahl, Danmarks Pædagogiske Universitet, i april 2007, har givet anledning til. Retsudvalget har herunder bedt om direktoratets og justitsministerens bemærkninger på baggrund af det forhold at næsten 40 pct. af de indsatte der ikke tog en uddannelse under afsoningen, havde oplyst at det skyldtes at de ikke havde fået information om uddannelsesmulighederne. I sit svar af 31. juli 2007 har den daværende justitsminister redegjort nærmere for direktoratets

overvejelser på baggrund af denne rapport. Det er i den forbindelse nævnt at direktoratet umiddelbart efter sommerferien 2007 ville afholde møder med samtlige institutioner bl.a. med henblik på at orientere om undersøgelsens resultater og i særlig grad for at drøfte hvordan information om institutionens beskæftigelsesmuligheder, herunder mulighederne for undervisning kan forbedres.

Husordenen for afdeling D, den stoffri afdeling, indeholder oplysning om undervisningstilbuddene for de indsatte på denne afdeling. Det fremgår også at der (på denne afdeling) kun undervises på deltid, og at de indsatte således i resten af arbejdstiden skal være beskæftiget på kuvertværkstedet. De øvrige husordener orienterer ikke om hvilke undervisningstilbud der er på den pågældende afdeling.

Jeg beder om at få oplyst hvordan de indsatte på de øvrige afdelinger orienteres om deres muligheder for undervisning, herunder hvilke niveauer og fag undervisningen kan omfatte. Hvis der foreligger skriftlig information om undervisningstilbuddene, beder jeg om en kopi heraf. Jeg beder endvidere om oplysning om hvad drøftelserne med Direktoratet for Kriminalforsorgen som opfølgning på rapporten "Indsatte i danske fængsler – uddannelse og uddannelsesønsker" har givet anledning til med hensyn til information om mulighederne for undervisning i Statsfængslet Østjylland.

Fængslet har bevilling til i alt 11 årsværk til undervisning, men på inspektionstidspunktet benyttede fængslet kun 9 årsværk idet fængslet havde valgt at reservere to årsværk til ekstern undervisning, f.eks. hf-undervisning, certifikater, AMU-kurser mv. Talsmændene for de almindelige fællesskabsafdelinger efterlyste bedre uddannelsesmuligheder i fængslet, herunder erhvervsrelaterede uddannelser og svejsekurser mv. I mit opfølgende brev til talsmændene meddelte jeg at jeg ville følge med i hvad der videre skete med hensyn til spørgsmålet om at etablere ovennævnte undervisning og kurser. Jeg bad samtidig fængslet om skriftligt at uddybe det der blev oplyst under inspektionen, således at det kunne indgå i rapporten.

I brevet af 25.september 2008 har fængslet henvist til den tidligere nævnte vedlagte udtalelse fra beskæftigelseslederen. Heri er anført følgende:

"De indsatte i fængslet kan på frivillig basis tilmelde sig undervisning hovedsageligt på FVU niveau (Forberedende Voksen Undervisning) i dansk og matematik samt AVU niveau (Almen Voksen Undervisning) i fagene dansk, engelsk, matematik, tysk, samfundsfag samt EDB-fag. Der afholdes med jævne mellemrum og efter behov eksamen i alle fag. Endvidere tilbydes de indsatte, der måtte have behov herfor ordblindeundervisning samt dansk og engelsk for udlændinge. De indsatte har endvidere mulighed for selvstudium. Der vil typisk være tale om han-

delsskolefag og HF-fag. Undervisningsområdet på fængslet har p.t. 8 seminarieuddannede lærere ansat samt 1 stilling opslået til besættelse. Der anvendes herudover ca. 2 årsværk til rekvirering af diverse lærerkræfter eksempelvis som støtte og vejledning til de selvstuderende.”

Jeg har noteret mig det oplyste, herunder om muligheden for hf-undervisning ved selvstudium med støtte hertil. Da fængslets udtalelse ikke nævner noget om resultatet af overvejelserne om at etablere mulighed for at tage certifikater og AMU-kurser mv., beder jeg fængslet om at oplyse herom. Jeg er som det fremgår nedenfor, opmærksom på at fængslet har fået ressourcer til et pilotprojekt om tilpasning af den såkaldte Møgelkær-model (jf. også herom nedenfor).

Under mit møde med samarbejdsudvalget blev det oplyst at der tillige var startvanskeligheder med hensyn til undervisning, og at afdeling C efterspurgte mere undervisning på grund af manglende arbejde som følge af de ovennævnte problemer med værkstedsdriften. Det blev oplyst at udbuddet af undervisningstilbud er mangelfuldt, og at fængslet derfor ikke kan imødekomme de indsattes ønsker. Der manglede tillige av-udstyr og pc'er, og flere af de av-midler og pc'er som fængslet havde, virkede ikke eller var utidssvarende. Da fængslet flyttede til Enner Mark, fik fængslet nogle af de gamle pc'er med, men flere af disse pc'er kan ikke tage Windows XP. Fængslet havde derfor søgt direktoratet om en bevilling til nyt av-udstyr og pc'er. Forholdene på undervisningsområdet var dog blevet bedre, og når problemerne med værkstedsdriften blev løst, ville det også påvirke undervisningsområdet positivt, men det vil ikke være tilstrækkeligt til at kunne imødekomme behovet for undervisning.

Det var især den almindelige undervisning som havde noget tilbage at ønske. Programvirksomheden gik ifølge fængslet godt (se nedenfor om en klage fra talsmændene for de indsatte på de almindelige fællesskabsafdelinger om dette forhold).

Det blev endvidere oplyst at der er lange ventelister til AVU (længere end til FVU), dvs. til 9.-10. klasses undervisning. På afdeling C er der en stor udskiftning og derfor (normalt) ikke så stor venteliste. På afdeling B hvor de indsatte er i længere tid, var ventelisten på inspektionstidspunktet 3-4 måneder. Det er kun afdeling E der ikke har venteliste.

I den tidligere nævnte artikel i Nyt fra Kriminalforsorgen nr. 6, 2007, er en indsat der flyttede med over i det nye fængsel fra Statsfængslet i Horsens, citeret for at mulighederne for undervisning er ”voldsomt indskrænket” i forhold til mulighederne i Statsfængslet i Horsens. En fængselslærer er citeret for at det havde taget det meste af et år at få av-udstyr, computere og belysning i undervisningslokalerne. Det værste er dog

ifølge læreren at den afdelingsopdelte undervisning havde givet store ventelister. Det fremgår tillige at fængslet havde fået ressourcer til et pilotprojekt hvor en tilpasning af Møgelkær-modellen til de lukkede fængsler skulle forberedes, gennemføres og evalueres.

Denne model (der nu har skiftet navn til VOKS) er omtalt i en rapport om evaluering af Møgelkær-modellen der er udarbejdet af Peter Koudahl i februar 2008 og i Nyt fra Kriminalforsorgen, nr. 1, 2009. Modellen går i alt væsentlighed ud på at etablere mulighed for at de indsatte kan deltage i erhvervsrettede uddannelsesaktiviteter så snart de starter deres afsoning.

Jeg beder om nærmere oplysninger om det nævnte pilotprojekt i Statsfængslet Østjylland.

Om ventelister har fængselsinspektøren i den nævnte artikel oplyst at ventelister til undervisning i bestemte fag er en naturlig konsekvens af at fængslet er delt op i forskellige afdelinger. Desuden har de mange nye indsatser på beskæftigelsesområdet flere steder betydet øget efterspørgsel på undervisning.

Det fremgår desuden af artiklen at direktoratet skulle afdække om der er behov og mulighed for at justere på udbuddet af undervisning for at imødegå problemer med ventelister.

Fra sagen om ombudsmandsembedets inspektion den 22. og 23. marts 2007 af Statsfængslet på Kragshovede er jeg bekendt med at Direktoratet for Kriminalforsorgen i et brev af 19. december 2007 har meddelt samtlige fængsler at direktoratet skal underrettes hvis ventetiden til skolegang er længere end tre uger. Direktoratet oplyste i denne sag at en ventetid på tre måneder til undervisning ikke er acceptabel.

Jeg beder om at få oplyst hvordan situationen er i dag med hensyn til ventetid til undervisning på de enkelte afdelinger i fængslet.

Jeg beder endvidere direktoratet om at underrette mig om resultatet af den nævnte afdækning.

Jeg henviser i øvrigt til mit spørgsmål ovenfor om erfaringerne med hensyn til udgangspunktet om beskæftigelse (herunder undervisning) udelukkende på den afdeling hvor den indsatte er placeret.

Der anvendes pc (uden internetadgang) i undervisningen, men som allerede nævnt var der på inspektionstidspunktet ikke nok pc'er, og fængslet havde derfor sendt en ansøgning til direktoratet om flere pc'er mv. Så vidt jeg forstår det oplyste i den ovennævnte artikel fra Nyt fra Kriminalforsorgen har fængslet nu fået ekstra av-udstyr og pc'er.

Jeg beder fængslet om at oplyse om de problemer der blev omtalt under inspektionen med hensyn til av-udstyr og pc'er, hermed er løst.

I det tidligere nævnte brev af 24. september 2007 fra de indsatte på afdeling E, afdelingen for negativt stærke indsatte, klagede de over mulighederne for undervisning/uddannelse for de indsatte på denne afdeling. De oplyste at skolen fungerer ganske udmærket til folkeskoleniveau, men at der mangler mulighed for videreuddannelse. De oplyste at seks indsatte fra afdelingen på daværende tidspunkt enten modtog undervisning eller var selvstuderende. De indsatte ønsker også at der afsættes midler til kursusafgifter og bøger.

Jeg beder om fængslets og direktoratets bemærkninger hertil.

Det tilføjes at jeg er bekendt med at mere uddannelse (også) til indsatte er et af hovedelementerne i den nye flerårsaftale der er indgået for kriminalforsorgen for 2008-2011. Det er i den forbindelse nævnt at der bør etableres et system til netbaseret undervisning i fængslerne som fuldt ud tager højde for de særlige sikkerhedsforhold der er nødvendige i fængslerne. Der afsættes midler i 2009 og følgende år (i alt 28,7 mio. kr. i aftaleperioden) til etablering og drift af særligt sikrede pc-undervisningsnetværk i kriminalforsorgens institutioner.

4.3 Særlige behandlingsprogrammer

Efter straffuldbyrdelseslovens § 45 a har en indsat ret til vederlagsfri behandling mod stofmisbrug medmindre den indsatte forventes løsladt inden for tre måneder eller ikke skønnes egnet og motiveret for behandling.

Behandlingsafdelingen (afdeling D - Femmeren) har mandlige stofmisbrugere som målgruppe, og behandlingen varetages af behandlingsinstitutionen Hjulsoegaard sammen med fængselspersonalet. Oplysninger om behandlingen findes på institutionens hjemmeside (www.hjulsoegaardfonden.dk).

Fængslet tilbyder derudover på tværs af afdelingerne behandling for hashmisbrug og psykosocial støtte i forbindelse med substitutionsbehandling (med metadon, subutex eller lignende). Disse tilbud omfatter både mænd og kvinder i fængslet. Det er også Hjulsgaardfonden der varetager denne behandling.

Mandlige stofmisbrugere og andre indsatte der ønsker at afsone i et stoffrit miljø, kan desuden afsone på den stoffri afdeling der også ligger i afdeling D.

Ifølge fængslets resultatkontrakt for 2007 med Direktoratet for Kriminalforsorgen undervises der desuden i Cognitive Skills (Det Kognitive Færdighedsprogram) og Nye Veje. Begge dele er kognitive programmer der er beskrevet i en informationspjece om programvirksomheden som Kriminalforsorgens Uddannelsescenter har udfærdiget til personalet. Nye Veje – der også er beskrevet i Nyt for Kriminalforsorgen, nr. 1, 2007 – adskiller sig fra de andre kognitive programmer ved at deltagerne taler om deres egen kriminalitet.

Undervisningen i disse programmer foregår i skolen.

På fængslets hjemmeside er det desuden nævnt at skolen tillige gennemfører kurser i Anger Management (håndtering af vrede). Som det fremgår af citatet nedenfor fra justitsministerens svar til Folketingets Retsudvalg, kan fængslet undervise i Anger Management, men gjorde det ikke på tidspunktet for afgivelsen af dette svar.

Under min samtale med samarbejdsudvalget blev det nævnt at programvirksomheden fungerer udmærket. Under min samtale med talsmændene for de almindelige fællesskabsafdelinger oplyste de imidlertid at fængslets programvirksomhed ikke fungerer. De oplyste at der kun havde været afholdt ét kursus, og at det skete efter varslingen af mit besøg. De indsatte var bekendt med at fængslet som noget helt nyt havde fået Nye Veje.

Folketingets Retsudvalg stillede efter besøget i Statsfængslet Østjylland i september 2007 også spørgsmål om hvorvidt der er tilstrækkelige programmer, f.eks. af typerne Det Kognitive Færdighedsprogram og Anger Management på Statsfængslet Østjylland i forhold til de indsatte der kan have udbytte heraf. Retsudvalget ønskede også at få oplyst om de indsatte får tilbudt sådanne programmer.

I justitsministerens svar af 7. januar 2008 til Retsudvalget anførte ministeren følgende:

”Direktoratet for Kriminalforsorgen har til brug for besvarelsen indhentet en udtalelse fra Statsfængslet Østjylland, som har oplyst, at fængslet for tiden tilbyder to programmer af den type, der henvises til i spørgsmålet. Det drejer sig om Det

Kognitive Færdighedsprogram og 'Nye Veje' som også er et program baseret på kognitive teorier, hvor der bl.a. arbejdes med den indsattes kriminalitet.

Herudover er fængslets instruktører uddannet i at undervise i et genopfriskningsprogram til Det Kognitive Færdighedsprogram (Booster) og i programmet Anger Management (håndtering af vrede).

Fængslet vurderer løbende, hvor stort behovet for kognitive programmer er, og en gang årligt – i forbindelse med kontraktforhandlingerne med fængslet – fastlægges omfanget af programvirksomheden.

Det vil i forbindelse med fængslets forhandlinger om næste års resultatkontrakt blive overvejet, om antallet af kurser i de kognitive programmer bør øges.

Når niveauet for programvirksomhed vurderes, lægges betydelig vægt på den klientsammensætning, som det enkelte fængsel har. Mange grupper af indsatte er ikke egnede til at deltage i kognitive programmer. Det gælder navnlig indsatte med rockertilknytning eller anden bandetilknytning og indsatte, som er i behandling for narkotikamisbrug.

I 2007 har i alt 26 indsatte i Statsfængslet Østjylland påbegyndt kurser i enten Det Kognitive Færdighedsprogram eller Nye Veje. Af disse har 8 indsatte fuldført kurserne, mens 14 indsatte fortsat er i gang med kurser, der afsluttes i januar 2008.”

I brevet af 25. september 2008 til mig har fængslet henvist til dette svar og har supplerende oplyst at fængslet i 2008 har gennemført to hold i Cognitive Skills, to hold i Anger Management og et hold i Nye Veje, og at fængslet for tiden er ved at gennemføre endnu et hold i Nye Veje samt har planlagt et nyt hold i Cognitive Skills til oktober. Fængslet anser udbuddet for både tilstrækkeligt og relevant.

På baggrund af det der fremgår af svaret til Retsudvalget og fængslets brev af 25. september 2008, mener jeg ikke at jeg har grundlag for at foretage mig mere i anledning af klagen fra de indsatte på de almindelige fællesskabsafdelinger over omfanget af programvirksomhed i fængslet.

Retsudvalget stillede også spørgsmål om hvorvidt de indsatte der er omfattet af behandlingsgarantien for indsatte stofmisbrugere, automatisk får tilbudt behandling. I svaret på dette spørgsmål anførte justitsministeren følgende:

”Direktoratet for Kriminalforsorgen har til brug for besvarelsen indhentet en udtalelse fra Statsfængslet Østjylland, som har oplyst, at alle indsatte, som er omfattet af behandlingsgarantien for indsatte stofmisbrugere, automatisk får tilbudt behandling. Alle nyindsatte får således en indsættelsessamtale med personalet på afdelingen inden for den første uge, og herudover afholdes en eller flere samtaler i forbindelse med udarbejdelse af den første handleplan, som skal foreligge inden for 4 uger.

Giver den indsatte udtryk for et ønske om behandling, træder behandlingsgarantiens såkaldte 14-dages regel i kraft, hvorefter den indsatte inden udgangen af 14 dage fra ønsket om behandling er fremsat, skal være tilbudt og påbegyndt et relevant behandlingsforløb. Et relevant behandlingsforløb vil tage udgangspunkt i den indsattes behandlingsbehov og en vurdering af, hvilken metode den indsatte menes at profitere bedst af.

Den behandling, den indsatte modtager, kan således være på en egnet behandlingsinstitution i det øvrige samfund, jf. straffuldbyrdelseslovens § 78, i Statsfængslet Østjylland eller på andre af Kriminalforsorgens institutioner.

Giver den indsatte ikke selv udtryk for et ønske om at komme i behandling, og fremgår det i øvrigt af sagens akter eller af de samtaler, som personalet har ført med den indsatte under opholdet, at den indsatte har et stofmisbrug, påbegyndes et løbende motivationsarbejde.

Der har til tider været ventetid til hashmisbrugsbehandlingen i Statsfængslet Østjylland. Det samme gælder den psykosociale støtte, der tilbydes stofmisbrugere i substitutionsbehandling med f.eks. metadon, subutex eller lignende. Baggrunden er, at disse tilbud er så efterspurgt, at behandlingskapaciteten ikke er tilstrækkelig til alle tider. I de situationer, hvor der har været ventetid, således at 14-dages fristen ikke har kunnet overholdes, har statsfængslet fulgt reglen om, at en indsat alternativt skal tilbydes en tilsvarende behandling i et andet lukket fængsel.

Statsfængslets behandlingsafdeling 'Femmeren', som er isoleret fra resten af fængslet, og som tilbyder stoffri døgnbehandling, har i perioder af året været tæt på at være fuldt belagt. I øjeblikket er situationen den, at kapaciteten næsten er udnyttet fuldt ud med et belæg på 22 ud af 24 pladser, og herudover er der seks personer, som er ved at blive udredt med henblik på placering på afdelingen. Det kan således ikke udelukkes, at der inden længe opstår en ny situation med venteliste, hvor det kan blive nødvendigt at tilbyde behandling andetsteds.

Videre kan det oplyses, at statsfængslet i perioden fra den 1. januar til den 19. december 2007 i alt har visiteret 126 indsatte til misbrugsbehandling i statsfængslets egne behandlingstilbud, mens 3 indsatte er overført til en institution uden for Kriminalforsorgens regi, jf. straffuldbyrdelseslovens § 78.

Direktoratet for Kriminalforsorgen har endelig bemærket, at man løbende har fokus på, hvorvidt der er det fornødne antal behandlingspladser i institutionerne, herunder i Statsfængslet Østjylland. Udviklingen følges således nøje med henblik på vurdering af, i hvilket omfang der er behov for yderligere pladser.”

Jeg er desuden bekendt med at der ifølge den nye flerårsaftale for kriminalforsorgen for 2008-2011 skal afsættes 1 mio. kr. i 2009 og 2 mio. kr. årligt i de to følgende år til oprettelse og drift af en central dokumentations- og evalueringseenhed der ved systematisk brug af bl.a. effektmålinger skal sikre at ressourcerne på behandlingsområdet anvendes dér hvor de gør mest gavn.

4.4 Fritid

I den bygningsmæssige gennemgang under pkt. 3 er de fleste af fritidsfaciliteterne i Statsfængslet Østjylland beskrevet. Som det fremgår heraf, kan de indsatte deltage i forskellige fritidsaktiviteter både på og uden for afdelingerne, herunder udendørs. De indsatte på afdeling E har dog ikke adgang til de aktiviteter der kan foregå uden for afdelingerne.

De fritidsaktiviteter der kan finde sted på de enkelte afdelinger, omfatter både aktiviteter som de indsatte kan melde sig til, og som styres af personalet på afdelingen (kondi mv.), og aktiviteter som ikke kræver tilmelding. Det afdelingsbaserede fællesskab mellem de indsatte foregår etagevis, dog kan der deltage indsatte fra begge etager ved særlige arrangementer.

De fritidsaktiviteter der kan finde sted uden for afdelingerne er styrede aktiviteter der tilrettelægges af fritidskoordinatorer. Under inspektionen blev det oplyst at der er tale om funktionærer der varetager denne opgave i deres fritid mod betaling. Om ordningen med fritidskoordinatorer henviser jeg i øvrigt nærmere til det der er oplyst herom i det svar til Folketingets Retsudvalg der er citeret nedenfor.

Under inspektionen blev det også oplyst at de styrede fritidsaktiviteter først var ved at komme i gang da personalet hidtil ikke havde haft overskud hertil. Af torturkomitéens rapport fremgår det at fængslet på tidspunktet for komitéens besøg (1 år og fire måneder efter åbningen af fængslet) endnu ikke havde opnået målet om aktivering af 90 pct. af de indsatte, og at det skyldtes behov for uddannelse af fritidsinstruktører og

forsinkelse med hensyn til ibrugtagning af nogle aktiviteter som f.eks. smykke- og læderværksteder og den store sportshal. Komitéen opfordrede ledelsen af fængslet til at gøre fuld brug af de forskellige faciliteter og at søge at engagere flere indsatte i brugen af dem. I regeringens svar af 3. marts 2009 til torturkomitéen er det nævnt at beskæftigelsesgraden er steget til 85 pct. og at det er målet. Jeg henviser i øvrigt til omtalen nedenfor, herunder af det der fremgår af fængslets brev af 25. september 2008 om status på dette tidspunkt.

Aktiviteter på afdelingerne:

På de enkelte afdelinger er der på hver etage mulighed for at spille billard, bordtennis, elektronisk dart, kort og brætspil mv. i det fælles opholdsrum. Derimod er der ikke tv i disse rum.

Talsmændene for afdelingen for negativt stærke indsatte fremsatte ønske om bedre fysiske forhold med henblik på mere fællesskab mellem de to stærke-afdelinger. Talsmændene tænkte hermed bl.a. på sofaer og et stort fjernsyn i det fælles opholdsrum (hvor billardbordet står).

Ledelsen nævnte at størrelsen af fællesrummene sætter en begrænsning for hvordan de kan indrettes. Da almindelige tv-apparater er store og ikke vil kunne anvendes om nogle få år, og fængslet (endnu) ikke må købe fladskærme fordi de er for dyre, har fængslet valgt ikke at have tv i opholdsrummene.

De indsatte skal efter straffuldbyrdelseslovens § 58 have mulighed for at holde sig orienteret bl.a. gennem fjernsynsudsendelser, og efter genstandsbekendtgørelsens § 17, stk. 2, skal indsatte hvis ønske om leje af et fjernsyn ikke umiddelbart kan i mødekommene, have adgang til fjernsyn i fællesrum. Selv om der ikke er problemer med at imødekomme indsattes ønsker om at leje et tv, og de indsatte således har (mulighed for at se) tv på deres egne stuer, bør de fælles opholdsstuer i fængslet efter min opfattelse være udstyret med et tv. De indsatte bør således ikke være nødt til at leje et tv for at kunne se fjernsyn, og de bør have mulighed for som en social aktivitet at se f.eks. en fodboldkamp sammen. Da almindelige tv-apparater ifølge fængslets oplysninger ikke vil kunne anvendes om nogle få år, og da de fylder meget i de relativt små fællesrum, har jeg forståelse for at fængslet ønsker at vente med at investere i tv-apparater til fællesrummene indtil fængslet kan købe fladskærme. Af samme grund har jeg ikke umiddelbart grundlag for at henstille til fængslet nu at anskaffe tv-apparater til fællesrummene. Derimod beder jeg direktoratet om en udtalelse om det nævnte forhold, herunder muligheden for dispensation på grund af de (særlige) bygningsmæssige forhold og ud fra værdispildsbetragtninger. Jeg bemærker i den forbindelse at det under inspektionen blev oplyst at prisforskellen mellem almindelige tv-

apparater og fladskærmsapparater ikke længere er stor, og at forskellen på nuværende tidspunkt formentlig yderligere er formindsket.

Jeg beder endvidere om ledelsens bemærkninger til ønsket om en sofa i det fælles opholdsrum. Jeg er, som det også fremgår ovenfor, opmærksom på at pladsen er begrænset i dette rum.

Talsmændene for afdelingen for negativt stærke indsatte ønskede derudover et ekstra bord på de to køkkener så alle (op til 12) indsatte på hver af afdelingerne får mulighed for at spise sammen/på samme tid, eller så det bliver muligt at nogle spiller spil og andre spiser (på samme tid). Da der er begrænset plads i køkkenet, går jeg ud fra at talsmændene ønsker at udskifte sofabordet og de to lænestole med et ekstra spisebord (og flytte sofagruppen til opholdsrummet, jf. ovenfor).

Jeg beder om ledelsens bemærkninger til dette ønske.

Som det fremgår af den bygningsmæssige gennemgang, har de indsatte desuden mulighed for almindelig motion/kredsløbstræning i det motionslokale der er knyttet til afdelingen. I motionslokalet på afdeling E har de indsatte dog som tidligere nævnt tillige mulighed for at vægttræne. Det blev oplyst at de indsatte på afdeling E imidlertid ikke vægttræner så meget mere som tidligere, men er begyndt at efterlyse mere kredsløbstræning.

På afdelingerne kan de indsatte endvidere være beskæftiget i datalokalet og med kreative/hobbybetonede aktiviteter (læder, smykker og keramik mv.).

Under min samtale med talsmændene for de almindelige fællesskabsafdelinger klagede de over at husflid og læder endnu ikke var sat i værk (på grund af utilstrækkelig udluftning).

Under mit møde med samarbejdsudvalget blev det oplyst at smykkeværksted(et) var ved at blive etableret på afdeling B, og at afdeling A med tiden også ville få et sådant værksted.

I brevet af 25. september 2008 har fængslet oplyst at igangsætningen af læder- og sølvværksted er blevet forsinket på grund af problemer med indretningen af lokalerne, men at de forventedes at blive taget i brug inden udgangen af måneden. Det fremgår af svaret af 3. marts 2009 til torturkomitéen at alle afdelinger nu har læderværksted og smykkeværksted (og har haft det siden november 2008).

På afdelingen for negativt stærke indsatte er der et (relativt stort) rum som talsmændene for afdelingen oplyste var påtænkt at skulle bruges til hobbyrum for de indsatte i afdeling E, men som i stedet blev anvendt til opbevaring af 50 nyindkøbte cykler til brug for fængslets ansatte (der som tidligere nævnt cykler rundt mellem de forskellige bygninger). Talsmændene var utilfredse med at dette rum var inddraget til dette formål.

Jeg beder om ledelsens bemærkninger til dette forhold, herunder om lokalet fortsat anvendes til opbevaring af personalets cykler.

Jeg beder desuden fængslet om at oplyse om alle de (øvrige) kreative værksteder (nu) fungerer efter hensigten.

Det er udtrykkeligt nævnt i husordenerne for afdeling B, C og den stoffri afdeling, men ikke i de andre husordener, at der er de nævnte faciliteter. Af husordenen for afdeling B fremgår det at husflidsværkstedet for denne afdeling er placeret på afdeling C. Der er også oplysning om at de nævnte aktiviteter som udgangspunkt kan benyttes af højst seks indsatte ad gangen efter en turnusordning.

I husordenen for afdeling A (styret fællesskab) er det blot nævnt at de indsatte på opslagstavlen kan finde tidspunkterne for de fritidsaktiviteter der kan benyttes. Det fremgår endvidere af husordenen for denne afdeling at de indsatte kan benytte systuen efter aftale med personalet.

I husordenen for "Femmeren" (behandlingsafdelingen på afdeling D) er det også blot nævnt at der på afdelingen vil være mulighed for at deltage i diverse fritidsaktiviteter.

Jeg anbefaler at der også i husordenerne for disse afdelinger indføres oplysning om hvilke muligheder for fritidsaktiviteter der er for de indsatte på afdelingen. For så vidt angår afdeling E og kvindeafdelingen henviser jeg til min anmodning ovenfor om kopi af husordenerne for disse afdelinger.

Til hver afdeling er der udendørsarealer/gårdarealer hvor der er mulighed for forskellige aktiviteter efter en særlig turnusplan. Der er desuden græsarealer. Når de indsatte ikke har mulighed for at benytte disse arealer, kan de opholde sig på de altaner der er på afdelingerne. Som det også fremgår af citatet nedenfor af justitsministerens svar til Folketingets Retsudvalg, er der på udendørsarealerne mulighed for almindelig afslapning ved området bænke og stole og for at grille når vejret tillader det. Der er også mulighed for at spille streetbasket, petanque og bold i mindre omfang.

Talsmændene for afdelingen for negativt stærke indsatte efterlyste mulighed for boldspil mv. på gårdtursarealet til deres afdeling.

Ledelsen oplyste at der ville blive etableret mulighed for boldspil.

Jeg beder fængslet om at oplyse om der nu er aktivitetsmuligheder i gården til de indsatte på afdelingen for negativt stærke indsatte.

Talsmændene for denne afdeling oplyste endvidere at deres afdelingsleder en enkelt gang i sommeren 2007 – på en meget varm sommerdag – havde tilladt at de indsatte opholdt sig på græsset ved siden af afdeling E i stedet for på gårdtursarealet. Der gik imidlertid kun ca. to timer før de indsatte igen blev ”gennet” indenfor. Så vidt de havde forstået det, kom ordren herom fra centralt hold.

Ledelsen oplyste at ledelsen ville undersøge de faktiske forhold bag episoden og underrette mig om resultatet.

I brevet af 16. januar 2008 har fængslet oplyst at centralvagten ved en fejl ikke var blevet orienteret om afdelingslederens beslutning om at tillade opholdet på græsset, og derfor beordrede de indsatte ind igen. Det er således fortsat muligt for de indsatte at benytte dette areal.

Jeg har noteret mig det oplyste. Jeg har endvidere noteret mig svaret af 3. marts 2009 til torturkomitéen på torturkomitéen anbefaling i rapporten af 24. juli 2008 om (generelt) at give de indsatte på afdelingen for negativt stærke indsatte adgang til græsarealet. Heraf fremgår det at de indsatte har (og siden efteråret 2007 har haft) daglig adgang til græsarealet når vejret tillader det, og at græsarealet har været flittigt brugt. At det ikke blev brugt så meget på tidspunktet for komitéens besøg skyldtes årstiden. Det fremgår endvidere af svaret at der i foråret 2008 blev indkøbt fodboldmål mv., og at fængslet også havde planer om at etablere en petanque-bane hvilket de indsatte imidlertid ikke ønskede.

For så vidt angår gårdarealet til de indsatte på den særligt sikrede afdeling blev det under inspektionen oplyst at fængslet overvejede at etablere aktiviteter i gården, f.eks. opsætning af basket eller håndboldmål.

Jeg beder fængslet om at oplyse om resultatet af disse overvejelser.

Aktiviteter uden for afdelingerne:

Fængslets kulturhus rummer som tidligere nævnt bl.a. en sportshal, et træningslokale, bibliotek, kirke og forsamlingshus. På inspektionstidspunktet var der tillige ved at blive etableret et musiklokale i kulturhuset. Der var indkøbt musikinstrumenter for ca. 30.000 kr., og det blev oplyst at der blandt de indsatte er en stor interesse for at spille musik.

I brevet af 25. september 2008 har fængslet oplyst at der arrangeres musikundervisning i kulturhuset for de indsatte fra de almindelige fællesskabsafdelinger og afdeling D (både behandlingsafdelingen og den stoffri afdeling). Der kan spilles på forskellige former for guitar og trommer.

Jeg har noteret mig det oplyste om anvendelsen af musiklokalet der således (nu) er taget i brug.

Det var mit indtryk under inspektionen at sportshallen blev benyttet efter hensigten. I torturkomitéens rapport er det imidlertid nævnt at hallen tilsyneladende kun sjældent blev brugt.

Jeg beder om at få nærmere oplysninger om benyttelsen af sportshallen.

Udendørs er der en fodboldbane med en løbebane rundt om. Fodboldbanen kunne ikke tages i brug ved indflytningen da græsset endnu ikke var vokset til.

Spørgsmålet om hvilke muligheder de indsatte i fællesskabsafdelingerne B og C har for udendørs fællesskab, blev rejst af Folketingets Retsudvalg over for justitsministeren efter Retsudvalgets besøg i fængslet. I svaret (af 7. januar 2008) på dette spørgsmål har justitsministeren anført følgende:

”Direktoratet for Kriminalforsorgen har til brug for besvarelsen indhentet en udtalelse fra Statsfængslet Østjylland, som har oplyst, at de indsatte på fællesskabsafdelingerne B og C har flere muligheder for udendørs fællesskab, som kan opdeles i to kategorier.

For så vidt angår fællesskab i den enkelte afdelings regi inden for afdelingens hegnsområde har statsfængslet oplyst, at de indsatte har mulighed for at være sammen på tværs af afdelingens sektioner – og etager for så vidt angår afdeling B – i perioder efter arbejdstids ophør og til afmønstringstid. Der er mulighed for almindelig afslapning ved områdets bænke og stole. Der er ligeledes mulighed for

at grille, når vejret tillader det, og der er mulighed for at spille streetbasket, pe-tanque og småbold.

For så vidt angår fællesskab på området uden for de enkelte afdelinger (området ved sportspladsen) har statsfængslet oplyst, at denne form for fællesskab mellem indsatte fra de to afdelinger er struktureret og planlagt og gennemføres af fritidsinstruktører. Det drejer sig bl.a. om fodboldkampe og andre lignende aktiviteter. Der er mulighed for, at indsatte som ikke deltager aktivt, kan deltage som tilskuer.

Statsfængslet har netop oprettet et løbehold, hvor der er mulighed for, at indsatte fra både afdeling B og C kan tilmelde sig og deltage.

Statsfængslet har endvidere oplyst, at der er mulighed for, at personale og indsatte på den enkelte afdeling spontant kan dyrke idræt på sportspladsen, hvis den ikke er optaget af planlagte aktiviteter. Ved sådanne spontane aktiviteter er der ligeledes mulighed for, at indsatte fra den anden fællesskabsafdeling kan deltage, hvis personale og indsatte fra begge afdelinger er enige om det.”

Torturkomitéen bemærkede i sin rapport fra komitéens besøg i fængslet i februar 2008 at komitéen under besøget kun så få indsatte uden for deres afdelinger og hørte klager over at de indsatte af sikkerhedsmæssige årsager ikke fik lov til at bruge fodboldbanen.

Jeg beder fængslet om at oplyse nærmere om benyttelsen af sportspladsen og løbebanen rundt om denne plads.

Som tidligere nævnt er det fritidskoordinatorer der står for afviklingen af de fritidsaktiviteter der kan finde sted uden for afdelingerne. Under inspektionen blev det oplyst at der også kan arrangeres aktiviteter hvori der deltager personer udefra. Fængslet havde f.eks. tilmeldt sig fodboldturneringer hvor der deltager hold udefra. Der havde indtil da også været spillet to fodboldkampe mellem indsatte og personale.

De indsatte på afdeling E har ikke adgang til kulturhuset (bortset fra købmandsbutikken) og heller ikke til fodbold- og løbebanen. Talsmændene for de indsatte på afdelingen for negativt stærke indsatte klagede over dette forhold. For så vidt angår løbebanen, oplyste talsmændene under min samtale med dem at de indsatte de første 3-4 måneder efter indvielsen af fængslet havde mulighed for at benytte løbebanen lige som de øvrige indsatte i fængslet. De anførte at den bane der er placeret bag ved og ved siden af afdeling E mellem de to interne hegn, og som de får lov til at bruge, er

kort og dermed meget lidt anvendelig som løbebane. De så gerne at de indsattes mulighed for at benytte den store løbebane blev genindført.

De ønskede også at de indsatte fra deres afdeling fik samme mulighed som fængslets øvrige indsatte for at gå på biblioteket i forbindelse med deres købmandsbesøg, og at der blev arrangeret særlige gudstjenester i kirken for deres afdeling. Efter deres opfattelse kan det at præsten kan komme til dem, ikke sammenlignes hermed.

Under min afsluttende samtale med ledelsen henviste ledelsen som (delvist) svar på disse spørgsmål til at det er en direkte følge af beslutningen om adskillelse af denne afdeling. Beslutningen går ud på at holde de negativt stærke indsatte visuelt og hørbart afsondret fra fængslets øvrige indsatte.

Hvad angår adgangen til biblioteket, oplyste jeg i mit svar til talsmændene som opfølgning på samtalen med dem at jeg i første omgang afventede svar på et spørgsmål som Retsudvalget havde rejst efter udvalgets samtale med talsmændene for fængslets almindelige fællesskabsafdelinger. Jeg henviste til at det ikke kunne udelukkes at også muligheden for at benytte biblioteket for de indsatte på afdeling E ville blive inddraget i besvarelsen.

Som det fremgår af justitsministerens svar af 7. januar 2008 til Retsudvalget som jeg har citeret under pkt. 6.6, indeholder svaret, for så vidt angår afdeling E, kun nærmere faktuelle oplysninger om denne afdelings adgang til biblioteksbetjening.

Hvad angår anvendelsen af den store løbebane og kirken oplyste jeg at jeg ville overveje om spørgsmålene skulle medtages i rapporten.

Jeg er bekendt med at direktoratet i en tidligere konkret sag har tilkendegivet at negativt stærke indsatte kun bør bruge fællesarealer hvis en aktivitet som det findes rimeligt at tilbyde, ikke kan udøves andetsteds. Det blev i denne sag af direktoratet lagt til grund at gudstjeneste kan afvikles på afdelingen, og at den kirkelige handling ikke forudsætter adgang til kirke-/bederum, idet kirke-/bederum kan indrettes på afdelingen. Det gælder for negativt stærke indsatte i alle fængsler at gudstjeneste/gejstlig betjening finder sted på afdelingen.

Selv om jeg har fuld forståelse for at de indsatte på afdeling E ønsker samme adgang som fængslets øvrige indsatte til (bl.a.) løbebanen rundt om fodboldbanen, biblioteket og kirken, har jeg ikke grundlag for at afgive en henstilling om at de får samme mulighed herfor. Jeg henviser – ligesom fængslet og direktoratet i den nævnte konkrete sag – til det forhold at de indsatte på denne afdeling, så vidt det overhovedet er muligt, skal holdes totalt afsondret fra fængslets øvrige indsatte, og derfor heller ikke må få

adgang til områder hvor andre indsatte færdes – heller ikke selv om der ikke er andre indsatte til stede samtidig. Den omstændighed at de indsatte fra afdeling E – som en undtagelse herfra – har adgang til fængslets købmandsbutik, kan ikke i sig selv føre til at de også skal gives adgang til andre områder hvor fængslets øvrige indsatte færdes.

I kondirummet/træningslokalet i kulturhuset er der vægte som (kun) kan benyttes under vejledning af instruktører, men på inspektionstidspunktet havde fængslet endnu ikke fået sådanne instruktører. De indsatte var derfor henvist til at benytte de motionsrum der er på afdelingerne, hvor der som nævnt ikke er mulighed for vægttræning, men alene kredsløbstræning. Det blev oplyst at træningslokalet i kulturhuset ville kunne benyttes efter en turnusplan 2-3 timer om dagen når det kom i gang.

Retsudvalgets spørgsmål omfattede ligeledes et spørgsmål om hvordan det sikres at fængslets fritidskoordinatorer der som nævnt står for tilrettelæggelsen af den del af fritiden der er styret, har den nødvendige uddannelse til at de ansatte kan udnytte fængslets fritidsfaciliteter. Retsudvalget spurgte endvidere om antallet af uddannede fritidskoordinatorer er tilstrækkeligt stort.

I svaret på dette spørgsmål har justitsministeren anført følgende:

”Direktoratet for Kriminalforsorgen har til brug for besvarelsen indhentet en udtalelse fra Statsfængslet Østjylland, som har oplyst, at fængslet har valgt at operere med særligt udpegede fritidskoordinatorer med særlig interesse for indsattes fritidsaktiviteter. Fritidskoordinatorerne udøver aktiviteterne med de indsatte i deres fritid og får timelærervederlag herfor.

Det har den fordel, at fængslet får engageret de medarbejdere, som har en særlig interesse for fritidsområdet, og at fængslet kan stille krav om, at der skal være kvalitet i fritidsaktiviteterne.

Et af kravene til fritidskoordinatorerne er blandt andet, at de skal deltage i og gennemføre forskellige instruktøruddannelser, så snart der er mulighed herfor.

Eksempelvis kan det nævnes, at fængslet netop har tilmeldt seks medarbejdere til at deltage i og gennemføre instruktøruddannelsen inden for styrketræningsområdet, således at de indsatte kan benytte styrketræningsfaciliteterne på betryggende vis og derigennem i vid udstrækning undgå skader og uhensigtsmæssig muskelopbyggende træning.

Vedrørende antallet af fritidskoordinatore har fængslet oplyst, at tallet i perioder kan være svingende. For tiden har fængslet ni fritidskoordinatore, og det er efter fængslets opfattelse et passende antal.

Fængslet har supplerende oplyst, at da fritidskoordinatorkorpset blev oprettet, var der et vist forbehold blandt personalet, og kun 5 meldte sig som interesserede. Efter det ca. halve år, der er gået siden opstarten, kan fængslet mærke en opadgående interesse for at tilmelde sig som fritidskoordinator, hvilket også giver sig udslag i det nuværende antal. Det er fængslets vurdering, at interessen blandt personalet for at deltage som fritidskoordinator er stigende, og at der ikke vil være problemer med at rekruttere nye medarbejdere.”

Af svaret af 3. marts 2009 til torturkomitéen fremgår det at der er en instruktør til stede i kondirummene på de enkelte afdelinger to gange om ugen, og at lokalerne også er åbne uden instruktør. Det fremgår endvidere at det er den generelle opfattelse at de problemer der har været med hensyn til afvikling af fritidsaktiviteter, er overvundet.

Jeg har noteret mig det der fremgår af svaret til torturkomitéen, og går således ud fra at de nævnte forhold har forbedret afviklingen af fritidsaktiviteter i forhold til situationen på inspektionstidspunktet, herunder for så vidt angår muligheden for at benytte træningslokalet i kulturhuset. Jeg beder dog fængslet om at oplyse om træningslokalet dette sted nu kan benyttes således som det forventedes på inspektionstidspunktet. Jeg beder endvidere om oplysning om hvorvidt der tillige er instruktører til stede i motionslokalet på afdeling E ud over de to gange om ugen der er nævnt i svaret til torturkomitéen.

Under min samtale med talsmændene for de almindelige afdelinger nævnte de bl.a. at der ofte sker aflysninger af fritidsaktiviteter på grund af sygdom blandt personalet.

Talsmændene udleverede desuden kopi af et brev som de oplyste var sendt til fængselsinspektøren ca. 3-4 måneder tidligere, men som de (endnu) ikke havde fået svar på. Brevet er fra en indsat i afdeling B uden at det af den kopi som jeg modtog, fremgik hvem der var tale om. I brevet er det anført at det forhold at der er færre funktionærer på afdeling B end på de øvrige afdelinger om eftermiddagen, giver problemer med afvikling af fritidsaktiviteter uden for afdelingen (primært gå- og løbeture på arealet omkring fodboldbanen). I brevet er det videre nævnt at der er fire ansatte ad gangen om eftermiddagen på afdeling B, mens der er fem-seks ansatte på de andre afdelinger. I brevet efterlyses mere personale på afdelingen.

Det fremgår ikke om brevet til inspektøren var underskrevet, men jeg gik ud fra at det i modsat fald var eller (om muligt) ville blive undersøgt hvem brevet var fra, med henblik på at det kunne besvares. Jeg bad inspektøren om at underrette mig om svaret.

I brevet af 25. september 2008 har fængslet bekræftet at der på grund af sammensætningen af klientellet på afdeling B er færre ansatte dér end på f.eks. afdeling C. Der vil desuden på grund af sygdom naturligvis kunne ske aflysning af aktiviteter, men da de fritidsaktiviteter der foregår uden for afdelingerne, i vidt omfang varetages af centralt placerede fritidsinstruktører, skulle antallet af personale på afdelingerne og sygdom blandt dette personale ikke i væsentligt omfang have betydning for spørgsmålet om aflysninger.

Fængslet har samtidig beklaget i brevet at det i dag ikke kan opklares hvad der er svaret den indsatte der har skrevet til inspektøren. Fængslet går ud fra at det skyldes at svaret er journaliseret under den indsatte der ikke kan identificeres. Fængslet går imidlertid ud fra at der er svaret i overensstemmelse med det ovenfor anførte.

Fængslet har desuden oplyst at fritiden tilrettelægges af et fritidsudvalg der ledes af den koordinerende afdelingsleder, og hvori der sidder repræsentanter for afdelingernes indsatte og ansatte.

Jeg har noteret mig det oplyste, herunder at fængslet har et fritidsudvalg med deltagelse af indsatte der således har indflydelse på hvilke aktiviteter der skal tilbydes.

Som også nævnt ovenfor går jeg ud fra at mulighederne for fritidsaktiviteter er blevet forbedret siden inspektionstidspunktet. Jeg henviser nu også til svaret til torturkomitéen hvori der er redegjort nærmere for de aktiviteter der er mulighed for i fængslet. Da jeg endvidere går ud fra at de forhold der er nævnt i svaret til Retsudvalget, også har afhjulpet det problem som talsmændene nævnte med mange aflysninger, og situationen på afdeling B, foretager jeg mig ikke mere vedrørende dette forhold.

5. Møde med talsmændene

Som tidligere nævnt har jeg sendt talsmændene breve af 27. november 2007 som opfølgning på mine samtaler med dem under inspektionen. Nogle af de spørgsmål som talsmændene rejste, er afsluttet i mine breve til talsmændene. De spørgsmål der er indgået i denne rapport, er omtalt under de relevante punkter ovenfor eller nedenfor.

5.1 Samtale med talsmændene for de almindelige fællesskabsafdelinger

Talsmændene afleverede ved starten af samtalen en liste med de punkter (i alt 26) som de ønskede at tage op under samtalen.

5.1.1 Fællesskab mellem afdelinger og etager

Talsmændene så gerne at de indsatte i afdeling B og C fik mulighed for at være mere sammen i fritiden og nævnte at de to afdelinger alene kan være sammen i kirken om søndagen og til fodbold.

For så vidt angår fællesskab mellem etager, nævnte talsmændene at stueetagen og første sal har separat gårdtur. Jeg forstår det sådan at de indsatte gerne vil have mulighed for gårdtur sammen.

Af justitsministerens svar af 7. januar 2008 til Folketingets Retsudvalg på spørgsmålet om mulighederne for udendørs fællesskab for afdeling B og C, som jeg har citeret ovenfor under pkt. 4.4, fremgår det at indsatte fra afdeling B og C kan være sammen ikke kun til fodbold, men også til andre styrede aktiviteter der finder sted uden for afdelingerne. Det fremgår endvidere at de indsatte fra begge etager på afdeling B (nu) må være sammen på afdelingens gårdtursareal.

Jeg beder om at få oplyst hvorfor de indsatte på afdeling C ikke har samme mulighed for at være sammen på afdelingens gårdtursareal. Jeg er opmærksom på at afdeling B er den afdeling hvor de bedst fungerende indsatte i fængslet er placeret.

Jeg beder desuden fængslet om nærmere oplysninger om mulighederne for (at imødekomme ønsket om mere) indendørs fællesskab mellem de to afdelinger ud over fællesskabet i kirken.

5.1.2 Posten forsvinder eller er meget forsinket

Talsmændene oplyste at både post som de indsatte sender, og som bliver sendt til de indsatte, forsvinder eller er meget forsinket. De oplyste endvidere at det ikke kun gælder privat post, men også post til og fra myndigheder og advokater. De oplyste at de havde nævnt problemet for fængslet der havde anført at der måtte være tale om fejl fra Post Danmarks side.

Under en samtale senere samme dag med en indsat vedrørende den pågældendes egne forhold, klagede den indsatte over at han endnu ikke havde modtaget svar fra direktoratet i en sag hvori han tidligere havde skrevet til mig. Jeg kunne fortælle den indsatte at Folketingets Ombudsmand ca. en uge tidligere var blevet underrettet om

direktoratets svar til den pågældende i form af en kopi af det svar som direktoratet havde sendt til ham.

Under mit senere afsluttende møde med ledelsen forelagde jeg de indsattes generelle klage for ledelsen og nævnte min samtale med den indsatte som et konkret eksempel herpå.

Samtidig med min skriftlige opfølgning til talsmændene bad jeg ledelsen om at undersøge det generelle forhold nærmere og underrette mig om resultatet af denne undersøgelse. Jeg tilkendegav samtidig at jeg gik ud fra at ledelsen – hvis der er problemer med den interne postgang i fængslet – ville foretage det fornødne for at løse dette problem.

I brevet af 25. september 2008 har fængslet oplyst at det er personalet i "Porten" i hovedbygningen der har til opgave at afsende post fra huset og at fordele den daglige post der kommer til fængslet. Posten bringes til og fra afdelingerne af afdelingspersonalet, og det sker dagligt. Post der ligger til afsendelse, leveres til posthus samme aften som det er afleveret i hovedbygningen. Post der afhentes dagligt på postkontoret i Horsens, omfordeles straks til de respektive afdelingers postbakker i hovedbygningen hvor det afhentes af afdelingernes personale. Fængslet mener ikke at der generelt er problemer med den interne postgang i fængslet.

Ovennævnte konkrete sag – hvor jeg lægger til grund at brevet til den indsatte og kopien til mig er sendt samtidig – er et eksempel på forsinket post til en indsat, og jeg kan på baggrund af talsmændenes klage ikke lægge til grund at der er tale om et enkeltstående tilfælde. Jeg har på den anden side heller ikke holdepunkter for at antage at der generelt er problemer med den interne postgang i fængslet. Selv om fængslet så vidt ses alene har undersøgt/oplyst hvordan den interne postgang i fængslet (normalt) er, og ikke tillige om postgangen rent faktisk altid sker i overensstemmelse med denne fremgangsmåde, foretager jeg mig ikke mere med henblik på afklaring af dette forhold. Men jeg går ud fra at fængslet har gjort personalet, herunder personalet i "Porten", bekendt med klagen. Jeg henviser i øvrigt indsatte der fremover oplever uregelmæssigheder i postgangen, til at gøre fængslet opmærksom herpå således at fængslet kan undersøge årsagen hertil, om fornødent ved henvendelse til posthuset.

5.1.3 Bedre busforbindelser

Talsmændene (også fra afdelingen for negativt stærke indsatte) efterlyste bedre busforbindelser. De oplyste at der er langt at gå fra det sted hvor bussen holder, og at bustiderne ikke passer med besøgstiderne i fængslet. Der er heller ikke et læskur.

Dette problem berører ikke kun besøgende til de indsatte (og fængslet i øvrigt), men også de ansatte som på visse tidspunkter har svært ved at komme til og fra arbejde hvis de ikke har bil. Dette blev oplyst under mit møde med samarbejdsudvalget. Her blev det også oplyst at fængslet havde kontaktet Horsens Kommune og trafikskabet der var i færd med at analysere forholdene. Fængslet havde fremsat et ønske om drøftelser med henblik på en bedre betjening. Problemet er at det vil være en underskudsforretning for selskabet at imødekomme fængslets ønsker. Foreløbigt så det dog ud til at der i weekenden hvor der ikke er så stor trafiktæthed som på hverdage, eventuelt ville kunne etableres en sløjfe ned til fængslet.

Jeg bad i mit brev til fængslet af 27. november 2007 om underretning om hvad der videre skete vedrørende dette forhold. I brevet af 25. september 2008 har fængslet oplyst at fængslet tidligere har kontaktet Horsens Kommune der oplyste at trafikbetjeningen af fængslet måtte ske via de regionale ruter. Fængslet kontaktede herefter den 15. juli 2008 Region Midtjylland der efterfølgende henviste til Trafikskabet Midttrafik med hvem der den 18. august 2008 blev afholdt et møde. Sagen afventer herefter i første omgang trafikskabets overvejelser og vil formentlig på ny skulle drøftes med Region Midtjylland når trafikskabets svar foreligger.

Torturkomitéen har i rapporten af 24. juli 2008 tilkendegivet at kriminalforsorgen ved placering af et fængsel langt væk fra offentlige transportmidler må være ansvarlig for at sørge for transportmulighed til fængslet som både er regelmæssig og prismæssigt overskueligt. I svaret af 3. marts 2009 til torturkomitéen er det oplyst at der i dagtimerne er mulighed for transport til fængslet med en offentlig bus der holder ca. 1,5 km fra fængslet. Svaret oplyser også om de forhandlinger som fængslet har med Region Midtjylland og Midttrafik der har ansvaret for bustransporten. Det er oplyst at trafikskabet vil undersøge mulighederne for at etablere et stoppested tættere på fængslet, og at trafikskabet og fængslet er blevet enige om nærmere at undersøge behovet hvorefter drøftelserne vil blive genoptaget.

Jeg er enig i det som torturkomitéen har anført.

Jeg har noteret mig det som fængslet har oplyst, herunder det der fremgår af svaret til torturkomitéen, og jeg beder fængslet om at underrette mig når der foreligger en endelig afklaring i sagen. Jeg henviser i den forbindelse også til at fængslet nu har været i brug i mere end to år uden at transportproblemet er løst.

Jeg beder endvidere fængslet om at oplyse om fængslet har forelagt de indsattes ønske om et læskur for trafikskabet. I benægtende fald går jeg ud fra at fængslet vil gøre det, og jeg beder om underretning om resultatet heraf.

5.1.4 Kollektiv straf

Talsmændene oplyste at der på grund af en indsats spillegæld var kommet et generelt forbud på afdeling C mod at spille kort, og at de indsatte blev ikendt bøder hvis de alligevel spillede kort. De oplyste at forbuddet havde eksisteret siden januar/februar 2007.

Under den afsluttende samtale nævnte jeg dette for ledelsen der ville tage det op med afdelingsledelsen dagen efter.

I mit brev af 27. november 2007 bad jeg fængslet om at underrette mig om hvad der herefter var sket vedrørende dette spørgsmål.

I brevet af 25. september 2008 har fængslet oplyst at de indsatte på afd. C i perioden forud for min inspektion i flere tilfælde var kommet i gæld på grund af kortspil og derfor havde set sig nødsaget til at lade sig udelukke fra fællesskab. I første omgang inddrog afdelingsledelsen de jetoner som de indsatte brugte til at spille med, men da det fortsat forlød at der blev spillet om penge, blev spillekortene inddraget for en periode for at forebygge yderligere spil om penge. Spillekortene blev dog efterfølgende udleveret igen sammen med en tilkendegivelse om at der ville blive holdt øje med de indsattes spil.

Fængslet har tilføjet at afdelingen senere blev lukket på grund af faldende belægning og fortsat er lukket.

Jeg har forståelse for at fængslet ønsker at forebygge at indsatte kommer i spillegæld, og jeg har noteret mig at inddragelsen af (først jetonerne og senere) spillekortene ske i forebyggelsesøjemed. Men som jeg også tilkendegav under inspektionen, har inddragelsen samtidig karakter af (og er af de indsatte opfattet som) en kollektiv straf som der ikke er hjemmel til. Fængslet kan naturligvis både generelt og konkret fastsætte/foretage indgreb og begrænsninger der er begrundet i ordens- og/eller sikkerhedsmæssige hensyn. Ved sådanne indgreb/begrænsninger gælder proportionalitetsprincippet. Når der gribes ind over for enkeltindsattes adfærd, bør fængslet derfor normalt ikke anvende indgreb der rammer alle (eller flere af) de indsatte, herunder indsatte der ikke har deltaget i det forhold der ligger til grund for indgrebet, men i stedet anvende reaktioner over for den eller de indsatte der har deltaget heri. Idet jeg har noteret mig at spillekortene blev udleveret igen, og idet jeg går ud fra fængslet i fremtiden er opmærksomt på det som jeg har anført, foretager jeg mig ikke mere vedrørende dette forhold.

5.1.5 Tv-kanaler

De indsatte er ikke utilfredse med antallet af kanaler, men vil gerne have nogle af disse udskiftet med andre kanaler, f.eks. arabiske kanaler, TV1000 og MTV. På mit spørgsmål herom oplyste talsmændene at fængslet har i alt ca. 30 kanaler, herunder CNN og tyske kanaler, men mangler kanaler på andre sprog.

Under den afsluttende samtale oplyste ledelsen at fængslet får leveret den store programpakke fra STOfA. Ledelsen oplyste endvidere at denne pakke sammensættes efter afstemning på antenneforeningens generalforsamling der finder sted ca. hvert andet år, og at resultatet er bindende for foreningens medlemmer. Det er muligt at købe ekstra programpakker hvis man har det nødvendige udstyr (og økonomi hertil). Fængslet er løbende i dialog med antenneforeningen og oplyste i øvrigt at der er en tyrkisk kanal på afdeling E.

I mit brev af 27. november 2007 anmodede jeg fængslet om at oplyse om det var muligt over for antenneforeningen at fremsætte ønsker om at få udskiftet nogle kanaler med andre, og at uddybe oplysningen om at de indsatte på afdeling E (men så vidt jeg forstod ikke på de øvrige afdelinger) har mulighed for at se tyrkisk fjernsyn.

I brevet af 25. september 2008 har fængslet oplyst at der tilbydes samme programmer i hele fængslet, og at der således ikke er forskel på de tilbudte programmer på afd. E og i resten af fængslet. Fængslet har videre oplyst at der vil blive afholdt møde med tv-udbyderen, Telia Stofa, i løbet af efteråret 2008 bl.a. om indholdet af programpakken.

For så vidt angår det af fængslet oplyste om at der tilbydes de samme programmer i hele fængslet, beder jeg fængslet om at præcisere om der således er en tyrkisk kanal på alle eller ingen af afdelingerne.

Jeg har i øvrigt noteret mig det oplyste, men beder fængslet om at oplyse om fængslet på det nævnte møde fremsatte de indsattes ønsker til indholdet af programpakken. Jeg beder endvidere fængslet om at oplyse hvad resultatet af mødet blev.

5.1.6 Lukkede telefonbokse

Talsmændene oplyste at det kan være svært at tale uforstyrret og høre hvad der bliver sagt i telefonen, fordi telefonboksen kun er afskærmet i begrænset omfang og er placeret i fællesrummet hvor der er andre indsatte til stede og støj fra bl.a. billardbordet.

Under min rundgang noterede jeg mig telefonboksenes udformning (relativt åbne) og placering (i det fælles opholdsrum). På inspektionstidspunktet var telefonboksene på

afdelingen for negativt stærke indsatte som tidligere nævnt ved at blive flyttet fra fællesrummet til gangene på de to belægningsfløje. Denne ene boks var flyttet, og den anden var ved at blive opsat. Det blev oplyst at der var en konkret begrundelse herfor, og at det koster 20.000 kr. at flytte en telefonboks.

Ved min besigtigelse af boksene bemærkede jeg at den (ellers begrænsede) afskærmning omkring boksen indeholder en vis lydisolering.

Jeg bad i brevet af 27. november 2007 om ledelsens skriftlige bemærkninger til talsmændenes ønske så det kunne medtages i inspektionsrapporten.

I brevet af 25. september 2008 har fængslet bekræftet oplysningen under inspektionen om at den ændrede placering af telefonboksene på afd. E er begrundet i særlige forhold vedrørende klientellet på denne afdeling. Fængslet finder ikke grundlag for at ændre placeringen af telefonboksene på de øvrige afdelinger og heller ikke for at søge disse yderligere lydisoleret.

Jeg har noteret mig at flytningen af telefonboksene på afdelingen for negativt stærke indsatte var konkret begrundet i klientellet og ikke i de forhold som talsmændene har anført.

Selv om telefonboksene som nævnt giver en vis lydisolering, er jeg enig med talsmændene i at placeringen af boksene i fællesrummene ikke er hensigtsmæssig. Jeg har imidlertid ikke tilstrækkeligt grundlag for at henstille til fængslet også at flytte telefonboksene på de øvrige afdelinger. Jeg har i den forbindelse lagt vægt på at det er dyrt for fængslet at flytte boksene – der (går jeg ud fra) er placeret i fællesrummene i forbindelse med den oprindelige indretning af fængslet.

Da jeg imidlertid som nævnt er enig i at placeringen af boksene i fællesrummene ikke er hensigtsmæssig, heller ikke selv om de giver en vis lydisolering, beder jeg direktoratet om at overveje om der bør gives fængslet en særbevilling til flytning af boksene, eller om der bør foretages en yderligere lydisolering med henblik på afhjælpning af de gener der er forbundet med placeringen i fællesrummet.

5.1.7 Forskelsbehandling

Talsmændene oplyste at der er forskellige regler på afdeling B og C med hensyn til billard. De ønsker ens regler.

På afdeling C skal billardkuglerne afleveres til personalet inden kl. 21.00, og hvis det ikke sker, inddrages kuglerne, første gang i en dag og 2., 3. og 4. gang i henholdsvis

3, 7 og 30 dage. De indsatte mener at der (også her) er tale om kollektiv straf. De nævnte i den forbindelse at der er en stor udskiftning af indsatte på afdelingen, og at nye indsatte således risikerer at blive ramt af en inddragelse der er sket før de kom. På afdeling B behøver de indsatte ikke at aflevere billardkuglerne.

Under den afsluttende samtale oplyste ledelsen at spørgsmålet om karantæne ved inddragelse af billardkugler ville blive rejst over for afdelingsledelsen den følgende dag. I mit brev af 27. november 2007 bad jeg fængslet om at underrette mig om hvad der videre er sket vedrørende dette forhold.

I brevet af 25. september 2008 har fængslet oplyst at bestemmelsen om at billardkugler på afd. C skulle afleveres til personalet inden indelukningen om aftenen og eventuelt kunne inddrages for en periode, var begrundet i sikkerhedsmæssige forhold, idet billardkugler anbragt f.eks. i en strømpe erfaringsmæssigt kan bruges som slagvåben. Denne foranstaltning var fundet nødvendig i forhold til det dengang anbragte klientel på afdelingen, men ikke i forhold til klientellet på afd. B, der skønnedes at være af en anden og mere rolig karakter.

Jeg har noteret mig det oplyste. Da de forskellige regler med hensyn til aflevering af billardkuglerne på henholdsvis afdeling B og C skyldtes forskelle i klientellet på disse to afdelinger, har jeg ingen bemærkninger hertil, men jeg beder om fængslets bemærkninger til det som talsmændene har anført om konsekvenserne af manglende aflevering – at nye indsatte (eller for den sags skyld andre indsatte) risikerer at blive ramt af en inddragelse der er sket før de kom (eller som de ikke er årsag til). Jeg henviser i den forbindelse til det som jeg har anført om kollektiv straf under pkt. 5.1.4.

5.1.8 Tidspunkter for udgang

Talsmændene oplyste at tidspunktet for tilbagekomst fra udgang for indsatte på afdeling B var rykket en halv time frem. Også vedrørende dette forhold efterlyste de ensartede retningslinjer.

Under den afsluttede samtale med ledelsen blev det bekræftet at tidspunktet var rykket som oplyst. Ledelsen mente at de indsatte imidlertid i stedet fik lov til at gå en halv time tidligere, og at alle de indsatte således fortsat har lige meget – og lige så meget – tid som tidligere.

Jeg bad i brevet af 27. november 2007 ledelsen om skriftligt at oplyse om det forhold sig sådan.

I brevet af 25. september 2008 har fængslet oplyst at de indsatte fra fængslets forskellige afdelinger af ordens- og sikkerhedsmæssige grunde forlader fængslet på forskellige tidspunkter, når de går på weekendudgang. Hjemkomsttidspunkterne er fastsat i overensstemmelse hermed, således at alle indsatte har lige lang tid på udgang.

Jeg har noteret mig det oplyste.

5.1.9 Sagsbehandlingstid

Talsmændene klagede generelt over sagsbehandlingstiden i forbindelse med besvarelse af anmodningssedler, og de nævnte forskellige konkrete eksempler til illustration af deres klage.

Under den afsluttende samtale blev det oplyst at der ikke foreligger en særlig procedure med hensyn til behandlingen af anmodningssedler, men at der naturligvis skal reageres på sådanne anmodningssedler og så hurtigt som omstændighederne tilsiger det.

I brevet af 27. november 2007 bad jeg ledelsen om at undersøge og oplyse nærmere om den almindelige sagsbehandlingstid på de enkelte afdelinger ved indgivelse af ansøgninger, anmodningssedler mv. Jeg bad ligeledes ledelsen om at oplyse om der i fængslet er en ordning der sikrer at der også tages hånd om anmodningssedler til personer der er fraværende, og om der (i øvrigt) er en suppleantordning for kontaktpersoner.

I brevet af 25. september 2008 har fængslet oplyst at anmodningssedler efter fængslets opfattelse bør besvares hurtigst muligt og inden for otte dage. Ved fravær af den som anmodningssedlen er stilet til, sker besvarelsen typisk af nærmeste over- eller underordnede (f.eks. afdelingsleder i forhold til souschef og omvendt). Kontaktpersonerne indgår i kontaktmandsgrupper hvis medlemmer afløser hinanden.

Jeg er enig i at anmodningssedler bør besvares hurtigst muligt; hvor lang tid det vil være acceptabelt at der går før anmodningen besvares, afhænger naturligvis af indholdet af den enkelte anmodning. Jeg forstår da også det som fængslet har anført om at anmodninger skal besvares inden for otte dage, sådan at der højst må gå otte dage når anmodningens karakter ikke gør at besvarelsen bør ske før. Jeg har ingen bemærkninger hertil.

Jeg forstår endvidere det oplyste om at svar på anmodninger der er stilet til fraværende personer, "typisk" besvares af nærmeste over- eller underordnede, og at kontaktpersonerne i kontaktmandsgrupperne afløser hinanden, sådan at der er en ordning

der sikrer at der tages hånd om anmodningssedler der er stilet til personer der er fraværende. Dette har jeg noteret mig.

Fængslet har ikke foretaget den undersøgelse af den almindelige sagsbehandlingstid på de forskellige afdelinger (i en given periode) som jeg bad om.

Idet jeg går ud fra at fængslet vil gøre personalet bekendt med fængslets og min opfattelse og vil være opmærksom på (forskelle i) sagsbehandlingstiden på de enkelte afdelinger, f.eks. i forbindelse med klager fra de indsatte, er jeg afstået fra at gentage min anmodning om en nærmere undersøgelse.

En af de indsatte som inspektionschefen talte med, klagede desuden over lang sagsbehandlingstid (op til en måned) ved udlevering af genstande der er indleveret af besøgende i forbindelse med besøg. Som eksempel nævnte han at der gik ca. 14 dage før han fik udleveret en trøje som en af hans besøgende havde indleveret til ham.

Jeg beder fængslet om at oplyse nærmere om proceduren ved udlevering til de indsatte af genstande der er indleveret i forbindelse med besøg. Jeg må i øvrigt henvise de indsatte til at klage i konkrete tilfælde hvis de er utilfredse med den tid det tager, før genstandene udleveres.

5.1.10 Skift af kontaktperson og socialrådgiver

Talsmændene oplyste at der er to socialrådgivere til hver afdeling netop for at de indsatte har mulighed for at skifte, men at det ikke tillades i praksis.

Under den afsluttende samtale oplyste ledelsen at der skal en del til før en indsat kan få lov til at skifte socialrådgiver på afdelingen. Der vil eventuelt kunne blive tale om at flytte den indsatte til en anden afdeling.

I brevet af 27. november 2007 bad jeg ledelsen om skriftligt at oplyse nærmere om mulighederne for at skifte kontaktperson og socialrådgiver når der opstår et egentligt modsætningsforhold.

I brevet af 25. september 2008 har fængslet oplyst at følgende:

”Den enkelte afdeling er som udgangspunkt normeret med 1½ socialrådgiverårsværk. Denne fordeling er fastsat ud fra de til rådighed værende ressourcer, og ik-

ke som af de indsatte talsmænd hævdede for at give mulighed for, at den indsatte kan skifte socialrådgiver.

Den enkelte fængselsfunktionær er kontaktperson for ca. 2-3 indsatte. Kontaktpersonen indgår i en kontaktmandsgruppe, hvis medlemmer afløser hinanden ved fravær på grund af skiftende vagter, ferie, sygdom m.v.

Udpegning af både socialrådgiver og kontaktperson sker ved afdelingens foranstaltning og under afdelingslederens ansvar.

Skift af socialrådgiver eller kontaktperson vil kunne ske efter bestemmelse af afdelingslederen. Dette vil naturligvis ske i tilfælde, hvor der foreligger egentlig inhabilitet hos den pågældende, og det vil endvidere kunne ske i ganske særlige tilfælde, hvis der foreligger et stærkt modsætningsforhold mellem den indsatte og vedkommende medarbejder

Det skal bemærkes, at sager vedrørende skift af socialrådgiver og kontaktperson kun sjældent forekommer, og at der i de ganske få tilfælde, der er tale om, som regel vil være tale om, at en indsat, der ikke har kunnet få medhold i sine synspunkter overfor den ene medarbejder, ønsker at skifte til en anden, hvor han mener at kunne håbe på mere lydhørhed.”

Jeg har noteret mig det oplyste og foretager mig ikke mere vedrørende dette forhold.

5.2 Møde med talsmændene for de indsatte på afdeling D

I samtalen deltog både talsmanden for behandlingsafdelingen og den stoffri afdeling som normalt ellers ikke må være sammen.

De gav under samtalen overordnet udtryk for at både behandlingsafdelingen og den stoffri afdeling nedvurderes i forhold til fængslets øvrige afdelinger.

Kun et enkelt af de forhold som de i øvrigt bragte op, er medtaget i denne rapport. Talsmanden for behandlingsafdelingen anførte at der på denne afdeling, i modsætning til behandlingsafdelingerne i de øvrige fængsler, sker negativ særbehandling af de indsatte i stedet for positiv særbehandling. Som eksempel nævnte han at de indsatte ikke får kultur- og behandlingsudgange, herunder udgang til at deltage i NAMøder. Enkelte indsatte har dog mulighed for at deltage i sådanne møder i forbindelse med uledsaget udgang. Talsmanden nævnte i den forbindelse at sådanne udgange var mulige på den stoffri afdeling under Statsfængslet i Horsens.

Talsmanden for den stoffri afdeling tilsluttede sig klagen over manglende kulturudgange.

Endvidere nævnte talsmanden for behandlingsafdelingen at de indsatte på denne afdeling – i modsætning til de indsatte fra afdeling E – ikke får lov til at løbe rundt om Bygholm Sø.

Han oplyste på forespørgsel at de indsatte havde søgt om forskellige kulturudgange, men havde fået afslag herpå fra behandlingsafdelingen.

På mit spørgsmål om hvorvidt de havde rejst spørgsmålet om kulturudgange over for Folketingets Retsudvalg under Retsudvalgets besøg i fængslet i september 2007, oplyste talsmændene at talsmændene for afdeling D ikke havde fået lov til at tale med Retsudvalget.

I brevet af 27. november 2007 bad jeg ledelsen om at oplyse nærmere om mulighederne for kultur- og behandlingsudgange på behandlingsafdelingen og kulturudgange på den stoffri afdeling.

Jeg bad endvidere fængslet om at oplyse hvorfor talsmændene fra alle afdelinger ikke fik mulighed for at tale med Retsudvalget.

I brevet af 25. september 2008 har fængslet anført følgende:

”I forbindelse med flytningen af Statsfængslet i Horsens – og herunder Den Narkofri Fængselsafdeling – til det nybyggede Statsfængsel Østjylland i efteråret 2006 blev der strammet op på forskellige områder, herunder udgang, bl.a. i forhold til Den Narkofri Afdeling, hvor der gennem tiden havde udviklet sig en praksis, der dels ikke var i fuld overensstemmelse med gældende regler og praksis, dels ikke var umiddelbart forenelig med Statsfængslet Østjyllands status som højsikkerhedsfængsel med deraf følgende tilbageholdenhed i forhold til mulighederne for ind- og udpassage af fængslet.

Man fandt det derfor nødvendigt midlertidigt at sætte forskellige udgangsformer i bero, indtil man havde haft fængslet i drift i en passende periode og gjort sig erfaringer omkring sikkerhed m.v.

Det er korrekt, at indsatte, der har haft uledsaget udgang, har haft mulighed for at deltage i NA-møder.

Den i Statsfængslet i Horsens praktiserede ordning med deltagelse i løbetræning rundt om Bygholm Sø ved Horsens blev genoptaget for hele fængslet pr. 21. maj 2007, jfr. vedlagte kopi af e-mail af 16. maj 2007 til bl.a. afdelingslederne.

Det er nu ligeledes muligt i almindeligt omfang at deltage i kultur- og behandlingsudgange, samt udgang til NA og AA-møder. Dette – som er gældende for hele fængslet, men naturligvis med de forskelle i udmøntningen i praksis, som forskellene i klientel tilsiger – er meddelt afd. D på et møde mellem fængslets ledelse og afdelingen den 8. september 2008.

Det skal understreges, at der også i den forløbne tid har været mulighed for misbrugsbehandling i fængslet, dels på fængslets behandlingsafdeling (Afsnittet "Femmeren" på afd. D), dels ved tværgående misbrugsbehandlere, som er fælles for hele fængslet.

Med hensyn til oplysningen fra en indsat om, at en indsat/en talsmand fra afd. D ikke skulle have fået lov til at tale med Retsudvalget under dettes besøg på fængslet i september 2007 kan oplyses, at besøget fandt sted den 26. september 2007 mellem kl. 11.15 og 13.45.

Under dette besøg havde Retsudvalget ønsket en orientering om fængslet, en rundvisning, samt møder med henholdsvis ledelsen, samarbejdsudvalget og talsmænd for de indsatte.

Der var således tale om et meget kort besøg med et meget komprimeret program.

Rundvisningen fandt sted mellem kl. 11.30 og kl. 12.30 og mødet med talsmændene mellem kl. 12.30 og 13.00. Af materialet vedrørende besøget fremgår, at man havde indkaldt talsmændene fra afd. B og afd. C, d.v.s. de almindelige fællesskabsafdelinger.

Når der ikke var indkaldt talsmænd fra de øvrige afdelinger, herunder afd. D, skyldes det formentlig, at disse indsatte af ordens- og sikkerhedsmæssige grunde ikke må være sammen hverken med hinanden eller med indsatte fra fællesskabsafdelingerne, og at det henset til det komprimerede program ikke tidsmæssigt har været muligt at arrangere møder med de øvrige talsmænd.

Man går ud fra, at (også) denne del af programmet har været aftalt med Retsudvalget, men man kan dog ikke i dag konkret erindre dette. Det kan imidlertid siges med sikkerhed, at hvis Retsudvalget havde fremsat ønske om at komme til at tale

med andre talsmænd, end dem fra afd. B og afd. C, ville man have arrangeret dette.”

Da talsmændene som eksempel på negativ særbehandling i forhold til behandlingsafdelinger i andre fængsler alene har nævnt de manglende kultur- og behandlingsudgange, går jeg ud fra at klagen over negativ særbehandling primært sigtede hertil. Da det nu igen er muligt for de indsatte på afdeling D at få kultur- og behandlingsudgange, herunder til at deltage i NA- og AA-møder, foretager jeg mig ikke mere vedrørende klagen over negativ særbehandling i forhold til andre fængsler.

På baggrund af det som fængslet har oplyst, har jeg i øvrigt ikke holdepunkter for at antage at der er sket en forskelsbehandling mellem de indsatte på afdeling D og de indsatte på de øvrige afdelinger i fængslet med hensyn til muligheden for at deltage i kulturudgange – men alene en forskellig udmøntning på baggrund af forskellene i klientellet.

Da der hele tiden har været mulighed for misbrugsbehandling i fængslet, kan det ikke give mig anledning til bemærkninger at udgange til bl.a. deltagelse i møder i NA og AA med den angivne begrundelse i en periode har været sat i bero.

Jeg har endvidere noteret mig at der heller ikke har været tale om forskelsbehandling af de indsatte på de forskellige afdelinger i fængslet med hensyn til muligheden for at løbe rundt om Bygholm sø der ifølge det oplyste blev genoptaget for hele fængslet, herunder afdeling D, i maj 2007; men det er naturligvis beklageligt hvis de indsatte på afdeling D ikke har været (gjort) opmærksom på denne genoptagelse, og derfor har troet at de blev forskelsbehandlet. For god ordens skyld bemærkes det at jeg har noteret mig de betingelser der ifølge den nævnte e-mail af 16. maj 2007 om genoptagelsen af ordningen skal være opfyldte for at de indsatte kan deltage i løb rundt om søen.

Principielt er det efter min opfattelse forkert at alle afdelingerne ikke har haft samme mulighed for/tilbud om gennem deres talsmænd at tale med Retsudvalget under udvalgets besøg i fængslet i september 2007. Da der kun var afsat ½ time til samtaler mellem talsmændene og Retsudvalget, og talsmændene for samtlige afdelinger ikke kunne være til stede samtidig fordi nogle af talsmændene ikke må være sammen, foretager jeg mig ikke mere vedrørende det forhold at det alene var talsmændene for de almindelige afdelinger der fik dette tilbud. Det bemærkes at jeg går ud fra at alle de indsatte var orienteret om Retsudvalgets besøg, herunder at dette besøg ville omfatte samtaler med talsmændene for afdeling B og C, og at de indsatte fra de andre afdelinger derfor havde mulighed for at fremsætte ønske om at få nærmere angivne spørgsmål forelagt for Retsudvalget.

5.3 Møde med talsmændene for de indsatte på afdelingen for negativt stærke indsatte (afdeling E)

Jeg modtog forud for inspektionen et brev fra talsmændene for denne afdeling hvori de redegjorde nærmere for de forhold som de ønskede at tale med mig om under inspektionen. Under den afsluttende samtale med ledelsen forelagde jeg de fleste af de punkter som talsmændene under samtalen med mig kom ind på, for ledelsen.

Alle de spørgsmål der er medtaget i denne rapport fra min samtale med talsmændene på afdelingen for negativt stærke indsatte, er medtaget under de relevante punkter ovenfor eller nedenfor.

6. Andre forhold

6.1 Talsmandsordning

De indsatte skal efter straffuldbyrdelseslovens § 34, stk. 1, have mulighed for at øve indflydelse på deres tilværelse i institutionen gennem valgte talsmænd. Nærmere regler herom er fastsat i talsmandsbekendtgørelsen (nu bekendtgørelse nr. 735 af 25. juni 2007 om gennemførelse af medindflydelse for indsatte i kriminalforsorgens institutioner).

Efter § 8 i talsmandsbekendtgørelsen er der pligt til at fastsætte interne regler om (seks nærmere angivne forhold vedrørende) talsmandsvirksomheden.

Det materiale som jeg har modtaget fra fængslet forud for inspektionen, indeholder ikke interne regler om talsmandsordningen i fængslet.

Jeg beder fængslet om at sende mig en kopi af de regler om medindflydelse som jeg går ud fra at fængslet har udfærdiget.

I husordnerne for afdeling B, C og den stoffri afdeling er der oplysning om at afdelingen har mulighed for at vælge en talsmand på hver etage.

Det er efter min opfattelse hensigtsmæssigt at de indsatte i husordenen orienteres om adgangen til at vælge talsmænd. Jeg henstiller derfor at der indføres oplysning herom i de øvrige husordener, og jeg beder om underretning om hvad der sker i anledning af min henstilling.

Talsmændene for de almindelige afdelinger oplyste at talsmanden for afdeling B på det pågældende tidspunkt havde ophold på sygeafdelingen, og at han derfor ikke måtte deltage i talsmandsmøder som talsmand for afdeling B.

I brevet af 27. november 2007 bad jeg om ledelsens bemærkninger hertil.

I brevet af 25. september 2008 har fængslet oplyst at afdelingslederen ikke har nogen konkret erindring om dette. Afdelingslederen har endvidere oplyst at medmindre sygeafdelingen skønner at den indsatte på grund af sygdom ikke kan deltage, vil han kunne deltage.

Jeg har noteret mig det oplyste.

6.2 Købmandsordningen

Købmandsforretningen i fængslet er som tidligere nævnt en selvbetjeningsbutik. Det blev oplyst at det ikke havde givet anledning til problemer. De indsatte handler afdelingsvis i hold af seks ad gangen og ledsages af personale.

Butikken drives af en privat købmand der er med i Merko-kæden. Vareudvalget er varieret.

De indsatte kan også købe tilbudsvarer, men dog ikke alle de varer der fremgår af den tilbudsavis som købmandskæden udarbejder.

Som meddelt i mit opfølgende brev til talsmanden fra behandlingsafdelingen giver det mig ikke anledning til bemærkninger at de indsatte ikke kan købe alle de tilbudsvarer der fremgår af tilbudsavisen fra Merko. Jeg henviser i den forbindelse også til Folkeetingets Ombudsmands beretning for 1993, s. 136 hvoraf det fremgår at jeg tidligere har udtrykt forståelse for at det kan være vanskeligt at drive købmandsbutikkerne i fængslerne på helt samme vilkår som tilsvarende købmandsbutikker/kæder uden for fængslet. Men jeg beder fængslet om at oplyse på hvilken måde de indsatte orienteres om de tilbud som de har mulighed for at købe i købmandsbutikken i fængslet.

Talsmanden for afdeling D gjorde (desuden) opmærksom på at de varer der er på tilbud, ofte er udsolgt efter besøg af den første afdeling.

Jeg gik ud fra at ledelsen ville gøre købmanden opmærksom på dette problem (med henblik på at mængden af tilbudsvarer kunne øges).

Jeg beder fængslet om at oplyse om fængslet har gjort købmanden bekendt med dette problem, og hvad det har givet anledning til.

Jeg modtog herudover ingen klager over købmandsordningen i fængslet, men talsmændene for de almindelige fællesskabsafdelinger og en af de indsatte som inspektionschefen talte med, klagede bl.a. over at de indsatte ikke altid fik mulighed for at bruge al den tid der er afsat til afvikling af købmandshandel; at der med andre ord bliver skyndet på de indsatte for at få købmandshandlen afviklet hurtigst muligt.

I brevet af 25. september 2008 har fængslet (i forbindelse med svaret på klagen fra talsmændene på de almindelige afdelinger om manglende fritidsaktiviteter) oplyst at det er fængslets opfattelse, at "købmandsafviklingen" nu fungerer uden problemer.

Jeg har noteret mig det oplyste som jeg forstår sådan at de indsatte nu altid får den tid de har til rådighed til afvikling af købmandshandel.

Under min (kortvarige) besigtigelse af butikken blev det oplyst at forretningen hver dag modtager frisk frugt og grønt og kontrollerer ferskvarer. Jeg går ud fra at der herudover løbende kontrolleres datoer på andre varer i butikken.

Jeg beder om en kopi af kontrakten med købmanden og om oplysning om fængslets kontrol (i øvrigt) med driften af butikken, herunder priserne. Jeg beder desuden om oplysning om hvorvidt der er et købmandsudvalg i fængslet.

6.3 Euforiserende stoffer, alkohol og mobiltelefoner

Oversigten i kriminalforsorgens statistik over fund af rusmidler mv. i fængsler og arresthuse er ikke længere opdelt på de enkelte institutioner, men alene på institutionstyper. Det er derfor ikke muligt at se hvor mange fund af euforiserende stoffer, alkohol og mobiltelefoner som Statsfængslet Østjylland havde i 2007.

Sikkerheden i Statsfængslet Østjylland er som tidligere nævnt meget høj, også i forhold til indsmugling af euforiserende stoffer mv. Selv om det for så vidt (stadig) er muligt at kaste bl.a. euforiserende stoffer over muren, sker det ikke da det er svært at få en aftale i stand med indsatte om at samle det op.

Den sikkerhedskontrol der består i at alle der skal ind i fængslet, skal passere en detektorkarm og have eventuel bagage scannet, kan ikke forhindre indsmugling af eufo-

riserende stoffer mv., og på inspektionstidspunktet var det fængslets opfattelse at der var en del stoffer. Forekomsten af stoffer svinger dog meget.

Under inspektionen blev det tillige oplyst at fængslet har mange rutineundersøgelser og razziaer med hunde.

Det blev endvidere oplyst at fængslet har mange disciplinærsager der har forbindelse med stoffer. Som nævnt under pkt. 6.9 er der venteliste på at komme i strafcelle.

Som et led i regeringens politik om nul-tolerance skal indsatsen mod narkotika øges markant, bl.a. ved gennemførelse af urinprøvekontrol i videre (og nærmere angivet) omfang. Statsfængslet Østjylland skal ligesom de øvrige fængsler foretage et vist antal urinprøver om året (2.600 i 2007, inklusiv arrestafdelingen). Det fremgår af fængslets resultatkontrakt med direktoratet at fængslet desuden deltager i landsdækkende tværsnitsundersøgelser.

Mobiltelefoner kan stort set holdes ude. Fængslet har hidtil kun fundet et par stykker.

Spørgsmålet om eventuelle problemer med hensyn til alkohol blev ikke drøftet nærmere under inspektionen. Jeg går ud fra at der her ikke er særlige problemer.

6.4 Vold og trusler

Fra og med år 2004 er der udarbejdet statistik over omfanget af vold og trusler mellem indsatte.

Af torturkomitéens rapport af 24. juli 2008 fremgår det at der i 2007 (kun) var 15 registrerede tilfælde af vold eller trusler om vold mellem indsatte i Statsfængslet Østjylland. Det er nævnt at der generelt er sket et fald i omfanget af vold og trusler mellem indsatte, og at bl.a. etableringen af specielle afdelinger har ført til en bedre kontrol i fængslerne.

Jeg beder fængslet om at oplyse nærmere om forekomsten af vold og trusler mellem indsatte i fængslet i 2008.

I en pressemeddelelse af 1. februar 2008 der findes på kriminalforsorgens hjemmeside, er omtalt en undersøgelse der havde vist at den generelle forekomst af trusler om vold mod de ansatte er høj. Undersøgelsen er gennemført ved spørgeskemaer som 80 pct. af de ansatte havde svaret på. Ca. hver tredje af de ansatte havde oplyst at de havde været udsat for trusler om vold inden for de sidste 12 måneder, og hver

tiende ansat havde desuden oplyst at de havde været udsat for vold. (Ca. hver tiende af de der havde oplyst at de havde været udsat for trusler om vold, angav at der var tale om trusler fra andre ansatte, og to af de ansatte der havde været udsat for vold, angav at volden var blevet udøvet af andre ansatte. Om forholdet mellem de ansatte i fængslet henviser jeg til pkt. 6.8).

Jeg beder fængslet om at uddybe det oplyste om forekomsten af indsattes vold og trusler mod de ansatte, gerne ved kopi af opgørelsen for 2007 for hele kriminalforsorgen over indberettede tilfælde af vold og trusler mv. mod ansatte i kriminalforsorgen og deres familier.

Jeg beder også fængslet om at oplyse om fængslet har udarbejdet en plan for forebyggelse af indsattes vold og trusler mod ansatte. I givet fald beder jeg om en kopi heraf.

Medmindre det fremgår af en sådan plan mv., beder jeg tillige om oplysning om praksis med hensyn til politianmeldelse for vold og trusler, herunder hvem der har ansvaret herfor.

6.5 Information af indsatte

Statsfængslet Østjylland har (den 12. oktober 2006) udarbejdet en regelsamling for indsatte og husordener for de fleste afdelinger. Som tidligere nævnt ville der blive udarbejdet en husorden for afdeling E. De interne regler er alle dateret og angiver hvornår de er trådt i kraft. Der er endvidere indledningsvist henvist til hjemmelsgrundlaget for reglerne.

I forlængelse af min anmodning under pkt. 4.2 om orientering om undervisningstilbud, beder jeg fængslet om at oplyse hvad fængslet derudover har af informationsmateriale (foldere til nyindsatte mv.)

Ifølge torturkomitéens rapport har ca. 25 pct. af de indsatte en anden etnisk baggrund en dansk.

Jeg beder fængslet om at oplyse om fængslet har informationsmateriale på andre sprog end dansk – ud over de (nu opdaterede) generelle vejledninger for (varetægts-arrestanter og) afsonere som direktoratet har udfærdiget på flere forskellige sprog, og som skal udleveres til alle nyindsatte.

En af de indsatte som inspektionschefen talte med, oplyste at han selv og andre indsatte var interesseret i at kunne købe et eksemplar af direktoratets regelsamling ("den blå straffuldbyrdelse") hvilket fængslet imidlertid havde afvist som muligt på daværende tidspunkt. Den indsatte oplyste at de indsatte heller ikke på anden måde altid har adgang til regelsamlingen.

Jeg beder om nærmere oplysninger om de indsattes adgang til at låne og købe den nævnte regelsamling.

6.6 Bøger og aviser

Som nævnt under pkt. 3 har fængslet et bibliotek som de indsatte (på nær de indsatte i afdeling E) har adgang til. Der er et stort udvalg af bøger og magasiner.

På et opslag ved døren til biblioteket er det oplyst at biblioteket har åbent samtidig med købmandsbutikken hvilket som tidligere nævnt er to dage om ugen (mandag og torsdag). Arrestafdelingen og afdeling D har dog kun adgang til biblioteket den ene af de to dage (henholdsvis mandag og torsdag).

Biblioteksbetjeningen varetages af en bibliotekar fra et lokalt bibliotek i Horsens og en indsat der er til stede i bibliotekets åbningstider. Afdeling E betjenes ved at bibliotekaren kommer på afdelingen.

Som også tidligere nævnt klagede såvel talsmændene for de almindelige fællesskabsafdelinger som talsmændene for afdelingen for negativt stærke indsatte over adgangen til biblioteket. De sidstnævntes klage er behandlet under pkt. 4.4.

Talsmændene for de almindelige fællesskabsafdelingers klage gik på det forhold at de indsatte alene har adgang til biblioteket i forbindelse med købmandshandel. De oplyste at seks indsatte må handle ad gangen og kan gå på biblioteket bagefter. Da der i alt maksimalt er 15 minutter til at handle og låne bøger i, får især de indsatte der handler til sidst, meget lidt tid i biblioteket.

Under den afsluttende samtale med ledelsen forelagde jeg talsmændenes klage vedrørende dette forhold for ledelsen med henblik på ledelsens overvejelser.

Da Folketingets Retsudvalg efter udvalgets samtale med talsmændene havde stillet justitsministeren et spørgsmål om hvilke muligheder de indsatte i Statsfængslet Østjylland har for at benytte fængslets bibliotek, meddelte jeg i mit opfølgende brev til talsmændene at jeg i første omgang afventede svaret til Retsudvalget og resultatet af ledelsens overvejelser som jeg gik ud fra ville fremgå af svaret til Retsudvalget.

Justitsministeren har i svaret af 7. januar 2008 til Retsudvalget anført følgende:

”Direktoratet for Kriminalforsorgen har til brug for besvarelsen indhentet en udtalelse fra Statsfængslet Østjylland, som har oplyst, at alle indsatte har mulighed for at låne bøger fra biblioteket.

Alle indsatte, der afsoner i fællesskab, bortset fra indsatte på afdeling E (negativt stærke indsatte og indsatte fra det særligt sikrede afsnit), har mulighed for at benytte biblioteket efter en fastlagt plan. Planen indebærer f.eks., at indsatte fra en almindelig fællesskabsafdeling ikke benytter biblioteket samtidig med indsatte fra en behandlingsafdeling.

Statsfængslet har endvidere oplyst, at indsatte som ikke har mulighed for at komme på biblioteket, får regelmæssigt besøg af bibliotekaren, som kan råde og vejlede om bogudlån, og hvor man kan bestille de ønskede bøger til udlån.

Endelig har fængslet oplyst, at almindelige fællesskabsindsatte kan komme på biblioteket 2-3 gange ugentligt. Dette omfatter også indsatte på behandlingsafdelinger.”

Som det fremgår af svaret, indeholder det ikke nærmere oplysninger om den måde som de indsattes adgang til biblioteket foregår på, herunder hvor lang tid ad gangen de indsatte kan benytte biblioteket. Biblioteket har imidlertid som nævnt alene åbent når der er købmandstid, og talsmændene fra de almindelige fællesskabsafdelinger oplyste at der maksimalt er 15 minutter til både at handle og låne bøger i.

I brevet af 25. september 2008 har fængslet oplyst at det er fængslets opfattelse at afviklingen af bibliotek nu fungerer uden problemer.

Jeg beder fængslet om at uddybe det oplyste og herunder oplyse om det nu er sikret at de indsatte der handler til sidst, ikke får mindre tid til at være på biblioteket i end de øvrige indsatte. Jeg beder endvidere om fængslets bemærkninger til klagen over at de indsatte kun har meget lidt tid til rådighed på biblioteket. I den forbindelse beder jeg fængslet om at oplyse hvor lang tid de indsatte har til rådighed i biblioteket, og om en udtalelse vedrørende muligheden for udvide denne tid eller (tillige) give adgang til biblioteket uafhængigt af afvikling af købmandshandel.

Efter straffuldbyrdelseslovens § 58, stk. 3, bør udenlandske indsatte så vidt muligt have adgang til bl.a. bøger på deres eget sprog. I biblioteket er der bøger på andre sprog end dansk, og der er oplysning herom i husordenerne for afdeling B og C. Ved

min besigtigelse af biblioteket bemærkede jeg ikke det nærmere omfang af bøger på andre sprog i biblioteket, men jeg går ud fra at der er et udvalg der i omfang og sprog dækker behovet i fængslet, og at fængslet derudover hurtigt vil kunne skaffe bøger på andre sprog end dansk fra det lokale bibliotek.

Jeg har i øvrigt noteret mig at der i bibliotekets åbningstider er en bibliotekar til stede der – går jeg ud fra – efter anmodning fra de indsatte kan foretage søgning på bøger inden for forskellige genrer på bibliotekets pc og udskrive lister over sådanne bøger til inspiration for de indsatte.

Efter straffuldbyrdslovens § 58, stk. 1, skal en indsat have mulighed for at holde sig orienteret ved bl.a. avislæsning. I praksis fortolkes bestemmelsen således at institutionen har pligt til at stille gratis avis til rådighed for de indsatte, f.eks. ved at abonnere på en eller flere aviser. Det er endvidere forudsat at de indsatte skal have medindflydelse på valget af avis(er). Udenlandske indsatte bør så vidt muligt have adgang til aviser på deres eget sprog, jf. § 58, stk. 3.

Det fremgår af husordenen for afdeling A 1 at denne afdeling får stillet to dagblade til rådighed. Jeg går ud fra at fængslet også stiller aviser gratis til rådighed for de indsatte på de andre afdelinger.

Jeg beder om at få oplyst hvor mange aviser der stilles til rådighed for de indsatte på de øvrige afdelinger, og hvordan aviserne vælges.

Jeg beder tillige fængslet om at oplyse hvordan fængslet opfylder forpligtelsen til så vidt muligt at stille udenlandske aviser gratis til rådighed for de udenlandske indsatte.

6.7 Besøg

Besøg afvikles i besøgsafdelingen for alle indsatte, bortset fra de indsatte fra afdelingen for negativt stærke indsatte der har egen besøgsafdeling. Nogle indsatte har desuden mulighed for at benytte fængslets besøgslejligheder, jf. nærmere nedenfor.

Der er ikke blandt det materiale som jeg har modtaget fra fængslet, interne regler om besøg, bortset fra midlertidige retningslinjer for brug af besøgslejlighederne.

På fængslets hjemmeside og (i begrænset omfang) i husordenerne er der nærmere oplysninger om besøg. Oplysningerne på hjemmesiden omfatter bl.a. fremgangsmåden ved indhentelse af besøgstilladelse og bestilling af besøg samt praktiske forhold ved afviklingen af besøg. Besøgstiderne er også angivet, dog ikke for afdelingen for

negativt stærke indsatte. Det fremgår heraf at der afvikles besøg alle ugens dage, og hvornår de enkelte afdelinger kan benytte besøgslokalerne. Besøg er inddelt i besøgsmoduler med en varighed af 1 time og 45 minutter for afdelingerne A-D, og 1½ time på hverdage og 2 timer i weekenden for den særligt sikrede afdeling på afdeling E. Indsatte fra afdeling A, B og C kan få besøg alle ugens dage, bortset fra tirsdag, indsatte fra afdeling D kan få besøg tirsdag, torsdag, lørdag og søndag, og indsatte fra den særligt sikrede afdeling kan få besøg alle ugens dage.

I det brev som jeg modtog fra talsmændene på afdelingen for negativt stærke indsatte forud for inspektionen, er det oplyst at de indsatte på denne afdeling har ret til "dobbelt besøg" pr. uge.

Det fremgår tillige at der på grund af pladsforholdene alene gives tilladelse til at fem personer kan besøge den indsatte samtidig. Det er præciseret hvordan fordelingen af voksne og børn kan være.

Under inspektionen blev det oplyst at besøg kan forlænges (ved at der gives to moduler i sammenhæng) hvis der er plads, og hvis de besøgende har lang rejsetid. Jeg går ud fra at det samme gælder hvis de besøgende ikke kan komme så tit (og ikke kan benytte besøgslejlighederne fordi kriterierne herfor ikke er opfyldte).

Jeg beder fængslet om at oplyse hvordan de indsatte (der ikke har adgang til fængslets hjemmeside på internettet), orienteres om de interne regler om besøg ud over den orientering der findes i husordenerne.

Talsmændene for de indsatte på afdelingen for negativt stærke indsatte klagede over at fjernsynet i besøgslokalerne ikke kan bruges som andet end skærm for dvd-afspilleren fordi der ikke er noget antennestik. Efter deres opfattelse ville det være rart hvis børnene (også) kunne se børneprogrammer i tv under besøg i fængslet.

Ledelsen oplyste under den afsluttende samtale at forholdene i afdeling E ikke adskiller sig fra forholdene på de øvrige afdelinger – og i øvrigt heller ikke fra forholdene i Statsfængslet i Horsens hvor der heller ikke var antennestik i besøgslokalerne. Ledelsen bemærkede at det i øvrigt er ledelsens holdning at besøg ikke skal bruges til at se fjernsyn, og at tilbuddet til de besøgende (børn) om at kunne se dvd-film (på fjernsynsskærmen) alene er etableret for at det er muligt at underholde børnene under besøg.

Jeg forstår det oplyste sådan at muligheden for børnene for at se dvd-film skal opfattes som et tilbud til (mindre) børn som det ellers kan være svært at beskæftige under

hele besøget. Om børnene ser dvd-film eller tv kan vel i og for sig være underordnet. Jeg kan desuden godt forstå at de indsatte ønsker at børnene får mulighed for at kunne se visse tv-programmer. Det kan f.eks. være julekalender så børnene ikke går glip af et afsnit når besøg finder sted mens det sendes (og det ikke er muligt for den besøgende at optage programmet eller lægge besøget på et andet tidspunkt). Da der imidlertid ikke er krav om at besøgslokaler skal være udstyret med tv, og besøgslokalerne ikke er udstyret med antennestik, kan det ikke give mig anledning til bemærkninger at der ikke er mulighed for at se tv i besøgslokalerne.

Talsmændene stillede også spørgsmål om hvorvidt det kan være rigtigt at de indsatte og de besøgende ikke må ryge i fængslets besøgslokaler. I deres brev nævnte de i den forbindelse at der ikke er adgang til terrasse fra besøgslokalerne i afdeling E således som det er tilfældet for besøgslokalerne i den besøgsafdeling som fængslets øvrige indsatte bruger.

Ledelsen oplyste under den afsluttende samtale at kun halvdelen af de besøgslokaler som de øvrige indsatte benytter, er opført med terrasse (hvor det er tilladt at ryge).

Som begrundelse for fængslets forbud mod rygning i besøgslokalerne anførte ledelsen at det ikke er muligt at sikre at der sker udluftning inden tidspunktet for det næste besøg. Efter ledelsens opfattelse er det desuden svært rent logistisk at have ryger og ikke-rygerrum.

Efter § 2 i Justitsministeriet, Direktoratet for Kriminalforsorgens bekendtgørelse nr. 907 af 16. juli 2007, er det tilladt indsatte at ryge under besøg i individuelle besøgslokaler medmindre besøget er overvåget af personale. I en artikel om de nye rygeregler der er trykt i Nyt fra Kriminalforsorgen nr. 5/2007, er det nævnt at direktoratets beslutning om at tillade rygning i besøgslokaler bygger på en tanke om "at lokalerne, i den tid de bruges til besøg, er den indsatte og hans families eneste mulighed for privat samvær".

Direktoratet har efterfølgende udsendt en skrivelse nr. 9100 af 18. december 2007 om ovennævnte bekendtgørelse. Skrivelsen er udsendt som opfølgning på et møde med fængselsinspektørerne den 29. august 2007 hvor der var rejst flere spørgsmål i anledning af de nye rygeregler (jf. lov nr. 512 af 6. juni 2007 om røgfri miljøer der trådte i kraft den 15. august 2007). Direktoratet har heri afvist et ønske fra flere fængsler om at indføre et forbud mod rygning i besøgslokaler. Direktoratet har henvist til at de indsatte ifølge bekendtgørelsen har ret til at ryge i besøgslokaler medmindre besøget er overvåget af personale, og at det fremgår af forarbejderne til rygeloven at individuelle

besøgslokaler der anvendes af en enkelt indsat og dennes besøgende, sidestilles med opholdsrum i den tid besøget foregår.

Jeg går herefter ud fra at det nu i overensstemmelse hermed er tilladt de indsatte at ryge i besøgslokalerne og at de interne regler samt oplysningerne på fængslets hjemmeside om rygeforbud i besøgslokalerne (som jeg ved opslag den 10. december 2008 konstaterede fortsat var på hjemmesiden) vil blive rettet. Herefter foretager jeg mig ikke mere vedrørende dette forhold.

Jeg beder dog direktoratet om at oplyse om adgangen til at ryge i besøgslokalet vil kunne begrænses når der er en terrasse som de indsatte og de besøgende har (fri) adgang til under hele besøget.

Nogle indsatte har som nævnt mulighed for at benytte fængslets besøgslejligheder som der er to af. Midlertidige retningslinjer for brug af besøgslejlighederne er udstedt den 30. marts 2007 hvor lejlighederne blev taget i brug. Der blev samtidig udstedt en meddelelse herom til personalet og de indsatte. Retningslinjerne og meddelelsen findes også på engelsk.

Retningslinjerne indeholder en angivelse af målgruppen, både hvad angår de indsatte og de besøgende. For så vidt angår de indsatte er målgruppen langtidsindsatte, udvisningsdømte, indsatte med ægtefælle, samlever, børn eller forældre i udlandet ved besøg af disse og ægtefæller eller samlevende der begge er indsatte, efter en konkret vurdering, forudsat at de har barn eller børn der deltager i besøget. For så vidt angår de besøgende er målgruppen samme personkreds som de indsatte efter udgangsreglerne almindeligvis kan få adgang til, herunder eventuelt kærester.

Tilladelsen til brugen af lejlighederne bortfalder når den indsatte overgår til udgang i videre omfang end ledsaget udgang hver anden måned. Indsatte der er anbragt på afdeling E som negativt stærke indsatte eller fordi de anses for at være flugttruede eller særligt voldelige, kan ikke få tilladelse til at benytte besøgslejlighederne. Øvrige indsatte på afdeling E kan få tilladelse efter en konkret vurdering.

Der er endvidere nærmere retningslinjer for besøg af børn. Hvis børn skal overnatte, skal der forud indhentes en vurdering fra de sociale myndigheder af hensigtsmæssigheden heraf.

Lejlighederne kan reserveres for 10, 23 eller 47 timer ad gangen, og der kan reserveres et besøg om måneden. På grund af pladsforholdene/antal sengepladser kan der udover den indsatte kun være en voksen og to børn – dog tre børn hvis det ene ikke

er over tre år og kan sove i weekendseng. Er de besøgende den indsatte forældre, kan der komme to voksne på besøg.

Hver lejlighed skal af ordens- og sikkerhedsmæssige hensyn tilses mindst fire gange i døgnet hvor der skal være personlig kontakt med både den indsatte og de besøgende. Disse tilsyn skal foregå på faste tider, og der skal gøres notat i en logbog efter hvert tilsyn.

Der er desuden nærmere regler for hvad der må medbringes af genstande mv. Bl.a. er det nævnt at der, bortset fra tandbørste, kam eller børste, ikke må medbringes toilettartikler, men det stilles til rådighed af fængslet. De besøgende må desuden ikke medtage mad og drikkevarer, men det kan den indsatte medtage. De besøgende kan indbetale 300 kr. inden besøgets start til dækning af den indsatte udgifter til mad og drikkevarer, og der kan ligeledes medbringes 300 kr. i mønter til køb i automaterne i besøgsafdelingen.

Endelig er der diverse bestemmelser om rengøring, afbrydelse af besøg mv.

Der hører som nævnt i den bygningsmæssige gennemgang en terrasse til besøgslejlighederne, og det er alene tilladt at ryge dér og på gårdarealet. Gårdarealet kan benyttes to gange to timer om dagen, og her er det muligt at grille.

Idet jeg henviser til det ovenfor anførte om adgangen til at ryge i almindelige besøgslokaler, og mit spørgsmål til direktoratet om muligheden for at begrænse adgangen til rygning indendørs når der er (fri) adgang til en terrasse, beder jeg fængslet om at oplyse om der fortsat er forbud mod at ryge i besøgslejlighederne.

Under inspektionen modtog jeg oversigter over brugen af besøgslejlighederne i april, maj, juni, juli, august og september 2007. For så vidt angår september er der tale om de besøg der var reserveret indtil 6. september 2007 hvor oversigterne blev fremsendt til vicefængselsinspektøren. Det er samtidig meddelt at lejlighederne primært benyttes til besøg af ægtefæller og kærester, og at de fleste har børn med. De fleste bestiller 47 timer ad gangen, og der er især rift om weekenderne. Det er videre nævnt at de indsatte og de pårørende er meget tilfredse med lejlighederne og den mulighed de giver dem for at tilbringe mere samlet tid sammen.

Det fremgår i øvrigt af den nævnte meddelelse til personalet og de indsatte at der løbende vil ske en evaluering, og at retningslinjerne vil blive rettet i lyset af de erfaringer fængslet gør sig i den forbindelse. Under inspektionen blev det oplyst at de foreløbige

erfaringer er gode, og at ordningen med besøgslejlighederne stod over for at skulle evalueres. I den forbindelse vil ovennævnte beløbsgrænse på 300 kr. blive overvejet.

En af de indsatte som inspektionschefen talte med, nævnte at besøgslejlighederne kan være svære at bruge under de foreliggende betingelser. Han henviste til at de besøgende (og den indsatte) ikke må have (telefonisk) kontakt til omverdenen under et weekendbesøg i lejlighederne. Som et eksempel nævnte han at eventuelle hjemmeblivende mindreårige børn til en besøgende ikke kan komme i kontakt med deres mor under et sådant – længerevarende – besøg, og at det kan føre til at den pågældende beslutter sig for slet ikke at komme på et sådant besøg. Han efterlyste også mulighed for at dele de 47 timers besøg op i flere besøg.

Under den afsluttende samtale oplyste ledelsen at også disse spørgsmål ville indgå i denne samlede evaluering.

De indsatte fra afdelingen for negativt stærke indsatte klagede over at de ikke må benytte besøgslejlighederne på lige fod med fængslets øvrige indsatte. De henviste herved også til at alle de indsatte i deres afdeling er langtidsindsatte hvilket er et af fængslets kriterier for at kunne benytte besøgslejlighederne.

Ledelsen erkendte at de indsatte som langtidsindsatte som udgangspunkt opfylder fængslets kriterier for anvendelsen. Det forhold at de negativt stærke indsatte ikke har tilladelse til at bruge besøgslejlighederne, er imidlertid en direkte følge af beslutningen om adskillelse af denne afdeling fra de øvrige afdelinger. Beslutningen går som tidligere nævnt ud på at holde de negativt stærke indsatte visuelt og hørbart afsondret fra fængslets øvrige indsatte.

Da ledelsen som nævnt under inspektionen oplyste at ordningen med besøgslejlighederne stod over for at skulle evalueres, meddelte jeg at jeg gik ud fra at ledelsen ved evalueringen ville medtage spørgsmålet om de negativt stærke langtidsindsatte adgang til besøgslejlighederne. Jeg henviste også til at det under inspektionen var kommet frem at den nævnte adskillelse ikke opretholdes undtagelsesvist (købmandsordningen).

I sagen om inspektion af Statsfængslet i Ringe er Direktoratet for Kriminalforsorgen blevet bedt om at underrette mig om resultatet af en undersøgelse om fordele og ulemper ved børns overnatning i fængsler. I brev af 2. december 2008 har direktoratet har oplyst at det er besluttet først at evaluere ordningen i Statsfængslet Østjylland med overnatning i fængslets besøgslejligheder. Direktoratet har oplyst at der er nedsat en arbejdsgruppe der imidlertid på grund af arbejdspressen i fængslet først forventer at afslutte sit arbejde i foråret 2009. Det er videre oplyst at meldingerne fra fængslet

indtil videre har været at besøgslejlighederne fungerer godt, bliver brugt flittigt, og at de indsatte er meget tilfredse med ordningen..

Som opfølgning herpå er det meddelt direktoratet at jeg i denne sag om inspektionen af Statsfængslet Østjylland vil bede om underretning om resultatet af evalueringen af besøgslejlighederne, og at jeg anser det for mest hensigtsmæssigt at jeg også i denne sag modtager direktoratets underretning om resultatet af den nævnte undersøgelse af fordele og ulemper ved børns overnatning i fængsler.

Jeg beder således at blive underrettet om resultatet af evalueringen af ordningen med brugen af besøgslejlighederne og om en kopi af de endelige retningslinjer for brugen heraf.

Jeg beder endvidere direktoratet om at underrette mig om resultatet af den nævnte undersøgelse af fordele og ulemper ved børns overnatning i fængsler.

6.8 Personaleforhold

Fængslet havde pr. 1. oktober 2007 i alt 281 ansatte (fordelt med 158 mænd og 123 kvinder). 167 af de 281 ansatte var fængselsfunktionærer, heraf 55 på prøve. Det øvrige personale omfatter fængselsinspektøren, to vicefængselsinspektører, værkmestere, forsorgsmedarbejdere, lærere, sundhedspersonale, administrativt personale, en fængselspræst og en organist.

Ikke kun fængselsfunktionærer, men også værkmestere og forsorgsmedarbejdere er tilknyttet de enkelte afdelinger, og disse faggrupper arbejder således sammen på de enkelte afdelinger.

På afdeling B hvor de mest velfungerende indsatte er anbragt, er der færre fængselsfunktionærer end på de øvrige afdelinger.

På inspektionstidspunktet var der mangel på personale og som følge heraf skulle afdeling A lukkes de sidste to måneder af 2007, og de indsatte derfra flyttes til andre afdelinger.

Jeg beder om at få oplyst hvordan personalsituationen er i dag. Det bemærkes at jeg er bekendt med at det ikke kun er i Statsfængslet Østjylland at der er rekrutteringsvanskeligheder, og at Direktoratet for Kriminalforsorgen den 4. juni 2008 lancerede en landsdækkende rekrutteringskampagne for at tiltrække kvalificeret personale.

I dagspressen har der været skrevet en hel del om negativt stærke ansatte i (navnlig) Anstalten ved Herstedvester og Statsfængslet Østjylland. Den daværende justitsminister og kriminalforsorgen udsendte den 26. november 2007 pressemeddelelser om problemerne, og der har desuden den 13. december 2007 været et samråd i Folketinget om forholdene i Anstalten ved Herstedvester og Statsfængslet Østjylland. Kammeradvokaten har gennemført en undersøgelse af forholdene i Anstalten ved Herstedvester. Resultatet heraf kan læses på kriminalforsorgens hjemmeside. Den nævnte rekrutteringskampagne skal ifølge pressemeddelelsen på kriminalforsorgens hjemmeside samtidig gøre op med myter om arbejdet i de danske fængsler.

Af justitsministerens svar til Retsudvalget i Retsudvalget i forbindelse med samrådspørgsmålet (alm. del, svar på samrådspørgsmål B af 30. november 2007) og de udsendte pressemeddelelser fremgår det generelt at der har været foretaget en spørgeskemaundersøgelse om mobning blandt fængselsfunktionærer på prøve i kriminalforsorgen. 25 pct. af de funktionærer der havde svaret, oplyste at de havde oplevet at blive mobbet, og 39 pct. at de havde oplevet at andre var blevet mobbet. I 79 pct. af tilfældene var det kollegaer fra det daglige arbejde der havde mobbet. Af kriminalforsorgens årsrapport 2007 fremgår det at det umiddelbart har fået kriminalforsorgen til at sikre at alle tjenestesteder er opmærksomme på problemet, og at der laves mobbepolitikker. Ifølge svaret til Retsudvalget havde de fleste fængsler allerede en sådan politik. Af justitsministerens svar af 26. februar 2009 på Retsudvalgets spørgsmål nr. 367 fremgår det desuden at der i april 2009 afholdes tre temadage om mobning.

Det fremgår af et beredskabstalepapir til samrådspørgsmålet at der i bl.a. Statsfængslet Østjylland er arbejdet med supervision. Det skete som et led i den idékonference der fandt sted i 2006 under titlen Camp Godt Arbejde 06, og som havde til hensigt at skabe et bedre psykisk arbejdsmiljø. Talepapiret omtaler også andre tiltag der må formodes at have haft en effekt på arbejdsmiljøet og dermed også tonen på tjenestestederne. I erkendelse af at det nogle steder ikke har været nok, er kriminalforsorgen imidlertid klar med flere initiativer, herunder en revision af grunduddannelsen for fængselsfunktionærer der også har til formål at forbedre arbejdsmiljøet. Af flerårsaftalen for kriminalforsorgen for 2008-2011 fremgår det at der er afsat midler – i alt 94 millioner kroner i aftaleperioden – til en forbedring af grund- og lederuddannelsen i kriminalforsorgen og i alt 36 millioner kroner til tiltag med henblik på at forbedre arbejdsmiljøet og nedbringe sygefraværet.

Hvad angår Statsfængslet Østjylland, har justitsministeren i svaret til Retsudvalget i forbindelse med samrådspørgsmålet oplyst at der i løbet af november og december 2007 har været afholdt møder mellem kriminalforsorgens og fængslets ledelse med henblik på at afdække problemernes omfang. Ifølge svaret var det opfattelsen at problemerne med negativ kultur i fængslet (i hvert fald på det tidspunkt) var koncentreret

om en enkelt afdeling som gennem længere tid ikke havde fungeret tilfredsstillende. For at gøre driften af denne afdeling bedre, besluttede fængslet at foretage en intern rokering af personalet. Det skete ved at flytte halvdelen af de indsatte til en anden afdeling (afdeling A som på det tidspunkt var lukket som følge af personalemangel, jf. ovenfor) og rokere personalet. Ifølge avisartikler vendte det personale der normalt er på afdeling A, tilbage for at tage sig af afdeling C's indsatte under deres ophold på afdeling A, mens ansatte fra afdeling C overtog funktionerne for afdeling A's ansatte dér hvor de var blevet fordelt til under den midlertidige lukning af afdeling A. Ifølge avisartikler skulle denne ordning foreløbig gælde for tre måneder.

Det fremgår desuden af den tidligere nævnte pressemeddelelse af 1. februar 2008 at fængslet på baggrund af megen uro omkring trivslen og det psykiske arbejdsmiljø i fængslet har igangsat et udviklingsprojekt i samarbejde med et konsulentfirma. Der har været foretaget en kortlægning af det psykiske arbejdsmiljø med en meget høj svarprocent (80). Denne kortlægning havde vist at der generelt var et meget presset arbejdsmiljø i den periode hvori undersøgelsen foregik. En af de ting der blev nævnt, var mobning som mange ansatte var udsat for af og til, hvilket kunne tyde på en generel hård tone blandt de ansatte. Det samme gjaldt det forhold at flere havde været udsat for trusler om vold og enkelte havde været udsat for vold fra andre ansattes side (jf. også pkt. 6.4). Resultatet af undersøgelsen udgør grundlaget for et konstruktivt fremadrettet arbejde med at skabe en bedre arbejdsplads på Statsfængslet Østjylland.

Jeg er desuden bekendt med at Arbejdstilsynet i marts 2007 besøgte fængslet, og at tilsynet fremsatte kritik af nogle forhold.

Jeg beder fængslet om at oplyse om ovennævnte rokering af medarbejdere har haft den ønskede effekt, og om der senere er iværksat yderligere tiltag. Jeg er som det fremgår ovenfor, opmærksom på at afdeling C efterfølgende blev midlertidigt lukket på grund af belægningssituationen, jf. fængslets brev af 25. september 2008 til mig.

Jeg beder ligeledes fængslet om at underrette mig om resultatet af det videre arbejde med at forbedre arbejdsmiljøet i fængslet og om den mobbepolitik der er eller vil blive udarbejdet. Desuden beder jeg om kopi af brevvekslingen med Arbejdstilsynet.

Jeg har i øvrigt noteret mig at direktoratet har iværksat en række initiativer med henblik på at komme det generelle problem med negativ kultur blandt personale i kriminalforsorgen til livs.

En af de indsatte som inspektionschefen talte med, efterlyste en ordentlig (bedre) tone fra nogle af de ansatte i forhold til de indsatte. I svaret til den indsatte meddelte in-

spektionschefen at han ville overveje at lade spørgsmålet indgå i inspektionsrapporten.

Jeg må henvise indsatte der oplever at ansatte ikke taler ordentligt til dem, til at klage til ledelsen i konkrete tilfælde. Jeg foretager mig ikke i øvrigt mere vedrørende dette forhold.

6.9 Særligt om afdeling E

Afdeling E omfatter som tidligere nævnt afdelingen for negativt stærke indsatte med 24 pladser, den særligt sikrede afdeling med 12 pladser (nu opdelt i 6 pladser til vare-tægtsarrestanter og 6 til afsonere) og syge- og isolationsafdelingen.

Som følge af et fald i antallet af indsatte med rockerrelationer, der også betød faldende belægning på afdelingen for negativt stærke indsatte i Statsfængslet Østjylland, blev det med virkning fra den 3. september 2007 besluttet at afdelingen skulle huse både indsatte med relationer til Hells Angels og indsatte med relationer til Bandidos som blev placeret i hver sin fløj. Den 1. oktober 2007 var der som tidligere nævnt alene 9 indsatte i alt på afdelingen, og på inspektionstidspunktet var der alene 8 indsatte – fordelt med 5 indsatte i den ene fløj og 3 i den anden fløj. På tidspunktet for torturkomitéens besøg i fængslet var der i alt 17 indsatte i på afdelingen fordelt med 14 indsatte med tilknytning til Hells Angels og 3 indsatte med tilknytning til Bandidos. Ifølge rapporten fra torturkomitéen var afdelingen på dette tidspunkt opdelt i et afsnit med 16 pladser til indsatte med tilknytning til Hells Angels og 8 pladser til indsatte med tilknytning til Bandidos. Af justitsministerens svar af 22. oktober 2008 på et spørgsmål fra Retsudvalget fremgår det at alle afsonere med tilknytning til Bandidos efterfølgende er samlet i Københavns Fængsler. Det er sket for at skaffe plads til afsonere med relation til Hells Angels der har ventet på at blive overført til Statsfængslet Østjylland til fortsat afsoning. Ved flytningen af de indsatte med tilknytning til Bandidos blev der frigjort seks pladser på afdelingen.

De indsatte fra de to fløje har (haft) arbejde, undervisning og fritid sammen, men har ikke (haft) tilladelse til fællesskab indbyrdes på afdelingerne. Der var tale om (en form for) et forsøg, men de foreløbige erfaringer var gode. Det gjaldt også på tidspunktet for torturkomitéens besøg.

Jeg beder fængslet om at oplyse om erfaringerne vedblev med at være gode, og om det er planen at vende tilbage til denne ordning hvis der på ny sker et fald i antallet af indsatte i afdelingen med tilknytning til Hells Angels.

På den særligt sikrede afdeling var der på inspektionstidspunktet 6 indsatte (og på tidspunktet for torturkomitéens besøg 8 indsatte). I princippet har de indsatte på denne afdeling fællesskab indbyrdes, men der kan være truffet beslutning om udelukkelse fra fællesskab. Den konkrete gennemførelse af fællesskab afhænger bl.a. af den øjeblikkelige sammensætning af klientellet på afdelingen. Under inspektionen blev det oplyst at nogle indsatte kan være sammen to og to på afdelingen. Ifølge torturkomitéens rapport blev det over for komitéen oplyst at de indsatte på denne afdeling (alene) kan have fællesskab på stuen med en anden udvalgt indsat på afdelingen i én time om dagen og (herudover) også kan lave mad og spise sammen med denne anden indsatte. Det er nævnt i rapporten at de indsattes vilkår var beslægtet med isolation, men som tidligere nævnt var det komitéens indtryk at personalet anstrengte sig for at engagere de indsatte i aktiviteter og tilskynde dem til at opholde sig mere uden for deres stuer. Komitéen fremkom med nogle bemærkninger om vigtigheden af at aktivere de indsatte særligt på sådanne afdelinger, jf. nærmere rapportens pkt. 38. I svaret af 3. marts 2009 til torturkomitéen er redegjort nærmere for beskæftigelsen af de indsatte. For så vidt angår arbejde henviser jeg til pkt. 4.1 ovenfor. For så vidt angår fritidsaktiviteter er det nævnt at fængslet søger at give de indsatte så meget adgang til fritidsaktiviteter som muligt, og at disse aktiviteter omfatter billard, læderarbejde, motionsrum, løbetræning, bordtennis samt boldspil og badminton i gymnastiksalen.

I den første delindstilling af 7. juni 2005 om regimet mv. i Statsfængslet Østjylland er anført følgende om dette afsnit:

"Særligt sikret afdeling

Det har været en forudsætning at meget undvigelsestruede og farlige indsatte i det nye fængsel skal kunne afsone uden at være totalt isolerede fra alle andre indsatte.

Der etableres en særligt sikret afdeling på 12 pladser, opdelt i 2 enheder med hver 6 pladser.

På denne afdeling placeres særligt undvigelsestruede og/eller farlige indsatte, samt indsatte, der har behov for særlig beskyttelse herunder indsatte dømt ved den internationale domstol i Haag.

Der forudsættes selvforplejning efter konkret vurdering evt. i mindre grupper. Graden af fællesskab besluttet individuelt og afhænger af de aktuelle forhold på afdelingen. De indsatte på denne afdeling tilbydes arbejde, undervisnings- og fritidsaktiviteter i fællesskab i det omfang fængslet finder det sikkerhedsmæssigt forsvarligt. Der skal være mulighed for at arbejde alene."

Afdelingen er som nævnt efter inspektionen opdelt således at 6 pladser anvendes til varetægtsarrestanter og 6 pladser til afsonere. Fællesskab for varetægtsarrestanterne gennemføres efter de regler der gælder herom for varetægtsarrestanter.

Jeg beder om nærmere oplysninger om hvor mange indsatte der er på afdelingen i dag, og hvordan dagligdagen for de indsatte på denne afdeling fungerer.

Under mit møde med samarbejdsudvalget blev det oplyst at fængslets isolationsafdeling ikke har nok pladser. Som tidligere nævnt har afdelingen syv pladser der benyttes til anbringelse i strafcelle og udelukkelse fra fællesskab. Da fængslet har mange disciplinærsager, navnlig om indtagelse eller besiddelse af stoffer, er pladserne altid fyldt op, og der er konstant venteliste på at udstå strafcelle. På inspektionstidspunktet var ventetiden som tidligere nævnt ca. tre dage. Som også tidligere nævnt bruges stuerne ikke til indsatte der ønsker at være frivilligt udelukket fra fællesskab.

Det fremgår af torturkomitéens rapport at der i 2007 var i alt 1168 disciplinære foranstaltninger i Statsfængslet Østjylland, og at det er en stigning i forhold til de tre forudgående år i Statsfængslet i Horsens hvor der i gennemsnit var 712 sådanne sanktioner (men dog også færre indsatte). Det er nævnt at stigningen ifølge ledelsen kan have sammenhæng med den manglende beskæftigelse af indsatte i en stor del af året. Det fremgår endvidere at Direktoratet for Kriminalforsorgen vil følge udviklingen af disciplinærsager i fængslet.

Jeg beder fængslet om at oplyse hvor lang tids ventetid der i dag er på at udstå strafcelle. Hvis fængslet har statistisk materiale om benyttelsen af isolationsafdelingen siden indflytningen, beder jeg tillige om kopi heraf.

Jeg beder endvidere fængslet og direktoratet om oplysning om hvilke overvejelser og eventuelle tiltag den utilstrækkelige kapacitet på isolationsafdelingen har givet anledning til.

Der har (som også omtalt i avisartikler mv.) været iværksat en undersøgelse af hvorvidt en ansat ikke låste en dør fra fællesrummet til den ene fløj i afdeling E, så det blev muligt for en indsat at udøve vold mod en anden indsat. Den indsatte der blev udsat for vold, var frivilligt udelukket fra fællesskab, og var anbragt på den ene fløj af fængslets to fløje i afdelingen for negativt stærke indsatte, mens den indsatte der begik volden, var anbragt på den anden fløj. Episoden fandt sted i foråret 2007.

Da stuerne på isolationsafdelingen efter det oplyste under inspektionen ikke benyttes til indsatte der er frivilligt udelukket fra fællesskab, går jeg ud fra at anbringelsen af den nævnte indsatte på afdelingen for negativt stærke indsatte, ikke skyldtes at der ikke var plads på isolationsafdelingen. Om anbringelse på afdelingen for negativt stærke indsatte af indsatte der er frivilligt udelukket fra fællesskab, henviser jeg til det der er anført nedenfor.

I en konkret henvendelse som jeg har modtaget efter inspektionen, blev det oplyst at afdelingen for negativt stærke indsatte og den særligt sikrede afdeling også benyttes til indsatte der er frivilligt udelukket fra fællesskab, og indsatte der er anbragt i straffcelle. Det er endvidere oplyst at disse indsatte blev flyttet fra afdelingen lige før min inspektion, men blev flyttet tilbage igen umiddelbart efter inspektionen.

Direktoratet for Kriminalforsorgen har i et brev af 13. juni 2008 i denne sag oplyst at afdeling E i en periode ikke var fuldt belagt, og at nogle af sektionerne (dvs. enheder for seks indsatte) i denne afdeling derfor er blevet brugt til andre indsatte der ikke opfyldte kriterierne for anbringelse i denne afdeling, f.eks. indsatte der frivilligt var udelukket fra fællesskab, og indsatte der var anbragt i straffcelle. Anbringelsen skete dog således at der ikke på noget tidspunkt var sammenblanding med afdelingens øvrige indsatte. Direktoratet har videre oplyst at denne brug af sektioner som aflastningskapacitet varierede med klientellets sammensætning og situationen i fængslet i øvrigt, og at direktoratet ingen bemærkninger har til den fleksible udnyttelse af kapaciteten.

Det har jeg heller ikke. Jeg forudsætter dog herved at de indsatte der anbringes på afdelingen uden at høre til den gruppe af indsatte som afdelingen er beregnet til, ikke får ringere forhold ved denne anbringelse end de ville have haft på den afdeling de skulle have været anbragt på. Endvidere forudsætter jeg at det sikres at der ikke er ordens- eller sikkerhedsmæssige betænkeligheder ved en sådan anbringelse.

For god ordens skyld bemærkes at jeg (således) heller ikke foretager mig noget vedrørende anbringelsen i det konkrete tilfælde af en indsat der ikke hørte under gruppen af negativt stærke indsatte, på afdelingen for sådanne indsatte.

I forlængelse af min anmodning ovenfor i forbindelse med omtalen af problemet med for få pladser på isolationsafdelingen, beder jeg fængslet om at oplyse det nærmere omfang af anvendelsen af afdeling E til indsatte som skulle have været anbragt på isolationsafdelingen, men ikke har kunnet det fordi der ikke har været plads.

Jeg beder endvidere om nærmere oplysninger om anbringelsen af indsatte der frivilligt ønsker at være udelukket fra fællesskab. Jeg beder i den forbindelse fængslet om at

oplyse hvor mange tilfælde af frivillig udelukkelse fra fællesskab som fængslet havde i 2007 og 2008, og om der er sket en ændring i omfanget heraf i Statsfængslet Østjylland i forhold til i Statsfængslet i Horsens.

Jeg beder desuden fængslet om at oplyse om det er korrekt at indsatte der var straffecelleanbragt eller frivilligt udelukket fra fællesskab på afdelinger for negativt stærke indsatte og den særligt sikrede afdeling, blev flyttet fra disse afdelinger forud for min inspektion og flyttet tilbage igen efter inspektionen.

6.10 Medicinudlevering

Fængslet har eget sundhedspersonale ansat og har en sygeafdeling. Under inspektionen havde inspektionschefen samtale med en af de indsatte fra sygeafdelingen der klagede over personalets medicinudlevering. Han anførte at medicinen, bortset fra den sidste uge før inspektionen, bliver udleveret "som vinden blæser" i tidsmæssig henseende.

Inspektionschefen meddelte den indsatte at dette spørgsmål ville blive medtaget i inspektionsrapporten. Fængslet blev orienteret herom ved kopi af brevet til den pågældende indsatte.

Blandt det materiale som jeg har modtaget fra fængslet forud for inspektionen, er der en instruks af 3. september 2007 til personalet om medicinudlevering (til ikke-sygeplejerskeuddannet personale der som lægens medhjælp forestår medicingivning til de indsatte i fængslet efter lægens anvisning). Heri er det bl.a. anført at det – hvis medicin til samme indsatte ophældes til udlevering på flere tidspunkter – på de enkelte poser/medicinglas skal noteres hvornår medicinen skal udleveres. Instruksen er udarbejdet i tilknytning til direktoratets cirkulære nr. 69 af 25. juni 2003 om medicinudlevering mv. til indsatte i fængsler og arresthuse med tilhørende vejledning nr. 73 af samme dag. Der foreligger endvidere en instruks, også af 3. september 2007, om medicinskabet på afdelingen og udlevering af håndkøbsmedicin.

Jeg beder om fængslets bemærkninger til den indsattes klage over manglende punktlighed med hensyn til medicinudlevering.

7. Gennemgang af sager

Ved starten af inspektionen bad jeg om at låne akterne i de seneste 20 sager hvori fængslet havde truffet afgørelse om udgang efter udgangsbekendtgørelsens § 31 forud for den 3. september 2007 (varslingstidspunktet). Anmodningen omfattede både afslag og tilladelser. Hvis afgørelsen i nogle af disse tilfælde var eller havde været på-

klaget til Direktoratet for Kriminalforsorgen, bad jeg tillige om oplysning herom og om kopi af direktoratets afgørelse i sagen hvis den forelå.

Jeg modtog herefter udgangssager vedrørende i alt 19 indsatte der er behandlet i perioden januar 2007 til august 2007. Sagerne omfatter i alt 23 afgørelser i anledning af ansøgninger om udgang efter udgangsbekendtgørelsens § 31.

I et tilfælde blev en ansøgning om § 31-udgange hver 14. dag til samvær med indsatets barn ikke betragtet som en ansøgning om udgang efter denne bestemmelse, men efter bekendtgørelsens § 35 som afgørelsen således blev truffet efter. Jeg har derfor ikke medtaget denne i min gennemgang af sager.

I 6 tilfælde har fængslet ikke truffet afgørelse i sagen, men er alene kommet med en indstilling til direktoratet. Der er i alle tilfælde tale om langtidsindsatte hvor direktoratet har (haft) kompetencen til at træffe afgørelse. Da min anmodning om lån af sager omfattede sager hvori fængslet havde truffet afgørelse, indgår disse sager heller ikke i min gennemgang af sager.

De resterende sager omfatter herefter i alt 16 afgørelser efter udgangsbekendtgørelsens § 31, der er fordelt med 14 tilladelser og 2 afslag. Afgørelserne omfatter 12 indsatte. For 4 indsattes vedkommende foreligger der to afgørelser (tilladelser) efter denne bestemmelse.

Til erstatning for 4 af de 7 sager der således er udtaget fra sagsgennemgangen, beder jeg fængslet om at sende mig 4 nye sager. Da de fleste af de modtagne sager er sager hvori der er givet tilladelse til udgang, beder jeg om sager hvori fængslet har afslået at give tilladelse til § 31-udgang. Hvis det ikke er for besværligt at finde frem, beder jeg også denne gang om at der bliver tale om sager der ligger forud for varslings-tidspunktet og så vidt muligt de seneste 4 sager forud for de sager som jeg allerede har modtaget. Hvis afgørelsen i nogle af disse tilfælde har været påklaget til Direktoratet for Kriminalforsorgen, beder jeg tillige om oplysning herom og om kopi af direktoratets afgørelse i sagen.

Jeg beder samtidig fængslet om at oplyse hvor mange afgørelser om udgang efter § 31 fængslet traf i 2007, og hvordan de er fordelt på henholdsvis afslag og tilladelser.

Det modtagne materiale omfatter 10 referater af afdelingsrådsmøder med bilag der omfatter de 2 sager hvori der blev givet afslag, og 8 af de 14 sager hvori der blev givet tilladelse. Der foreligger således 6 tilladelser (udgangsbeviser) uden tilhørende referat

af afdelingsrådsmøde. Kun i 4 af de 8 tilfælde hvor der er givet tilladelse til udgang på afdelingsrådsmødet, er selve tilladelsen (udgangsbeviset) vedlagt.

4 af de 6 tilladelser uden tilhørende referat af afdelingsrådsmøde er givet til de 4 indsatte for hvem der foreligger to afgørelser (tilladelser) til udgang efter udgangsbe-kendtgørelsens § 31. For alle 4 tilfældes vedkommende foreligger der et referat af et afdelingsrådsmøde med bilag, herunder et udgangsbevis, men i alle tilfældene er det-te udgangsbevis ikke til den udgang som afdelingsrådsmødet handlede om, men til den anden udgang.

I det første af disse tilfælde foreligger der et referat af et afdelingsrådsmøde den 10. januar 2007 hvor den indsattes ansøgning om en § 31-udgang til egen lejlighed med henblik på nedpakning af effekter i forbindelse med den indsattes fremleje af sin lejlig-hed blev behandlet, og en tilladelse til udgang den 5. juli 2007 til lægeundersøgelse (der også foreligger særskilt).

I et andet tilfælde foreligger der et referat af et afdelingsrådsmøde den 20. marts 2007 hvor den indsattes ansøgning om tilladelse til udgang til deltagelse i et forældremøde den 30. marts 2007 blev behandlet, og en tilladelse til udgang til deltagelse i et foræl-dremøde den 25. maj 2007.

I det tredje tilfælde foreligger der et referat af et afdelingsrådsmøde den 23. april 2007 hvor den indsattes ansøgning om tilladelse til udgang til sin stedfars 50 års fødselsdag blev behandlet, og en tilladelse til udgang til besøg den 22. juni 2007 hos den indsat-tes mormor på sygehuset.

I det sidste tilfælde foreligger der et referat af et afdelingsrådsmøde den 1. august 2007 hvor den indsattes ansøgning om tilladelse til udgang til sin søns første skoledag den 15. august 2007 blev behandlet, og en tilladelse til udgang til vilkårsforhandling i forbindelse med skilsmisse den 16. august 2007.

De sidste 2 tilladelser der er vedlagt uden referat af et afdelingsrådsmøde, drejer sig om en tilladelse til udgang den 4. april 2007 til møde hos den indsattes advokat og en tilladelse til udgang den 13. juli 2007 til deltagelse i AT-kursus med henblik på gener-hvervelse af kørekort.

Jeg går ud fra at det er en fejl når referaterne af afdelingsrådsmøderne i de 4 først-nævnte tilfælde er vedhæftet andre tilladelser end dem som møderne handlede om, og at der således også foreligger en egentlig skriftlig tilladelse for så vidt angår de af-gørelser som disse møder handlede om. For en ordens skyld beder jeg om kopi heraf.

Jeg beder desuden fængslet om at oplyse om der foreligger et referat af afdelingsrådsmøder vedrørende de 6 tilladelser til udgang hvor jeg alene har modtaget selve udgangsbeviset, og i givet fald vedlægge kopi heraf. Det drejer sig som nævnt ovenfor om tilladelser til udgang henholdsvis den 4. april 2007, den 25. maj 2007, den 22. juni 2007, den 5. juli 2007, den 13. juli 2007 og den 16. august 2007.

Af en af sagerne – der blev behandlet på et afdelingsrådsmøde den 27. april 2007 – fremgår det af referatet fra dette møde at den indsatte havde afviklet en ledsaget § 31-udgang fire dage tidligere.

Jeg beder om at få oplyst hvorfor denne sag ikke er blandt det materiale som jeg har modtaget.

Ved min gennemgang af det materiale som jeg har modtaget, er jeg ikke gået ind i en nærmere vurdering af selve de afgørelser der er truffet i de enkelte tilfælde. Min gennemgang har været koncentreret om overholdelsen af procedureregler. Jeg har dog ikke gennemgået sagerne systematisk, men koncentreret mig om udvalgte spørgsmål.

7.1 Retsgrundlag

Reglerne om udgang til afsonere findes i straffuldbyrdslovens kapitel 9 (§§ 46-50), udgangsbekendtgørelsen, udgangscirkulæret og udgangsvejledningen. På tidspunktet for de trufne afgørelser gjaldt bekendtgørelse nr. 337 og vejledning nr. 35, begge af 19. april 2006, som der derfor er henvist til i det følgende. (Cirkulære nr. 79 af 16. maj 2001 er fortsat gældende).

Min gennemgang af sager omfatter alene sager hvori der er truffet afgørelse om udgang efter udgangsbekendtgørelsens § 31. Denne bestemmelse handler om udgang til særlige formål (f.eks. i forbindelse med nære pårørendes alvorlige sygdom eller død, vigtige familiebegivenheder og til at varetage personlige interesser når særlige omstændigheder taler derfor). Udgang gives på en række faste vilkår der fremgår af straffuldbyrdslovens § 48, stk. 1, og udgangsbekendtgørelsens § 11. Som eksempler kan nævnes at den indsatte ikke begår strafbart forhold eller i øvrigt misbruger udgangstilladelsen, og at den indsatte følger den fastlagte rejseplan og ikke skifter opholdssted uden forud indhentet tilladelse. Der kan herudover efter en konkret vurdering i hver enkelt sag fastsættes yderligere vilkår der findes formålstjenlige for at undgå misbrug, jf. nærmere straffuldbyrdslovens § 48, stk. 2, og udgangsbekendtgørelsens § 12, stk. 1. Det kan f.eks. være vilkår om at den indsatte ledsages af personale, at den indsatte ikke nyder alkohol under hele udgangen eller umiddelbart før og

under rejsen, at den indsatte afgiver urinprøve før og/eller efter udgangen. I 11 af de 14 tilfælde hvor der blev givet tilladelse til udgang, er der fastsat særlige vilkår.

Der er ingen tidsmæssige betingelser forbundet med udgang efter bekendtgørelsens § 31, stk. 1 (der omfatter besøg hos nærtstående personer som er alvorligt syge, tilstedeværelse ved nærtstående personers begravelse, møde i retten eller for anden offentlig myndighed og lægeundersøgelse eller -behandling). Udgang efter § 31, stk. 2, forudsætter at den indsatte udstår fængselsstraf i mindst 30 dage.

I nærmere angivne tilfælde skal der indhentes en udtalelse fra politiet før der kan gives tilladelse til udgang, jf. bekendtgørelsens kapitel 4. I 6 af sagerne er der indhentet en sådan udtalelse, og i intet tilfælde har politiet haft indvendinger mod at der blev givet tilladelse til udgang (på de anførte vilkår).

Udgangsbekendtgørelsen og -vejledningen indeholder derudover særlige sagsbehandlingsregler. Bl.a. skal der – såvel ved tilladelser som afslag – udfærdiges et notat med en begrundelse for afgørelsen, jf. bekendtgørelsens §§ 25, stk. 2, og 26, stk. 1.

7.2 Kompetence

Regler om kompetencen til at træffe afgørelse om udgang til de indsatte findes i udgangsbekendtgørelsens kapitel 2. For så vidt angår indsatte i lukkede fængsler fremgår det af bekendtgørelsens § 5, stk. 1, at institutionens leder eller den der bemyndiges hertil, kan tillade udgang efter afsnit II (herunder udgang efter bekendtgørelsens § 31) til indsatte der udstår fængselsstraf i under otte år. Kompetencen til at træffe afgørelse om udgang til indsatte der udstår fængsel i otte år eller derover eller forvaring, ligger hos direktoratet der træffer afgørelse efter indstilling fra institutionen, jf. bekendtgørelsens § 5, stk. 2. Institutionens leder eller den der bemyndiges dertil, kan dog tillade udgang med ledsager efter udgangsbekendtgørelsens § 31, stk. 1, jf. bekendtgørelsens § 5, stk. 2, 3. pkt. Direktoratet kan bemyndige institutionens leder til at træffe afgørelse om udgang efter § 31 i videre omfang, jf. nærmere § 5, stk. 3 (der er ændret i den nugældende udgangsbekendtgørelse nr. 1081 af 13. september 2007 i forhold til den tidligere bekendtgørelse).

Direktoratet har den 29. juni 2001 udsendt en vejledning (nr. 11991) om adgangen til intern delegation i kriminalforsorgens institutioner. Heraf fremgår det bl.a. (punkt 10) at de lokale kompetenceforhold og arbejdsgange bør være fastsat udtrykkeligt i lokale regler i de tilfælde hvor kompetencen er henlagt til institutionens leder eller den der bemyndiges dertil, og at det bør være udtrykkeligt præciseret hvilke arbejdsgange det drejer sig om. De lokale regler bør også indeholde nogle arbejdsgange som gør det muligt for institutionens leder effektivt at udøve sine styrings- og instruktionsbeføjelser.

Blandt det materiale som jeg har modtaget fra fængslet forud for inspektionen, er der en instruks af 12. oktober 2006 med bilag til personalet om arbejdet i afdelingsrådene og kompetenceforholdene i forbindelse hermed. Det fremgår bl.a. heraf at kompetencen i visse sagstyper er henlagt (delegeret) til afdelingerne under afdelingsledernes ansvar. Det gælder bl.a. sager om udgang, herunder § 31-udgange, hvor fængslet selv (institutionens leder eller den der bemyndiges hertil) kan træffe afgørelse. For sager om negativt stærke indsatte hvori fængslet har afgørelseskompetencen, gælder særlige kompetenceregler.

I alle de foreliggende sager er afgørelserne truffet af afdelingsrådet som kompetencen som nævnt er delegeret til. Af referaterne af afdelingsrådsmøderne i sagerne fremgår det hvem der har deltaget i de enkelte møder.

Det fremgår udtrykkeligt af de interne retningslinjer at inspektionen ved delegationen fortsat har ansvaret for afgørelsernes rigtighed, og derfor har både ret og pligt til at gribe ind i og eventuelt ændre afgørelser der ikke er i overensstemmelse med praksis, eller hvor almindelige sagsbehandlingsregler/forvaltningsretlige principper ikke er overholdt.

Jeg beder fængslet om at oplyse nærmere om fængslets tilsyn med dette område.

Det ene afslag er givet til en langtidsindsat og var et afslag efter udgangsbekendtgørelsens § 31, stk. 2, nr. 1. I de andre sager om langtidsindsatte har fængslet indstillet positivt til direktoratet (der i alle tilfælde har fulgt fængslets indstilling). Disse andre sager indgår som nævnt ikke i min gennemgang da fængslet ikke har truffet afgørelse i sagen.

Det fremgår af det konkrete tilfælde at afdelingsrådet den 5. juli 2007 indstillede til afslag på ansøgningen om udgang efter bekendtgørelsens § 31, stk. 2. Under pkt. 7 i notatet om "AFGØRELSE/INDSTILLING" er det anført at den indsatte meddeles afslag på ansøgning. Der er ikke noget notat i pkt. 9 til inspektionens afgørelse og forkyndelse af afgørelsen. På det foreliggende grundlag har jeg lagt til grund at fængslet (afdelingsrådet) har givet afslag på ansøgningen.

Efter udgangsbekendtgørelsens § 5, stk. 2, (og den tilsvarende bestemmelse i § 4, stk. 2, for åbne fængsler) "afgøres spørgsmålet om udgang" for langtidsindsatte af direktoratet. I punkt 9 i vejledningen om udgang er det anført at bl.a. straffens længde er afgørende for om kompetencen til at *tillade* udgang ligger hos institutionen eller i direktoratet. Der er ikke i vejledningen anført noget om at institutionen kan meddele afslag på udgang når direktoratet har kompetencen efter disse bestemmelser.

En sådan bestemmelse findes for så vidt angår udlændige der skal udvises, eller hvis straffesag har været behandlet i udlandet. Efter udgangsbekendtgørelsens §§ 9 og 8 "afgøres spørgsmålet om *tilladelse* [min kursivering] til udgang" til denne persongruppe af direktoratet, og af punkt 11 i udgangsvejledningen fremgår det (udtrykkeligt) at institutionen således kan meddele *afslag* på udgang.

Jeg beder om oplysning om hvorvidt min antagelse om at fængslet har truffet afgørelse (afslag) i det konkrete tilfælde er korrekt. I givet fald beder jeg om at få oplyst om fængslet havde kompetencen til at træffe denne afgørelse om afslag på udgang efter udgangsbekendtgørelsens § 31, stk. 2, nr. 1.

7.3 Partshøring

Kan en part i en sag ikke antages at være bekendt med at myndigheden er i besiddelse af bestemte oplysninger vedrørende sagens faktiske omstændigheder, må der ikke træffes afgørelse før myndigheden har gjort parten bekendt med oplysningerne og givet denne lejlighed til at fremkomme med en udtalelse, jf. forvaltningslovens § 19, stk. 1 (nu lovbekendtgørelse nr. 1365 af 7. december 2007). Det gælder dog kun hvis oplysningerne er til ugunst for den pågældende part og er af væsentlig betydning for sagens afgørelse. Partshøringspligten begrænses desuden ved en række undtagelser i § 19, stk. 2.

Det er uden betydning om parten kender de pågældende oplysninger. Afgørende for partshøringspligtens indtræden er om parten er bekendt med at oplysningerne indgår i myndighedens beslutningsgrundlag i den pågældende sag.

Partshøringspligten er først og fremmest af betydning i de sager hvor der gives afslag – her på ansøgninger om udgangstilladelse – men skal (på samme måde som forvaltningslovens begrundelsesregler, jf. punkt 7.4 nedenfor) iagttages hvis tilladelse til udgang gives på særlige vilkår, dvs. på vilkår ud over de faste vilkår. De oplysninger der knytter sig til de særlige vilkår, må i denne sammenhæng opfattes som værende til ugunst for den indsatte og af væsentlig betydning for (denne del af) sagens afgørelse.

Der er som tidligere nævnt givet afslag i 2 tilfælde og tilladelse i 14 tilfælde. Som også tidligere nævnt er der i 11 af de 14 tilfælde givet særlige vilkår (om ledsagelse, urinprøvekontrol før og efter udgangen mv.).

Det fremgår af den interne instruks om arbejdet i afdelingsrådene at den indsatte har adgang til at komme til stede i afdelingsrådsmødet og redegøre for sine ønsker og synspunkter. Hvis den indsatte har været til stede i afdelingsrådet, skal det anføres sammen med et kort referat af det som den indsatte har anført. I den standardblanket

der anvendes ved udfærdigelsen af referat fra afdelingsrådsmøderne (og som er vedlagt som bilag til den interne instruks) er et punkt 4 til notat om indsattes synspunkter. Det fremgår af referaterne i de enkelte sager at den indsatte i ét tilfælde ikke var til stede ved mødet, og at den indsatte i hvert fald i 7 af de øvrige 9 tilfælde hvor der foreligger et referat fra afdelingsrådsmøde, har deltaget i mødet og her har redegjort for sine synspunkter. I de sidste 2 tilfælde der omfatter det ene af de 2 tilfælde hvor der blev givet afslag, er indsattes synspunkter gengivet uden at det udtrykkeligt fremgår om den indsatte var til stede ved mødet, eller om der er tale om gengivelse af synspunkter som den indsatte er fremkommet med i forbindelse med ansøgningen om udgang.

Da det ikke udtrykkeligt fremgår at de indsatte ikke var til stede ved mødet, går jeg ud fra at de var til stede. Det burde efter min opfattelse udtrykkeligt være fremgået af notatet i de 2 tilfælde.

Jeg bemærker i den forbindelse at det efter min opfattelse – som det også er sket i et tilfælde – også udtrykkeligt bør fremgå hvis den indsatte ikke har deltaget i mødet. Det bør efter min opfattelse i så fald tillige fremgå hvorfor den indsatte ikke har deltaget.

I et af de tilfælde hvor det udtrykkeligt fremgår at den indsatte var til stede ved afdelingsrådsmødet (der fandt sted den 28. februar 2007), er der i referatet fra dette møde redegjort for den indsattes bemærkninger til (nogle af) de faktiske oplysninger der indgik i grundlaget for afgørelsen. Det er desuden nævnt at den indsatte var indforstået med at udgangen blev med vilkår om at der skulle en ledsager med. Den indsatte fik tilladelse til udgang med ledsager og urinprøvekontrol før og efter udgangen.

Selv om det ikke i øvrigt udtrykkeligt fremgår at de indsatte der har deltaget i mødet i afdelingsrådet, under dette møde er blevet partshørt, går jeg ud fra at der under sådanne møder foretages partshøring i fornødent omfang. Jeg beder fængslet om at oplyse nærmere om hvordan partshøringen af indsatte der deltager i et afdelingsrådsmøde foregår, herunder med hensyn til oplysninger der knytter sig til særlige vilkår.

Det tilfælde hvor den indsatte ikke deltog i mødet, er det ene af de 2 tilfælde hvor der blev givet afslag på udgang. Det fremgår af referatet af afdelingsrådsmødet der fandt sted den 31. maj 2007, at sagen drejede sig om udgang til en fætters begravelse. Foruden det forhold at fætteren efter afdelingsrådets opfattelse ikke kunne sidestilles med en nærtstående person (jf. udgangsbekendtgørelsens § 31, stk. 1, nr. 2) er der i begrundelsen for afslaget henvist til flere andre forhold, herunder den indsattes disciplinærsager under både den aktuelle og tidligere afsoning. Det fremgår af referatet

(punkt 3) at den indsatte den 22. februar 2007 fik afslag på ordinær udgang på grund af indsattes disciplinærsager under den aktuelle og den tidligere afsoning. I forlængelse heraf er nævnt de samme faktuelle forhold som der ifølge punkt 6 blev lagt vægt på ved afgørelsen om afslag på § 31-udgang. Da disse oplysninger vedrører forhold der ligger forud for afgørelsen af 22. februar 2007, går jeg ud fra at de også indgik i grundlaget for denne afgørelse. Herudover blev der ved afgørelsen af 31. maj 2007 lagt vægt på at den indsatte senest den 30. maj 2007 – dvs. dagen før afdelingsrådsmødet – havde nægtet at afgive urinprøve.

Jeg beder fængslet om at oplyse i hvilket omfang den indsatte er partshørt i denne sag, og hvordan partshøringen af indsatte der ikke deltager i afdelingsrådsmødet, foregår.

7.4 Begrundelse mv.

Afgørelser der meddeles skriftligt, skal være ledsaget af en begrundelse, medmindre afgørelsen giver den pågældende fuldt ud medhold (forvaltningslovens § 22). Begrundelsen skal indholdsmæssigt opfylde kravene i forvaltningslovens § 24. Denne bestemmelse lyder sådan:

”§ 24. En begrundelse for en afgørelse skal indeholde en henvisning til de retsregler, i henhold til hvilke afgørelsen er truffet. I det omfang, afgørelsen efter disse regler beror på et administrativt skøn, skal begrundelsen tillige angive de hovedhensyn, der har været bestemmende for skønsudøvelsen.

Stk. 2. Begrundelsen skal endvidere om fornødent indeholde en kort redegørelse for de oplysninger vedrørende sagens faktiske omstændigheder, som er tillagt væsentlig betydning for afgørelsen.

Stk. 3. § 24, stk. 1, 2. pkt., og stk. 2, gælder ikke i de sager, der er nævnt i § 9, stk. 4. Begrundelsens indhold kan i øvrigt begrænses, i det omfang partens interesse i at kunne benytte kendskab til denne til varetagelse af sit tarv findes at burde vige for afgørende hensyn til den pågældende selv eller til andre private eller offentlige interesser, jfr. § 15.”

Indsatte der har fået meddelt en afgørelse mundtligt, kan forlange at få en skriftlig begrundelse for afgørelsen, medmindre afgørelsen giver vedkommende fuldt ud medhold. Begæring herom skal fremsættes inden 14 dage efter meddelelsen om afgørelsen, jf. forvaltningslovens § 23.

Der skal som tidligere nævnt både ved tilladelser og afslag udfærdiges et notat der bl.a. skal indeholde en begrundelse for afgørelsen, jf. udgangsbekendtgørelsens §§ 25, stk. 2, og 26, stk. 1. I § 26 om afslag er det anført at begrundelsen skal opfylde

kravene i forvaltningslovens § 24 til indholdet af en begrundelse. Det er videre anført at den indsatte efter anmodning skal have en kopi af notatet, jf. § 26, stk. 2.

I fængslets interne instruks om arbejdet i afdelingsrådene er det desuden udtrykkeligt nævnt at den begrundelse der skal gives for afgørelsen/indstillingen i sagen skal opfylde kravene i forvaltningslovens § 24, og det er anført hvad det vil sige. Det fremgår af en fortrykt standardtekst i den elektroniske blanket der skal anvendes til referat af afdelingsrådsmøderne at den indsatte (også uden udtrykkelig anmodning herom) skal have en kopi af notatet/referatet. I denne standardtekst er anført følgende:

”FORKYNDT I OVERENSSTEMMELSE MED OVENSTÅENDE. INDSATTE ER VEJLEDT OM AFGØRELSENS INDHOLD OG EN KOPI AF REFERATET ER UDLEVERET TIL INDSATTE:

_____.

DATO

UNDERSKRIFT (navn og stilling)”

I ingen af referaterne, herunder referaterne vedrørende de to afslag, er der påført dato og underskrift af den der har forkyndt afgørelsen. Jeg går ud fra at det skyldes at jeg har modtaget udskrifter direkte fra klientsystemet og ikke kopi af referaterne. Jeg går således ud fra at der er sket en forkyndelse af afgørelsen, og at den indsatte har fået udleveret en kopi af referatet.

Disse referater indeholder i alle tilfælde en nærmere begrundelse for afgørelserne, herunder en angivelse af retsgrundlaget.

I alle de sager hvor der er givet tilladelse til udgang, er tilladelsen (desuden) meddelt skriftligt i form af et udgangsbevis som den indsatte skal have på sig under udgangen for at kunne dokumentere lovligheden af opholdet uden for institutionen i det tidsrum som udgangstilladelsen omfatter. For 6 tilfældes vedkommende har jeg alene modtaget dette udgangsbevis.

Det forhold at udgangstilladelsen meddeles skriftligt, medfører at afgørelsen om udgang – i det omfang den pågældende ikke fuldt ud har fået medhold, jf. forvaltningslovens § 22 – må opfylde de almindelige regler om begrundelse i lovens § 24.

Som tidligere nævnt blev tilladelse til udgang i 11 tilfælde givet på særlige vilkår (om ledsagelse, urinprøvekontrol før og efter udgangen mv.). Ansøgningen om udgang kan således i disse 11 sager ikke anses for fuldt ud at være imødekommet, og afgø-

relserne i disse sager skal derfor indeholde en begrundelse for de særlige vilkår der er knyttet til tilladelsen.

Ved udleveringen til den indsatte af en kopi af referatet fra afdelingsrådsmødet hvori der er en nærmere begrundelse for afgørelsen, gives der samtidig den indsatte en (skriftlig) begrundelse for afgørelsen. Forudsat at der heri er en nærmere begrundelse for eventuelle særlige vilkår der er knyttet til en tilladelse, har jeg ingen bemærkninger til at der ikke i selve tilladelsen (udgangsbeviset) er en sådan begrundelse. En sådan begrundelse findes f.eks. i en sag om udgang der blev behandlet på et afdelingsrådsmøde den 28. februar 2007, hvor det er anført at der ikke kan lægges overvejende vægt på den indsattes misbrug i forhold til en § 31-udgang, men at det vil betyde at udgang skal være ledsaget og med urinprøvekontrol før og efter udgangen. (Det var også et vilkår at den indsatte ikke indtog eller skaffede sig euforiserende stoffer mv. udover hvad der måtte være ordineret af en læge). Der kan tillige henvises til en sag der blev behandlet på et møde den 12. juni 2007, hvor afdelingsrådet vurderede at udgang skulle være med to ledsagere fordi den indsatte havde verserende straffesager der alle omfattede euforiserende stoffer.

Jeg er opmærksom på at tilladelserne – også de tilladelser der er givet på standardvilkår – indeholder følgende passus der skal underskrives af den udgangssøgende (men som ikke er underskrevet i de konkrete tilfælde da jeg alene har modtaget udskrifter af tilladelserne):

”Jeg erklærer herved at være indforstået med ovennævnte vilkår for min udgang og forpligter mig til ved tilbagekomsten at medbringe denne udgangstilladelse. Jeg er i øvrigt indforstået med de gældende regler om udgang.”

Forvaltningslovens begrundelseskrav er ikke udelukkende foreskrevet af hensyn til partens interesse i at få en orientering om baggrunden for afgørelsen, men også (bl.a.) for at skabe en vis garanti for afgørelsens rigtighed. Ombudsmanden har i forbindelse med behandlingen af en tidligere sag udtalt at det må anses for udelukket at forvaltningslovens kapitel 6 kan fraviges ved aftale mellem myndigheden og den pågældende part (Folketingets Ombudsmands beretning for året 1990, s. 27 ff. med henvisning).

Den omstændighed at den der søger om udgangstilladelse, erklærer sig indforstået med at der er stillet særlige vilkår for at imødekomme den pågældendes ansøgning, har derfor ikke den konsekvens at begrundelseskravene bortfalder helt eller delvist.

Det notat om tilladelser der skal udfærdiges efter udgangsbekendtgørelsens § 25, stk. 2, skal foruden en begrundelse indeholde oplysning om hvornår den indsatte har fået meddelt afgørelsen og er vejledt om afgørelsens betydning, herunder forståelsen af vilkår og virkningen af overtrædelse heraf. Notat om afslag skal foruden en begrundelse indeholde oplysning om fire nærmere angivne forhold. Det skal fremgå hvornår afgørelsen er meddelt den indsatte (nr. 1), at den indsatte er orienteret om begrundelsen for afgørelsen (nr. 2), hvornår fristen for at klage til justitsministeren (direktoratet) udløber (nr. 3), og at den indsatte er vejledt om klageadgangen og klagefristen (nr. 4).

Af instruksen om arbejdet i afdelingsrådene er det anført at afdelingslederen har ansvaret for at afgørelsen forkyndes for den indsatte, og at der gives klagevejledning i overensstemmelse med straffuldbyrdelseslovens § 111. Med påtegning om forkyndelse skal et eksemplar af notatet tilbagesendes til afdelingssekretæren som sørger for at afgørelsen indføres i journalen.

I den elektroniske blanket til notat om afdelingsrådsmøder skal der som anført ovenfor gøres notat om hvornår afgørelsen er forkyndt for den indsatte, og hvem der har forkyndt afgørelsen. I 3 af referaterne fra afdelingsrådsmøderne er det tillige udtrykkeligt nævnt (tilføjet) i klagevejledningen at afgørelsen bedes forkyndt for den indsatte i overensstemmelse med reglerne i udgangsbekendtgørelsens § 26 (der omfatter afslag). Det ene af de 3 tilfælde er det ene af de 2 tilfælde hvor der blev givet afslag på udgang. I et af de 2 andre tilfælde omfatter afgørelsen tillige et afslag på udgang efter spærring. Jeg går ud fra at det er en fejl at der i det tredje tilfælde er henvist til § 26.

Som også allerede nævnt er der i ingen af referaterne påført dato og underskrift af den der har forkyndt afgørelsen, men jeg går ud fra at det skyldes at jeg har modtaget udskrifter direkte fra klientsystemet, og at der således er sket en forkyndelse af afgørelsen for den indsatte.

Ved udleveringen af en kopi af referatet der indeholder en begrundelse for afgørelsen, er den indsatte samtidig orienteret om begrundelsen for afgørelsen, jf. ovenfor og udgangsbekendtgørelsens § 26, stk. 1, nr. 2, for så vidt angår afslag.

Det er ikke i referaterne angivet hvilken dato klagefristen udløber i det konkrete tilfælde, men det fremgår af den standardklagevejledning i referaterne, at klagefristen udløber to måneder efter den dato hvor afgørelsen er forkyndt for den indsatte. Der er således oplysning om hvornår klagefristen udløber, jf. udgangsbekendtgørelsens § 26, stk. 1, nr. 3.

Om vejledning af den indsatte om klageadgangen, jf. (bl.a.) § 26, stk. 1, nr. 4, henviser jeg til pkt. 7.5 straks nedenfor.

7.5 Klagevejledning

Efter forvaltningslovens § 25 skal en part vejledes om adgangen til at klage over en skriftlig afgørelse der ikke giver parten fuldt ud medhold.

Efter § 26, stk. 1, nr. 4, i udgangsbekendtgørelsen skal den indsatte vejledes om muligheden for at klage til justitsministeren og om fristen herfor. Denne bestemmelse omfatter (modsat forvaltningslovens § 25 om klagevejledning) også mundtlige afgørelser.

Som nævnt indeholder den standard der anvendes ved udfærdigelsen af referater af afdelingsrådsmøder en standardklagevejledning med oplysning om fristen i straffuldbyrdelseslovens § 111, stk. 2, for at klage til direktoratet. Som ligeledes nævnt fremgår det tillige af standarden at kopi af notatet skal udleveres til den indsatte, jf. pkt. 7.4, og jeg går ud fra at det er sket i alle tilfælde.

Jeg går på denne baggrund ud fra at der er givet fornøden klagevejledning i alle sagerne.

7.6 Vilkår

Til 11 af de 14 tilladelser er der som nævnt knyttet særlige vilkår. I ét af disse tilfælde er det i referatet under pkt. 7 om afgørelsen anført at der (under forudsætning af positiv politihøring) gives tilladelse til udgang med to ledsagere, men i selve høringen af politiet og i udgangsbeviset er alene nævnt én ledsager. Det drejer sig om en sag der blev behandlet på et afdelingsrådsmøde den 27. april 2007. I en anden sag der blev behandlet på et afdelingsrådsmøde den 12. juni 2007, vurderede afdelingsrådet ifølge referatet at udgang på grund af verserende straffesager om euforiserende stoffer skulle være med to ledsagere, men i selve tilladelsen er alene nævnt én ledsager. I høringsblanketten til politiet er også alene nævnt én ledsager på side 1, men på side 2 er der nævnt to ledsagere (og håndjern hvilket ikke er nævnt i referatet). I et tredje tilfælde hvor selve tilladelsen ikke foreligger, er der også i referatet (af 10. januar 2007) nævnt to ledsagere, og i høringen af politiet kun én ledsager.

Jeg beder fængslet om en udtalelse om disse divergenser.

Opfølgning

Jeg beder om at fængslet sender de udtalelser mv. som jeg har bedt om, tilbage gennem Direktoratet for Kriminalforsorgen som jeg ligeledes beder om en udtalelse.

Underretning

Denne rapport sendes til Statsfængslet Østjylland, Direktoratet for Kriminalforsorgen, Folketingets Retsudvalg og de indsatte i fængslet.

Hans Gammeltoft-Hansen
